DE

KLOOSTERS IN NEDERLAND

IN 1861

DOOR

Mr. J. B. BARON VAN HUGENPOTH TOT DEN BERENCLAAUW,

RIDDER DER ORDE VAN DEN NED. LEEUW, KAMERHEER DES KONINGS IN
BUITENGEWONE DIENST, ADVOCAAT-GENERAAL IN
NOORD-BRABANT.

UTRECHT,
KEMINK EN ZOON.
1861.

254
4 I
18

DE

KLOOSTERS IN NEDERLAND

IN 1861.

DE

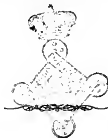
KLOOSTERS IN NEDERLAND

IN 1861

DOOR

Mr. J. B. BARON VAN HUGENPOTH TOT DEN BERENCLAAUW,

RIDDER DER ORDE VAN DEN NED. LEEUW, KAMERHEER DES KONINGS IN BUITENGEWONE DIENST, ADVOCAAT-GENERAAL IN NOORD-BRABANT.

UTRECHT,
KEMINK EN ZOON.
1861.

Un clergé propriétaire et constitué en pouvoir politique pouvait convenir dans la société du moyen âge, être utile alors à la civilisation, mais il était inadmissible au dixhuitième siècle. L'assemblée constituante avait bien fait de mettre à la place un clergé voué uniquement aux fonctions du culte, étranger aux délibérations de l'état, salarié au lieu d'être propriétaire.

De Lamartine. Cours familier de littérature.
Entretien XLV. pag. 180.

VOORREDE.

Het allerwege verrijzen van kloosters op den Nederlandschen bodem, in spijt der geschiedenis van ons vaderland, in spijt van den tijdgeest en in strijd met de wet, is een feit, hetwelk onze vaderen voor onmogelijk achtten en wij desniettemin zien gebeuren. — Het is niet, dat wij aan iemand het grondwettige regt tot godsdienstige vereeniging willen ontzegd hebben of de individuële vrijheid willen belemmerd zien; — dit denkbeeld is verre van ons; — en ware het, dat de kloosters geene werking naar buiten hadden, voorwaar niemand zoude zich, in het vrije en godsdienstige Nederland, tegen vereenigingen van personen verzetten, welke uitsluitend ten doel hadden, om te zamen, in stille afzondering, God naar hunne overtuiging te dienen.

Thans echter nu het met elken dag meer blijkbaar wordt, dat de kloosters zich, ten koste der bevolking en der verdienstelijke parochiale geestelijkheid, verrijken; dat de instel-

lingen van liefdadigheid, zooals zijn weeshuizen, godshuizen, armen-inrigtingen enz. schier geene makingen meer van Catholijken erlangen, uit hoofde de kloosters bijna alle pieuse legaten naar zich trekken; dat een groot deel der collaterale successiën in handen der kloosters overgaan; dat in den loop van weinige jaren duizende bij duizende guldens aan de oprigting van kloosters zijn ten koste gelegd; en dat de doode kloosterhand bereids millioenen schats bezit, welke als vermogen aan de bevolking en als productief kapitaal aan de maatschappij zijn onttrokken, wordt de zaak van eenen geheel anderen aard, en verontrusten zich, met het oog op de toekomst, niet alleen de staats-oeconomisten en zij die te regt in het buitensporig toenemen van kloosters en van derzelver rijkdom, in een niet ver verschiet, aanleiding tot oproer en ommekeer van zaken zien, maar ook een zeer groot deel der Catholijken, zelfs niet uitgezonderd de parochiale geestelijkheid, wier weldadige invloed door het confessionaal en de predicatiën der Orde-geestelijken wordt ondermijnd en wier inkomsten, ten gevolge van bijdragen, welke aan kloosters geschieden, met elken dag verminderen.

Het ligt niet in onze bedoeling, om, door den feitelijken en wettelijken toestand der kloosters in het licht te stellen, eenig godsdienstig element in Nederland te ondermijnen, of aan de Roomsch-Catholijke eeredienst een noodwendig bestanddeel te ontnemen; onze bedoeling is alleen om eene overdrijving aan te toonen, welke voor den staat en voor de godsdienst zelve dreigt gevaarlijk te worden. — Het belang

van de godsdienst verbiedt elke buitensporigheid op het godsdienstig terrein en inzonderheid het rusteloos streven naar magt en rijkdom. Groot is reeds het aantal van hen, wier belangstelling de kerk zich, of ten minste aan de eeredienst heeft zien ontvallen, daar zij ontevreden geworden zijn door dat een of ander klooster eene nalatenschap heeft ingeslokt, welke het bestaan hunner gezinnen zou hebben verzekerd.

Geloof *is zielsovertuiging;* Godsdienst *is aanbidding; en zal de godsdienst aan het geloof, waarvan zij de uitdrukking moet zijn, dienstbaar wezen, dan moet zij hare kracht aan Christelijke liefde, niet aan stoffelijke bezittingen en aan magt, welke daaruit ontstaat, ontleenen; — immers, magt en rijkdom kunnen wel een zeker tal belanghebbenden aan eene instelling verbinden, maar zijn niet in staat gemoedelijke overtuiging te geven, zonder welke er geen geloof bestaat en godsdienst huichelarij is.*

Bij zeer velen in Nederland bestaat het onjuist denkbeeld, dat de wenschen en verlangens der Catholijke bevolking in de eischen en belangen der Catholijke Geestelijkheid besloten liggen. — De Hooge regering zelve schijnt dat denkbeeld te deelen, althans vindt men daarvan de sporen in onderscheidene regeringsdaden, welke zich sedert 1840 *hebben opgevolgd; zooals in de besluiten van* 28 *November* 1840, *waarbij een aantal kloosters hersteld zijn; in de handelingen van het Ministerie, toen in* 1853 *eene nieuwe organisatie van het Roomsch-Catholijk kerkgenootschap tot stand kwam; in het in stand houden en uit 's Rijks kas bezoldigen van een vrij*

groot aantal latijnsche scholen, alwaar uitsluitend door orden- en seculaire geestelijken een zeer gebrekkig, althans zeer onvoldoend, onderwijs wordt gegeven; enz.

Het zal geen betoog behoeven, dat deze en dergelijke verordeningen alléén strekken, om eene overdrevene ontwikkeling van het Clericaal element, ten koste van de materiële en intellectuële belangen der Catholijken, te bevorderen.

Naar onze opvatting hebben wij aan het aangeduid onjuist denkbeeld de kloosters, met al den aankleve van dien, te danken, en moet men daaraan wijten, dat de Regering het in leven roepen heeft kunnen gedoogen van inrigtingen, welke door de wet verboden zijn.

Wij gaan over tot de behandeling van ons onderwerp.

INHOUD.

§ I.

WETGEVING OP DE KLOOSTERS EN HUN FEITELIJKE TOESTAND, GEDURENDE DE REGERING VAN DEN SOUVEREINEN VORST EN KONING WILLEM I.

§ II.

WETGEVING EN VERORDENINGEN BETREKKELIJK DE KLOOSTERS EN HUN FEITELIJKEN REGTSTOESTAND GEDURENDE DE REGERINGEN DER KONINGEN WILLEM II EN WILLEM III.

BIJLAGEN.

§ I.

WETGEVING OP DE KLOOSTERS EN HUN FEITELIJKE TOESTAND GEDURENDE DE REGERING VAN DEN SOUVEREINEN VORST EN KONING WILLEM I.

(2 December 1813 tot 7 October 1840.)

1. Onder de slagen der omwenteling waren, in het laatst der vorige eeuw, in Frankrijk de kloosters, de geestelijkheid en zelfs de godsdienst gevallen. De gruwelen, alstoen aan geestelijken en kloosterlingen gepleegd, zijn historische feiten, die het hedendaagsch geslacht zich wel mag herinneren. — Op 2 November 1789 werden de goederen der geestelijkheid ter dispositie van den Staat gesteld. De wettelijke verordeningen van 13—19 Februarij 1790 en 18 Augustus 1792 [1]) en die van 15 Fructidor an IV en 5 Frimaire an VI vernietigden, de eersten in Frankrijk, de tweeden in Belgie (waaronder Staats-Vlaanderen, Limburg en een klein deel van Gelderland) de geestelijke orden en corporatiën. — De kloosterinstellingen schenen voor goed ver-

1) Art. 2 van gezegd decreet van 18 Augustus 1792, waarbij bepaald is, dat leden van gesupprimeerde vereenigingen voor de verzorging van armen en zieken kunnen worden gebruikt, mits „à titre individuel et sous „la surveillance des corps municipaux et administratifs" is mede in Nederland executoir verklaard (Fortuin, D. I. p. 233).

oordeeld te zijn, maar de godsdienst herwon al spoedig hare regten, en de bediening der altaren werd aan seculaire en van Staatswege beëedigde geestelijken opgedragen. Ter zijde van deze, bevond zich een aanzienlijk en door het godsdienstig deel der bevolking zeer geacht aantal geestelijken, welke, uit hoofde van gewetensbezwaren, weigerden den gevorderden Staatseed af te leggen. — Hieruit ontstond spanning en verdeeldheid, waaraan de eerste consul der Fransche Republiek een einde maakte door den 23 Fructidor an IX (10 September 1801) met den Pauselijken Stoel een concordaat te sluiten, waarbij de betrekking tusschen Kerk en Staat werd geregeld; daarbij werd niet op de vernietiging der kloosters en de verbeurdverklaring hunner bezittingen teruggekomen, en wat meer is, bij de wet van 18 Germinal an X (8 April 1802), waarbij het concordaat werd afgekondigd en executoir verklaard, werd in Art. XI bepaald, dat, met uitzondering alleen van Seminariën en Kapittels van Cathedralen, alle geestelijke inrigtingen gesupprimeerd zijn. „Tous autres établissements ecclésiastiques sont supprimés."

De Oostenrijksche Nederlanden, waaronder het grootste gedeelte van het tegenwoordig Hertogdom Limburg, werden bij den vrede van Campo Formio (17 October 1797) en later op nieuw bij den vrede van Lunéville (9 Februarij 1801) door Oostenrijk aan Frankrijk afgestaan; bij de wet van 9 Vendemiaire an IV [1]) werd die landstreek, benevens Staats-Vlaanderen en een klein deel van Gelderland, bij Frankrijk ingelijfd.

In al deze gewesten werd door het Fransch bestuur het concordaat van 1801 ingevoerd.

---

1) Bull. 186, n°. 1137.

2. Op den 18den Junij 1827 sloot Koning Willem I met den Paus eene overeenkomst [1]), waarbij de betrekking tusschen den Staat en de Roomsch Catholijke kerk werd geregeld en het Concordaat van 1801, ook voor de Noordelijke provinciën, toepasselijk werd verklaard.

Men leest in de bekende verzameling van wetten en besluiten van Mr Fortuin deel II. pag. 182, dat de overeenkomst van 1827 geen uitvoering heeft erlangd. — Deze stelling is juist, voor zooverre de bisschoppelijke hierarchie in onze gewesten betreft; andere bepalingen echter van dat Concordaat, en bepaaldelijk die betrekkelijk de Seminariën, hebben uitvoering gekregen. Immers in 1825 werden, ten gevolge van onderscheidene Koninklijke besluiten [2]), de Bisschoppelijke Seminariën gesloten en te Leuven een Collegium Philosophicum opgerigt. — Deze greep in het bestaan van de Roomsch-Catholijke eeredienst werd in 1829 hersteld, en werden bij besluiten van 20 Junij (Stbl. n°. 49 en 50) die van 1825 herzien en de Seminariën weder geopend, en zulks, zoo als in de overweging van het besluit n°. 49 vermeld staat, ten gevolge der overeenkomst op den 18 Junij 1827 met den Pauselijken Stoel gesloten, terwijl bij besluit van 27 Mei 1830 (Stbl. n°. 9) het besluit van 14 Junij 1825 (Stbl. n°. 55) werd ingetrokken.

Het Concordaat van 1827 is de laatste diplomatieke overeenkomst, welke tusschen de regering van Neder-

1) Zie Staatsbl. 1827, n°. 41 en 42.

Art. 1 dier overeenkomst luidt: „De overeenkomst, die in den jare 1801 „tusschen den Paus Pius VII en het Fransche Gouvernement aangegaan, „en voor de Zuidelijke provinciën van het Koningrijk der Nederlanden van „kracht is, zal op de Noordelijke provinciën toegepast worden."

2) Zie besluiten van 14 Junij 1825 (Stbl. n°. 55 en 56), mitsgaders die van 11 Julij 1825, (Stbl. n°. 60) en 20 November 1825 (Stbl. n°. 76).

land en het Hof van Rome, ter regeling der kerkelijke aangelegenheden, is tot stand gebragt, en evenmin daaraan als aan het Concordaat van 1801 kan de bevoegdheid tot het oprigten van nieuwe, of het weder in het leven roepen van gesupprimeerde kloosters worden ontleend, van welke beide Concordaten wij slechts melding hebben gemaakt, ten einde te kunnen betoogen, dat er geene diplomatieke overeenkomsten bestaan, waarop de geestelijke orden of de verdedigers der kloosterinstellingen zich kunnen beroepen.

3. Hervatten wij thans den loop der gebeurtenissen: De omwenteling, welke in 1795 naar Nederland oversloeg, vond niet hetzelfde voedsel als in Frankrijk. 's Lands instellingen gedoogden geene kloosters of almogende geestelijkheid [1]) en onder den republikeinschen regeringsvorm der vereenigde Nederlanden had zich geene feodale aristocratie kunnen vestigen. Van daar dat wij de gruwelen niet te betreuren hebben, welke de Fransche revolutie hebben gekenmerkt. — Bijaldien zich alhier een aanzienlijk deel van het nationaal vermogen in banden der kloosters en geestelijken had bevonden, voorwaar onze vreedzame landaard zonde ons niet tegen bloedige uitspattingen gevrijwaard hebben;

1) Vid. de placcaten der Staten-Generaal van 4 April 1596, 26 Februarij 1622, 3 September 1629, 30 Augustus 1641, 16 Junij 1648, 14 April 1649 (Groot Plakkaatboek I. p. 193 en volgende), 2 December 1637 (Gr. Pl. Bk. I. p. 249 seqq), 16 Junij 1648 (Gr. Pl. Bk. I. p. 257 seqq.), 5 Maart 1663 (Gr. Pl. Bk. II. p. 289 seqq.), 17 Augustus 1702 (Gr. Pl. Bk. V. p. 557), 19 Julij 1730 (Gr. Pl. Bk. VI), 25 Mei 1720 (Gr. Pl. Bk. VIII. p. 279 seqq.) en 19 Julij 1730 (Gr. Pl. Bk. VI. p. 359 seqq). Allen aangehaald in de keurige verhandeling van Mr. C. J. van Nispen tot Pannerden, te vinden in het Regtskundig tijdschrift Themis, Dl. II. n°. 2, p. 181 seqq).

de geschiedenis der omwenteling van 1566 en van den vrijheidskrijg, tegen Spanje's overheersching gevoerd, is daar, om het aannemelijke dier stelling te bewijzen.

Het doel, hetwelk de omwenteling van 1795 zich voorstelde en ook bereikt heeft, was het vernietigen van eene oligarchie, welke alle krachten van den lande ten behoeve harer kaste aanwendde; het opheffen van een systeem van privilegiën, waardoor de ontwikkeling der algemeene welvaart werd gebreideld, en het gelijkstellen van alle elementen der bevolking voor de wet.

Het lag niet in de strekking der omwenteling, noch in den geest dier tijden, om de hier te lande reeds lang veroordeelde kloosterinstellingen weêr op te wekken en daardoor eene menigte bruikbare intelligentiën en nuttige armen aan het leven van den Staat te ontnemen, of de vrijheid te doen strekken, om aan de doode hand een privilegie toe te kennen, hetwelk de levende persoon mist, namelijk, „het eenwigdnrend bezit van altijd aangroeijende rijkdommen."

De staatsregeling van 1798 bepaalde dan ook, dienovereenkomstig, bij Art. 19, dat elk burger vrijheid heeft, om God naar de overtniging van zijn hart te dienen, mits de openbare orde, *door de wet gevestigd* [1]), niet gestoord worde, en bij Art. 71, dat geen genootschap of verzameling van afzonderlijke personen, *van welken aard ook*, reglementen mag hebben met die grondbeginselen strijdig.

Door de staatsregelingen van 1801 en 1805 werd daarin geene verandering gebragt, en bij Art. 7 der Constitntie voor het koningrijk Holland van 1806 werd bepaaldelijk uitgedrnkt, dat de godsdienstige wetten, in

1) Men vergelijke de placcaten der Staten-Generaal hiervoor aangehaald.

Holland in gebruik, overeenkomstig de bepalingen van het traetaat van 24 Mei 1806, in haar geheel bewaard werden en niet dan door de wet konden worden veranderd.

4. Bij traetaat van 16 Maart 1810[1]) werd het koningrijk Holland aan Frankrijk afgestaan en bij keizerlijke decreten van 24 April, 9 Julij en 13 December 1810, bij dat rijk ingelijfd.

Uit de organieke decreten van 26 April, 14 Mei, 15 Mei en 18 October 1810, blijkt, dat alstoen aan Frankrijk zijn overgegaan al de gewesten, waaruit het tegenwoordig koningrijk der Nederlanden bestaat, met uitzondering alleen van Limburg, Staats-Vlaanderen en een deel van Gelderland, welke landen reeds in 1795 een integrerend deel van Frankrijk uitmaakten.

5. Tijdens de inlijving bij het Fransche Keizerrijk in 1810 bevonden zich in Nederland, indien wij wel onderrigt zijn, geene andere dan de navolgende in Noord-Brabant gevestigde kloosterinrigtingen:

1°. Een mannenklooster, Carmelieten, te Boxmeer; gesticht in 1652 door Graaf Albert van den Berg, Heer van Boxmeer.

2°. Een vrouwenklooster, Carmelitessen, te Boxmeer; gesticht bij testament van den Pastor Antonins Peelen dd. 8 Julij 1666, en op 2 September 1672 door Carmelitessen, komende van Vilvoorden, betrokken. Bij gezegd testament is bepaald, dat, bij suppressie van het klooster, de geschonkene goede-

1) Zie Staats-Courant van 1810, n°. 85.

ren aan den algemeenen armen te Boxmeer zullen overgaan.

3°. Een mannenklooster, Kruisheeren, te St. Agatha; gesticht bij notariële acte van 12 Augustus 1374, den 28 Junij 1378 door Kruisheeren, komende van Asperen, betrokken.

4°. Een mannenklooster, Franciscanen, te Velp. In 1629 uit 's Bosch verdreven zijnde, hebben de kloosterlingen zich te Velp gevestigd en aldaar eenige jaren later een klooster gebouwd.

5°. Een mannenklooster, Franciscanen, te Megen. In 1629 uit 's Bosch verdreven en in 1647 te Megen gevestigd.

6°. Een vrouwenklooster, Clarissen, te Megen. In 1629 uit 's Bosch verdreven, hebben de geestelijke zusters zich aanvankelijk te Boxtel opgehouden en hebben zich later omstreeks 1748 te Megen gevestigd.

7°. Een vrouwenklooster, Franciscaner-nonnen, te Haren, gemeente Megen. Dit klooster, begiftigd door graaf Jan van Megen en gesticht door de kinderen van Udo Talhout, werd in 1506 door Franciscaner-nonnen, komende van Heusden, betrokken.

8°. Een vrouwenklooster, Augustinessen, te Deursen. In 1732 opgerigt door Augustiner-nonnen, welke uit het klooster Zoeterbeek te Nuenen verdreven waren.

9°. Een vrouwenklooster, Brigittinen, te Uden. In 1711 uit Rosmalen verdreven, werd haar klooster aldaar in 1712 verkocht. In 1720 betrokken zij haar tegenwoordig kloostergebouw.

10°. Een mannenklooster, Kruisheeren, te Uden. Na den vrede van Munster 30 Januarij 1648 uit 's Her-

togenbosch verjaagd, bebben de kloosterlingen zich te Uden gevestigd en in 1700 hnn thans bewoond klooster gebonwd.

11°. Een mannenklooster, Franciscaner broeders, te Boekel. Opgerigt in den jare 1722 ter plaatse alwaar zekere Daniël de Brouwer, ten jare 1674, eene kluizenaarswoning had gebouwd. In 1806 eene bewaarplaats voor krankzinnigen, en bij Z. M. besluit van 25 Junij 1843 (Staatsbl. 28) als zoodanig erkend.

12°. Een vrouwenklooster, Norbertienen, te Oosterhout. Dit klooster beboort tot de orde der Prémontrées, afkomstig van Wouw, alwaar ze in 1269 een klooster bezaten; in 1637 uit Breda verjaagd, hebben de geestelijke zusters zicb te Oosterbout gevestigd en bebben aldaar ongestoord bet klooster, met name St. Catbarina-dal, blijven bewonen. Dit klooster is bij Keizerlijk Decreet van 12 November 1811, Bull. n°. 406, bevestigd en erkend.

13°. Een vrouwenklooster, Franciscaner-nonnen, te Dongen. In 1801 erlangden eenige nonnen, uit België en elders verdreven, eene scbuilplaats op bet zoogenaamde kasteeltje te Dongen, betwelk zij later tot een klooster hebben ingerigt. Zij zijn in 1812 niet nit elkander gedreven, wijl bare aanwezigheid scbier onbekend was.

14°. Een vrouwenklooster, Augustinessen, te St. Oedenrode. In 1794 uit bet klooster Mariëndaal te Diest (België) verjaagd, werden de nonnen bij particulieren opgenomen. In 1801 hebben zij in het geheim een bnnrhuis betrokken en later werd door haar een pensionaat opgerigt, hetwelk thans

niet meer wordt gehouden. In 1812 zijn ze niet uit elkander gedreven.

15°. Een vrouwenklooster, Franciscaner-nonnen, te Oirschot. Uit haar klooster te Weert verdreven, hebben de nonnen zich op 20 Maart 1797 in een huurhuis gevestigd. Onbekend gebleven, zijn zij in 1812 niet verjaagd, en hebben later een klooster betrokken, hetwelk in 1820 en 1835 verbouwd en vergroot is.

Onder de enclaves, bij tractaat van 5 Januarij 1800 (15 Nivôse an VIII) [1]), door de Fransche aan de Bataafsche Republiek voor de som van zes millioen francs afgestaan, behooren de heerlijkheden van Boxmeer, Ravensteijn en Megen, in welke heerlijkheden zich de kloosters van Boxmeer, Velp, Megen, Haren, Deursen, Uden en Boekel bevonden.

Noch onder de Bataafsche Republiek, noch onder de regering van Koning Lodewijk, werden deze kloosters gesupprimeerd, waarschijnlijk omdat, uit hoofde van hunne ligging, de wet der placcaten, niet op hen toepasselijk werd geacht.

Het klooster van St. Agatha ligt in de voormalige baronnie van Grave en Lande van Cuijk, welke bij resolutie der Staten-Generaal van 9 December 1602 als wettig eigendom aan Prins Maurits van Oranje werd afgestaan, en bij Art. 49 van den Munsterschen vrede (30 Januarij 1648), als zoodanig werd erkend.

In datzelfde jaar zijn de goederen van dat klooster gesequestreerd, en de kloosterlingen uit elkander gedreven, doch op 28 November 1653 hebben de Kruisheeren,

1) De Martens, recueil de Traités, tom VII. p. 377.

welke reeds in April 1649 in hun klooster waren wedergekeerd, van den Prins van Oranje Willem II hun klooster en goederen voor *f* 1200 in admodiatie ontvangen; thans wordt door hen aan het domeinbestuur eene pacht van *f* 1700 betaald [1]).

Het klooster te Oosterhout is in de baronnie van Breda, het voormalig eigendom van het Huis van Oranje, gelegen, en schijnt aan de hooge protectie der Prinsen van Oranje zijn voortdurend bestaan te danken te hebben gehad.

De kloosters te St. Oedenrode, Oirschot en Dongen, welke zich aldaar heimelijk gevestigd hadden, waren schier onbekend.

Deze korte aanteekening zal voldoende zijn, ten einde de redenen te doen gevoelen, waarom de gebiedende wet der Placcaten niet op de aangeduide kloosters was toegepast, en zij in 1810 nog bestonden.

---

1) Ten gevolge van een besluit, door den Souvereinen Vorst den 2. September 1814 en mitsdien onder de werking der Grondwet van 1814 genomen, moeten de overige kloostergebouwen gratis ter bewoning zijn afgestaan aan de klooster-geestelijken, welke in 1812 door suppressie getroffen waren en moet hun daarenboven eenig vast goed in pacht gegeven zijn.

Indien wij wel onderrigt zijn, worden sedert 1853 door die kloosters jaarlijks de navolgende pacht-en aan het domeinbestuur vergolden, als:

1°.	door de Carmelieten te Boxmeer	*f* 75,00.
2°.	„ „ Franciscanen te Velp	- 45,64.
3°.	„ „ Kruisheeren te Uden	- 16,13.
4°.	„ „ Brigittienen te Uden	- 39,19.
5°.	„ „ Clarissen te Megen	- 63,40.
6°.	„ „ Franciscanen te Megen	- 31,33.
7°.	„ „ Franciscaner-nonnen te Haren	nihil en
8°.	„ „ Augustinessen te Deursen	nihil.

De grondlasten der kloostergebouwen worden door de kloosterlingen, doch die der overige vaste goederen door het domeinbestuur behaald.

6. Bij decreet van 15 Mei 1810 [1]) werden de aangelegenheden der eerediensten geregeld in de Departementen des Bouches du Rhin en des Bouches de l'Escaut, mitsgaders in het Arrondissement Breda, ten gevolge waarvan bij decreet van 22 Junij 1810 (Bull. n°. 295), voor die gewesten eenige wetten executoir werden verklaard betrekkelijk de eerediensten, en daaronder de wet van 18 Germinal an X, waarbij, zoo als wij gezien hebben, bij Art. 11, met uitzondering alléén der Seminariën en Kapittels van Cathedralen, alle geestelijke gestichten gesupprimeerd werden, welke wet later bij decreet van 6 Januarij 1811 op de Hollandsche Departementen toepasselijk werd gemaakt [2]).

Dit alles alzoo geregeld zijnde, verscheen het Decreet van 3 Januarij 1812 (Bull. n°. 414), luidende:

„Napoleon etc.

„Sur le rapport de notre ministre des Cultes.

„Nous avons décrété et décretons ce qui suit:

„Art 1. Les corporations de religieux et de religieuses „et ordres monastiques dotés ou mendiants, existant „dans les départements réunis en vertu des decrets des „24 Avril, 15 Mai, 9 Juillet, 12 Novembre et 13 Dé„cembre 1810, sont et demeurent supprimés."

„Art. 2. Ne sont point compris dans le present „decret, le monastère du Saint Bernard et du Simplon, „les Ursulines de Briques, les soeurs grises de la Cha„rité de Sion, departement du Simplon, et les Congré-

---

1) Zie Fortuin, pag. 146.

2) Art. 1 van het decreet van 6 Januarij 1811 luidt: „A compter du „1 Mars prochain les lois etc., dont l'exécution dans les Departements des „Bouches du Rhin et des Bouches de l'Escaut a été ordonnée par nos décrets „des 22 Juin et 22 Novembre 1810, seront exécutoires dans les sept nou„veaux departements formés du territoire de la Ci-devant Hollande etc."

„gations dans les quelles on ne fait pas de voeux per„petuels et dont les individus sont uniquement consa„crés par leur institution, soit à soigner les malades, „soit au service de l'iustruction publique. Il sera statué „à leur égard, par des décrets speciaux."

„Art. 3. Les dispositions de notre décret du 14 No„vembre 1811, portant suppression de toutes les cor„porations religieuses dans le departemens de la Lippe, „recevront leur application dans ces departemens."

Art. 4 etc.

Het decreet van 14 November 1811 (Bull. n°. 406), hetwelk bij Art. 3 vau het decreet van 3 Januarij 1812 toepasselijk werd verklaard, houdt in verbeurdverklaring der goederen van de kloosterinstellingen, bepaalt de wijze waarop, door zorg der prefecten, de suppressie der kloosters en de sequestratie hunner goederen moet worden bewerkstelligd, en regelt de schadeloosstelling, welke aan de leden der gesupprimeerde geestelijke Orden zoude kunnen worden toegekend.

Art. 1 van dat decreet luidt: „Les Chapitres et toutes „les corporations de religieux ou religieuses et ordres „monastiques, de quelque congregation qu'ils soient, „dotés ou mendians, existant dans le departemeut de „la Lippe, sont et demeurent supprimés", en bij Art. 18 werd bepaald, dat, binnen ééne maand na de afkondiging van het decreet, de leden der gesupprimeerde kloosters gehouden waren de huizen, welke zij bewoonden, te verlaten, en wijders „à compter de cette époque „il ne sera plus permis aux religieux et religieuses de „porter le costume de leur ordre."

Bij die decreten werden voor Nederland alzoo gesupprimeerd verklaard de *geestelijke corporatiën*, mitsgaders alle *kloosterorden*, welke feitelijk of regtens bestonden

in het departement van de Lippe en in de departementen aangeduid in de decreten van 24 April, 15 Mei, 9 Julij, 12 November en 13 December 1810.

Uit de woorden van het decreet van 3 Januarij blijkt, dat voor Nederland niet alleen gesupprimeerd werden de aldaar bestaande geestelijke orden, maar ook nog die, welke in de andere aangeduide departementen aanwezig waren. De wetgever kon niet willen, dat eene geestelijke orde, welke uit het eene departement verdreven werd, zich in het andere zoude kunnen vestigen.

Het feitelijke gevolg van het decreet van 3 Januarij 1812 was, dat in de maanden Februarij en Maart van dat jaar de goederen der kloosters te Boxmeer, St. Agatha, Velp, Deursen, Megen, Uden en Haren, op last van den prefect van het Departement des Bouches du Rhin, den Heer FREMIN DE BEAUMONT, werden gesequestreerd, en dat in Augustus 1812 daaraanvolgende, op last van dien zelfden prefect, de kloosterlingen met geweld uit hunne kloosters werden verdreven; alleen de kloosterlingen van St. Agatha ontkwamen aan den maatregel van uitdrijving, uithoofde zij hun klooster en goederen bezaten krachtens een met den Staat gesloten admodiatie-contract, hetwelk eerst op 31 December 1812 zoude expireren.

7. De eenige kloosterinrigtingen, welke genade bij de wet vonden, zijn die, wier leden, naar luid van Art. 2 van het decreet van 3 Januarij 1812, geene eeuwigdurende gelofte afleggen en zich aan de verzorging van kranken en de dienst van het openbaar onderwijs toewijden, en dit nog alleen, *mits erkenning of bevestiging bij speciaal decreet.*

Dat deze regelen bij de toenmalige regering voorza-

ten, blijkt uit het decreet van 18 Februarij 1809 betrekkelijk de Congregatiën van Gasthuis-nonnen en dat van 8 November 1809 betrekkelijk de zusters van Liefde van de orde van den H. Vincentius van Paula (Bull. n°. 225 en 252), welke beide bij decreet van 22 Junij 1810 alhier te lande executoir zijn verklaard en nog heden kracht van wet hebben, wijl zij door geene latere wettelijke bepalingen zijn vervangen.

Bij het decreet van 18 Februarij 1809, hetwelk bij decreet van 8 November 1809 op de zusters van Liefde der orde van den H. Vincentius van Paula van toepassing is verklaard, wordt onder anderen bepaald, dat de aangeduide inrigtingen alleen het verzorgen van zieke en verlatene personen ten doel mogen hebben; dat de statuten der congregatiën en *van hunne afzonderlijke huizen* door het wereldlijk gezag moesten worden goedgekeurd, op poene van ontbinding; dat *het getal huizen, costumen*, enz. in het brevet van erkenning moet zijn vermeld; dat de gelofte ten overstaan van het wereldlijk gezag en slechts voor den tijd van vijf jaren mag worden afgelegd; dat hunne kloosters aan het toezigt der politie onderworpen zijn [1]) enz.

---

1) Het decreet van 18 Februarij 1809 luidt:

Art. 1. „Les congregations ou maisons hospitalieres de femmes, savoir „celles dont l'institution a pour but de desservir les hospices de notre empire, „d'y servir les infirmes, les malades et les enfans abandonnés, ou de porter „aux pauvres des soins, des secours, des remèdes à domicile, sont placées „sous la protection de Madame notre très chère et honorée mère."

Art. 2. „Les statuts de chaque congregation *ou maison séparée* seront „approuvés par nous et insérés au bulletin des Lois, pour être reconnus „et avoir force d'institution publique."

Art. 3. „Toute congregation d'hospitalières dont les statuts n'auront „pas été approuvés et publiés avant le premier Janvier 1810, sera dissoute."

8. Wij hebben thans gezien welke soort van kloosterinrigtingen in Nederland zouden mogen bestaan en de conditiën en verpligtingen, waaraan die inrigtingen onderworpen zijn.

De regering des Franschen Keizers hield met kracht de hand aan de beginselen in het decreet van 18 Februarij 1809 nedergelegd, en werden in de overgelegde statnten geene bepalingen, met betrekking tot het honden van scholen of pensionaten in de kloosters gednld, zoo als blijkt uit de decreten van 2 November, 25 November en 14 December 1810, 11 Januarij, 29 Januarij 1811, 12 Januarij 1813 enz. allen in het Bulletin de Lois opgenomen.

Bij advies van den Franschen Staatsraad, 25 Maart 1811 (Bull. 360 n°. 6614) werd niet alleen beslist, dat het houden van pensionaten bij het decreet van 18 Febrnarij 1809 is uitgesloten, maar nog daarenboven werd dat advies door den Keizer goedgekenrd en bevolen, dat al die gestichten zouden worden ontbonden, welke binnen den tijd van drie maanden geene goedkenring zouden hebben erlangd van Statuten, waardoor zij uitsluitend voor de verzorging der lijdende menschheid bestemd werden [1]).

Uit den inhoud dezer wettelijke verordeningen zal

Art. 4. „*Le nombre des maisons*, le eostume etc. sont spécifiés dans les „brevets d'institution."

Art. 8. „A l'age de vingt un ans ees uovices pourront s'engager pour „cinq ans. Le dit engagement devra être fait en présence etc. de l'officier „civil."

Art. 19. „Les maisons etc. seront soumises à la polices des maires, des „préfets et offieiers de justice.

1) Zie wijders art. 5 van het reglement op de huizen van toevlugt, tot verbetering van zedelooze vrouwen, van 26 December 1810 (Bull. n°. 341), luidende: „Il ne pourra être tenu dans les maisons de refuge de pensionat

men zien, dat de wetgever in den regel de opvoeding der jengd aan de leiding der kloosterlingen heeft willen onttrekken en dat er speciale regeringsbesluiten noodig waren, om hen daartoe te magtigen; en wijders, dat men geene andere religieuse orden heeft willen toelaten dan die, wier instellingen een liefdadig doel hebben en aan de goedkenring van het Staatsgezag onderworpen waren.

Deze beginselen vinden wij ook bij het decreet van 3 Jannarij 1812 gehnldigd en bevestigd; immers, zooals wij gezien hebben, werden alleen die kloosters niet gesupprimeerd, wier leden nitsluitend aan de verzorging van zieken en aan de dienst van het openbaar onderwijs zijn toegewijd; ten hnnnen aanzien zoude de zaak bij speciale decreten worden geregeld.

Door de besprokene verordeningen is alzoo, in den regel, het geven van onderwijs en het houden van pensionaten in de kloosters verboden, hoedanig verbod nog heden drukt op al die klooster-inrigtingen in Nederland, welke, hetzij tot verbodene geestelijke orders behooren, hetzij geene wettige erkenning door de regering hebben erlangd.

Men zal ons tegenwerpen, dat de wetgeving op het onderwijs ten eenenmale is veranderd; dat het onderwijs alhier niet, even als in Frankrijk, de Universiteit ten grondslag heeft; dat nog laatstelijk door de wet van 13 Augustus 1857 (Staatsbl. n°. 103) de alstoen bestaande verordeningen op het lager onderwijs zijn afge-

„pour l'éducation des enfants, s'il n'a été donné par nous à cet égard une „autorisation spéciale, d'après l'orgauisation des établissements pour l'édu„cation du sexe, sur les quels il sera statué successivement par nous."

De regeling, bij dit decreet toegezegd, is nimmer tot stand gekomen.

schaft en voorloopig de bepalingen dier wet op het middelbaar onderwijs toepasselijk zijn verklaard; en dat men alleen bekwaamheid en zedelijkheid moet bewijzen, om tot het geven van onderwijs geregtigd te zijn.

Wij stemmen dit een en ander gereedelijk toe, maar beweren, dat daaruit niet volgt, dat door vereenigingen of in gestichten, welke wettelijk niet mogen bestaan, onderwijs mag worden gegeven. Immers zoodanige inrigtingen worden in hun geheel door de onwettigheid van hun toestand beheerscht, en, naardien al hetgeen onwettig is, onbekwaam is, om eenige burgerlijke handeling te plegen, kunnen wettelijk verboden geestelijke gestichten, of dezulke, welke niet wettig erkend en alzoo geene bevoegdheid tot bestaan hebben, niet tot scholen of pensionaten worden ingerigt.

9. De wetgeving van Franschen oorsprong betrekkelijk de kloosterinrigtingen in Staats-Vlaanderen, Limburg en een deel van Gelderland is eenigzins anders, maar voor hen niet gunstiger dan in het overige gedeelte van Nederland.

In 1792 werd Roermond en in 1794 Maastricht door het Fransch leger ingenomen, en bij de wet van 9 Vendémiaire an IV (1 October 1795) werd schier de geheele landstreek, welke het tegenwoordig Hertogdom Limburg uitmaakt, bij Frankrijk ingelijfd, waarmede zij tot in 1814 onder den naam van *departement de la Meuse inferieure* is vereenigd gebleven.

Staats-Vlaanderen werd mede bij decreet van 9 Vendémiaire an IV bij Frankrijk ingelijfd en maakte een deel uit van het departement de l'Escaut, terwijl bij datzelfde decreet eene kleine streek in Gelderland, welke op den regter Rijnoever gelegen is, thans tegen de

Pruissische grenzen aanschiet en onder het gebied van Oostenrijk behoord had, verklaard werd een integrerend deel van Frankrijk uit te maken.

De wettelijke verordeningen betrekkelijk de kloosters, hierboven door ons besproken, zijn allen op Limburg, Staats-Vlaanderen en een deel van Gelderland van toepassing, met uitzondering alleen der decreten van 14 November 1811 en 3 Januarij 1812, waarbij, zooals wij gezien hebben, de kloosterorden gesupprimeerd werden in de landen, welke bij de aangeduide decreten van 1810 bij Frankrijk waren ingelijfd en welke mitsdien alleen op die landen van toepassing zijn.

De kloosters en geestelijke orden in Limburg, Staats-Vlaanderen en een deel van Gelderland werden gesupprimeerd bij de wetten van 15 Fructidor an IV (Bull. 73 n°. 673) en 5 Frimaire an VI (Bull. 161 n°. 1577), welke beide wetten aldaar uitvoering hebben erlangd.

De wet van 15 Fructidor an IV luidt:

Art. I. „Les ordres et congrégations reguliers, mo„nastères, abbayes, prieurés, chanoines reguliers, cha„noinesses et généralement toutes les maisons ou éta„blissements religieux de l'un et de l'autre sexe sont „supprimés dans les departements réunis par la loi du „9 Vendémiaire dernier, ainsi que sur l'ancien terri„toire de la republique.

Art. XVIII. „A compter de cette même époque il ne „leur sera plus permis de porter le costume regulier.

Art. XX. „Sont exceptés des dispositions de la pré„sente loi les maisons de religieuses dont l'institut même „a pour objet l'éducation *publique* ou le soulagement des „malades et qui à cet effet tiennent réellement, *en de„hors*, des écoles ou des salles de malades; lesquelles

„maisons continueront, comme par le passé, d'admi-
„nistrer les biens dont elles jouissent."

De wet van 5 Frimaire an VI houdt de navolgende bepalingen in:

Art. I. „Les chapitres séculiers, les bénéfices simples, „les seminaires et toutes les corporations laiques des „deux sexes sont supprimés dans les departements réunis „par la loi du 9 Vendemiaire an IV."

Art. XII. „Les maisons religieuses, dont l'institut a „pour objet l'éducation publique ou le soulagement des „malades sont supprimés; en consequence l'article XX „de la loi du 15 Fructidor an IV, est rapporté."

„Neamoins ces écoles et hopitaux conserveront les biens „dont ils jouissent et seront administrés d'après les lois „existantes dans les autres parties de la republique."

Uit deze wetten ziet men dat alle geestelijke orden en gestichten in Limburg, Staats-Vlaanderen en een deel van Gelderland, zonder onderscheid, door den toenmaligen wetgever zijn opgeheven, welke wetgeving later, bij de reeds besprokene decreten van 18 Februarij, 8 November 1809 en 26 December 1810, doch alleen ten aanzien der gasthuis-nonnen, der Zusters van Liefde der orde van den H. Vincentius van Paula en der huizen van toevlugt, is verzacht, en, behoudens die wijzigingen, nog heden kracht van wet heeft, als zijnde dezelve door geene latere wettelijke bepalingen vervangen of afgeschaft.

10. Wij hebben thans de wetgeving betrekkelijk de kloosters en geestelijke orden doorloopen, zooals die was, toen Willem I in 1813 als Souvereine Vorst [1]),

1) De Grondwet van 1814, beperkende de magt van den Souvereinen Vorst, werd den 29sten Maart 1814 afgekondigd. (Zie Stbl. n°. 44).

en in 1815 als constitutionneel Koning de regering aanvaardde.

In Noord-Brabant waren feitelijk alle kloosters gesupprimeerd, behalve die van St. Agatha, Boekel, Oosterhout, Dongen, St. Oedenrode en Oirschot, en in Limburg bestonden alleen het klooster van Marie Collens, te Grubbenvorst, alwaar krankzinnigen verpleegd werden, en, indien wij wel onderrigt zijn, een Franciscaner klooster te Maastricht, terwijl in de Noordelijke provinciën van het Rijk niet één klooster aanwezig was.

Naauwelijks echter hadden, volgens getuigenis van tijdgenooten, de Fransche krijgers in de lente van 1814 de vestingen in Noord-Brabant en Limburg verlaten, of de leden der gesupprimeerde kloosters te Boxmeer [1]), Velp, Megen, Haren, Deursen en Uden betrokken wederom eigenmagtig hunne kloosters, en namen eenigen tijd later, ongestoord, de kleeding hunner orde weder aan.

De Regering echter was niet bij wille om aan de vernietigde kloosters nieuw leven te geven, en bij Koninklijk besluit van 2 September 1814 [2]) werd bepaald, dat alle de kloosters in Noord-Brabant, welke door het voormalig Gouvernement gesupprimeerd waren, zouden zijn en blijven vernietigd.

Ofschoon men gedurende de Regering van Willem I nimmer op dat besluit is teruggekomen en de Regering

1) Vid. Duljé, Geschiedenis enz. der voormalige heerlijkheid Boxmeer, pag. 134. „1814, 20 April gingen de Nonnen weder in het klooster, ook „eenige paters en trokken 17 Mei de kap aan."

2) Het besluit van 2 September 1814 luidt:

„Gezien het rapport van 29 Augustus jl. aan ons ingediend, door het „Departement van Binnenlandsche Zaken, betrekkelijk tot den tegenwoordigen „staat zoowel van het klooster van St. Agatha als van de verdere insgelijks „gesupprimeerde kloosters van Velp, Deursen, Megen, Uden, Boxmeer „en Haren.

steeds de verbindende kracht der Fransche wetgeving betrekkelijk de kloosters heeft gehuldigd, heeft men toch geene hernieuwde geweldddadige ontruiming der kloosters bewerkstelligd, en aan de kloosterlingen, welke, zooals wij gezien hebben, in 1814 eigener gezag weder in hunne kloosters waren getrokken, vergund, daarin te verblijven, doch dit onder het uitdrukkelijk beding, dat zij geene nieuwe leden zonden aannemen en met de toen aanwezigen zouden uitsterven.

Te vergeefs hebben wij in het Staatsblad en in het bijvoegsel daarop het besluit van 8 Februarij 1815, n°. 38 gezocht, waarbij zulks schijnt te zijn geregeld; het eenige, hetwelk wij daaromtrent vinden, is eene Circulaire van den Directeur-Generaal van Catholijke eeredienst, opgenomen in het bijvoegsel tot het Staatsblad van 1820, deel VII. pag. 1134 1), welke Circulaire geschoeid is op de beginselen in de decreten van 18 Februarij 1809 en 3 Januarij 1812 vervat, en inhoudt,

---

„Hebben goedgevonden vast te stellen:

„Alle de voormelde door het voormalig Gouvernement gesupprimeerde „kloosters zijn en blijven vernie'igd."

Dit besluit is niet in het Staatsblad, noch in het Bijvoegsel tot het Staatsblad, te vinden, maar aangehaald in eene geschiedkundige schets betrekkelijk het klooster te St. Agatha, in 1833 bij Arkesteijn te 's Bosch gedrukt en naar men zegt, door den toenmaligen Prior S. W. Gielen geschreven."

1) Deze Circulaire luidt:

„Ensuite d'ordres exprès du roi, son Exc. le Directeur Général des affai„res du culte Catholique, vient d'adresser aux Gouverneurs de provinces, „ainsi qu'aux évêques et vicaires-généraux, chefs des Différens diocèses, „une Circulaire relative au defaut de la plupart des associations religieuses „du royaume, de soumettre leurs statuts à l'approbation du Gouvernement „et de se procurer par là tous les avantages attachés à une existance légale „dans l'état. Cette Circulaire fixe au communautés d'hospitalières et de „religieuses, s'occupant de l'éducation de la jeunesse, un délai de cinq

dat de Contemplatieve kloosterorden, en die, welke zonder nuttig doel zijn, zouden moeten uitsterven.

Bij het bestaan der wetgeving op de kloosterinrigtingen, zoo als wij die hebben aangeduid, ging de Regering met den maatregel, waarbij uitsterven bepaald werd, hare grondwettige bevoegdheid te buiten, en zij vermogt geen tijdelijk bestaan verzekeren aan inrigtingen, welke bij de wet veroordeeld waren. De besprokene circulaire duidt desniettemin aan, dat de Regering de wetten van Franschen oorsprong, betrekkelijk de kloosterinrigtingen, als verbindende beschouwde, en de naleving daarvan vorderde, hetgeen men trouwens mede moet afleiden uit het besluit van 6 Julij 1822 (Stsbl. n°. 18) betrekkelijk de geestelijke goederen, en waarin, voor zoo ver Limburg betreft, het decreet van 17 Ventôse an VI verbindende wordt verklaard; uit het besluit van 1 Februarij 1824 (Stsbl. n°. 20), waarbij bepaald is, dat geene leden van geestelijke vereenigingen, welke zich geheel of ten deele aan het onderwijs wijden, kunnen worden aangenomen, of tot het afleggen van de *tijdelijke* geloften kunnen worden toegelaten, zonder bewijs of acte der Provinciale Commissie van Onderwijs; en uit het

„mois pour se mettre en règle à cet égard et menace de dissolution immé„diate celles, qui au premier Janvier 1821 ne se seront pas conformées „à cette nouvelle invitation. — Cette Circulaire traite aussi des abus qui „se commettent, dans quelques endroits relativement aux voeux des novices, „et porte, que toute association où, contrairement aux lois et reglements „en vigueur, on se sera permis d'émettre des voeux perpetuels et solem„nels, sera irrevocablement dissoute. Son Excell. fait remarquer enfin, que „ces dispositions ne sont point applicables aux associations contemplatives, „et qui n'ont aucun but d'utilité, attendu que d'après les intentions positives „de S. M. elles ne peuvent plus s'augmenter et doivent finir par s'éteindre „successivement."

Vid. d'Engelbronner, Bijvoegsel tot het Staatsblad, Serie I. 31 Dec. 1820.

besluit van 21 Februarij 1826 (Stsbl. n°. 7) houdende verklaring, dat de vereeniging van Christelijke Broeders hier te lande niet kon worden toegelaten, enz.

11. Ofschoon al de regeringsdaden van dien tijd onwedersprekelijk aantoonen, dat men niet bij wille was de kloosterinrigtingen, onvoorwaardelijk en in strijd met de wet, te doen herleven, zijn er desniettemin gedurende de regering van Willem I onderscheidene nieuwe kloosters in Nederland opgerigt, welke zich echter allen zonder onderscheid, hetzij aan het verplegen van zieken, hetzij aan het geven van bijzonder onderwijs, toewijden.

Tot die categorie behooren onder anderen vrouwenkloosters in Noordbrabant, als te 's Bosch, Tilburg, Engelen, Hoeven, Oss, Oudenbosch, Roosendaal, Schijndel, Standaarbuiten, Zevenbergen, enz. mitsgaders een aantal kloosters, welke hoofdzakelijk gedurende het tijdsverloop van 1830 tot 1840 in het Limburgsche zijn opgerigt.

Het is ons onbekend, of die kloosters, al dan niet, bij bijzondere en niet afgekondigde besluiten door de regering zijn erkend, en of hunne statuten door het wereldlijk gezag zijn goedgekeurd; maar zeker is het, dat daarvan niets blijkt in het Staatsblad, hetwelk bij Souverein besluit van 18 December 1813 (Stsbl. n°. 1 van 1814), als wettig afkondigingsorgaan is aangewezen; en dat, al waren, hetgeen trouwens zeer moet worden betwijfeld, de bedoelde kloosters geheel en al overeenkomstig de bepalingen der Decreten van 18 Februarij 1809 en 3 Januarij 1812 ingerigt, zij evenwel geen wettig erkend bestaan hebben, uithoofde op geene wettige wijze van hunne erkenning blijkt, en zij zich mitsdien op dergelijke erkenning of goedkeuring van

Statuten, indien zulks al mogt hebben plaats gehad, te vergeefs zullen beroepen. Art. 2 van het decreet van 18 Februarij 1809 bepaalde uitdrukkelijk, dat de goedgekeurde Statuten in het Bulletin des Lois moesten worden opgenomen, „pour être reconnus et avoir force d'institution publique." Daarenboven had de constitutionnele Koning Willem I dezelfde bevoegdheid niet als de Fransche alleenheerscher, wiens decreten kracht van wet hadden, zelfs ook dan, wanneer zij met bestaande wetten in strijd waren.

Volgens de grondwet van 1815 werd de wetgevende magt door den Koning en de Staten-Generaal *gezamenlijk* uitgeoefend. De wet moest de oefening van Burgerlijke regten bepalen, en aan den Koning was de verpligting opgelegd, om te zorgen dat de godsdienstige gezindheden zich zouden houden binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat.

De Koning had, wel is waar, de bevoegdheid, om, na den Raad van State te hebben gehoord, *algemeene* maatregelen van inwendig bestuur te verordenen. Daaraan kon hij echter de bevoegdheid niet ontleenen, om bij besluit aan personen of instellingen, welke in strijd met de wet waren, burgerlijke regten of bestaan te verzekeren [1].

Uit dit een en ander volgt, dat de kloosterinstellingen, welke gedurende de regering van Willem I zijn opgerigt, evenmin wettig bestaan hebben als die, welke door de Fransche bewindvoerders gesupprimeerd waren en wier leden zich in 1814, eigener magt, wederom in het bezit hunner kloosters gesteld hadden.

12. Door de omwenteling, welke in 1830 uitbrak en

1) Men vergelijke art. 5, 73, 105 en 106 der Grondwet van 1815.

met het tractaat van 19 April 1839 [1]) eindigde, werd Limburg tijdelijk van Nederland afgescheiden en feitelijk met België vereenigd. De geestelijkheid maakte van dien toestand een ijverig gebruik, om in Limburg een aantal nieuwe kloosters op te rigten en oude weder in het leven te roepen. Uit de lijst, welke wij aan deze verhandeling hebben toegevoegd, kan men het getal dier kloosters en de geestelijke orden, waartoe zij behooren, leeren kennen.

Aan deze kloosterinrigtingen echter kan, evenmin als aan alle anderen, wettig bestaan worden toegekend, tenzij zij zich op eene inrigting, overeenkomstig de decreten van 18 Februarij 1809, 8 November 1809 of 26 December 1810, hierboven besproken, en op wettige erkenning kunnen beroepen.

De revolutionaire en onwettige toestand, waarin geheel Limburg, met uitzondering alleen van Maastricht, gedurende ruim acht jaren heeft verkeerd, kan nimmer daden wettigen, welke in strijd met de wet zijn. Wel is waar, dat men bij tractaat revolutionaire handelingen kan erkennen; doch, bij het tractaat van 19 April 1839 zijn de kloosters, tijdens den opstand opgerigt, niet als wettig bestaande verklaard, zoodat zij evenmin op het gezag der verdragen als op dat der wet berusten.

De regtstoestand dier kloosters zoude misschien gunstiger zijn, indien de revolutie van 1830 voor België, waarmede Limburg tijdelijk vereenigd was, de afschaffing der wetten van 15 Fructidor an IV en 5 Frimaire an VI had medegebragt. Het tegendeel daarvan echter is waar; tot op den huidigen dag zijn die wetten aldaar

1) Zie Staatsblad 1839, n°. 26.

nog steeds, even als in Limburg, verbindende en zijn als zoodanig door eene gevestigde jurisprudentie erkend, zooals onder anderen blijkt uit arresten van de derde civiele kamer van het Hof van Brussel, van 3 Augustus 1846, en dat van de 2e civiele kamer van dat Hof van den 14 Augustus 1846, beide in cassatie bevestigd [1]).

1) Belgique judiciaire, Tom IV. n°. 79 en 80, p. 1384 seqq. en p. 1404 seqq.

§ II.

WETGEVING EN VERORDENINGEN BETREKKELIJK DE KLOOSTERS EN HUN FEITELIJKE TOESTAND GEDURENDE DE REGERING VAN KONING WILLEM II.

(7 October 1840 tot 17 Maart 1849.)

EN GEDURENDE DE REGERING VAN KONING WILLEM III.

(17 Maart 1849 tot heden 1860.)

13. De grondwet, welke die van 1815 verving, werd den 4 September 1840 afgekondigd en op den 7 October daaraanvolgende aanvaarde Willem II de regering [1]).

De afgescheidene protestanten, welke gedurende de regering van Willem I vervolgd waren geworden, verlangden, zeer te regt, vrijheid van godsdienst, en de Catholijke geestelijkheid verlangde voor zich meerdere ontwikkeling.

Van daar, onder de leus van vrijheid van godsdienst en vrijheid van onderwijs, een petitionnement, waaraan door de afgescheidene protestanten algemeen werd deel genomen, doch hetwelk door de Catholijke bevolking

1) Vid. Staatsblad 1840, n°. 47 en 64.

niet zeer werd ondersteund. De dagbladen van dien tijd geven ons de mate dier beweging. Zoo leest men onder anderen in den Noord-Brabander van 26 September 1840 n°. 116, dat het petitionnement, hetwelk alomme was aangegrepen, is achterwege gebleven, uithoofde de Kerkvoogden van Nederland zich de zaak aantrokken en aan hunne kudde beduidden, dat het meer kracht zou oefenen, wanneer men het aan hen overliet, om zich voor 's Konings troon te begeven en Z. M. eerbiedig, maar met nadruk, om vrijheid van godsdienst en vrijheid van onderwijs te verzoeken; dat de wenk werd begrepen en opgevolgd, en dat de Kerkvoogden gezamenlijk hunne dringende beden voor 's Konings troon hebben gebragt.

In den Noord-Brabander van 17 November 1840 n°. 138 vindt men een uittreksel uit het Handelsblad, volgens hetwelk de Roomsch Catholijke Kerkvoogden in Noord-Brabant van den Koning een troostend antwoord op hunne eerbiedige vertoogen hadden ontvangen.

De vertoogen der Kerkvoogden hadden werkelijk een voor hen gewenscht gevolg.

Op den 28 November 1840 werd Koning Willem II te Amsterdam gehuldigd, en op dienzelfden dag nam hij onderscheidene besluiten, waarbij aan de klooster-inrigtingen in Noord-Brabant en Limburg een nieuw leven werd verzekerd.

In den Noord-Brabander van 8 December 1840 n°. 147 leest men daaromtrent: „De Koning wist, dat er klag-„ten en grieven bestonden ten aanzien van vrijheids-„gemis in zake van godsdienst; welnu, hij neemt op „den krooningsdag zelven reeds een mild besluit en be-„veelt, dat de kloosterinrigtingen in Noord-Brabant, „geheel naar den aard harer geestelijke regels, wederom

„leden zullen kunnen aannemen, zonder eenige beper-„king der tijdelijke magt meer te moeten duchten."

Het schijnt, dat de regering van dien tijd aan de algemeene bekendheid de concessiën heeft willen onttrekken, welke zij betrekkelijk de kloosters aan de Catholijke geestelijkheid heeft gedaan; althans te vergeefs zal men de hiervoor bedoelde besluiten in het Staatsblad, het bijvoegsel daarop, of in de Staats courant zoeken.

In den Noord-Brabander van 12 December 1840 n°. 149 vinden wij echter uit *le Courrier de la Meuse* van 7 December 1840 textueel overgenomen een besluit van 28 November 1840, betrekkelijk het klooster van Liguoristen te Wittem (Limburg).

Dat besluit luidt aldus:

„Gezien het rapport van onzen Directeur-Generaal „voor de zaken van Katholijke Eeredienst, gedagtee-„kend 24 November jl., hebben goedgevonden te auto-„riseren, gelijk wij autoriseren bij deze, de Congregatie „der Priesters, gezegd van den Allerheiligsten Verlosser „of Liguoristen, gevestigd te Wittem, gemeente Meche-„len, in Limburg, onder de navolgende bepalingen:

1°. „Dat de Congregatie zich stiptelijk gedrage naar „de Statuten, goedgekeurd 25 Februarij 1794, „door Paus Benedictus XIV.

2°. „Dat de leden dezer Congregatie ondergeschikt „blijven aan het Kerkelijk gezag, gevestigd in „het district, waar zij hunnen regel uitoefenen.

3°. „Deze Congregatie zal, gelijk iedere andere goed-„gekeurde, als civiel persoon worden erkend en „geregtigd, om alles te doen wat niet in strijd is „met of verboden wordt door algemeene bepalin-„gen, die zulks beletten, of aan eenige formali-„teiten onderhevig maken.

4°. „Eindelijk zal zij, binnen den omtrek harer ker-
„ken, hare geestelijke oefeningen of zoogenaamde „missiën kunnen houden, hetgeen evenwel verboden is op de groote wegen en in de straten „der steden.

„Afschrift dezes zal worden gezonden aan onze Com„missarissen in het Limburgsche, enz."

Het besluit van 28 November 1840, waarbij aan eenige kloosters in Noord-Brabant, welke in 1812 gesupprimeerd waren, nieuw leven werd gegeven, vinden wij vermeld in een werk van Dr. Hermans, Annales etc., ordinis S. Crucis, deel III. p. 639, en is luidende:

„Wij Willem II, enz.

„Op het rapport van onzen Directeur-Generaal voor „de zaken van de Roomsch-Catholieke Eeredienst van „den 24sten November 1840, n°. 3, D. 218;

„Gezien de besluiten van den 2den September 1814, „n°. 50, en 8 Februarij 1815, n°. 38;

„Hebben goedgevonden en verstaan;

„Bij wijziging in zoo verre van de voornoemde be„sluiten, aan de navolgende in de provincie Noord-Bra„bant aanwezige geestelijke vereenigingen, als:

1°. „Van de reguliere Kanunniken der Orde van het „H. Kruis te St. Agatha, onder Cuyk;

2°. „Van de Carmelieten en van de Carmelietessen te „Boxmeer;

3°. „Van de Augustinessen te Deursen;

4°. „Van de Capucinessen te Haren bij Megen;

5°. „Van de Clarissen en van de Minderbroeders te „Megen;

6°. „Van de Kruisheeren en van de Brigittienen te „Uden; en

7°. „Van de Capucijnen te Velp, vrij te laten om nieuwe

„leden in hare zamenleving aan te nemen, over-
„eenkomstig de voor die instellingen bestaande
„Statuten en behoudens de geestelijke regtsmagt
„van den kerkvoogd van het betrokken district.

„En is onze Directeur-Generaal voornoemd belast met „de uitvoering dezes, waarvan afschriften zullen worden „gezonden aan onze Ministers van Justitie, van Buiten„landsche Zaken en van Binnenlandsche Zaken, tot „informatie en narigt."

Uit de geschiedenis van het ontstaan der bedoelde besluiten, hierboven door ons aangestipt, zal men de overtuiging erlangen, dat het op aandrang der Hooge Catholijke Geestelijkheid, maar niet op aandrang der Catholijke bevolking is geweest, dat Willem II tot het nemen dier besluiten is gekomen.

De Catholijke bevolking is thans, na gemaakte ondervinding, nog veel minder dan toenmaals, aan de kloosterinstellingen gehecht, en voor een ieder, welke zich tusschen de Catholijken beweegt, is het zeker, dat, wat men ook moge beweren, het buitensporig oprigten van kloosters, zooals thans geschiedt, zeer wordt afgekeurd, en dat zij, wier vermogen en erfenissen door de kloosters verzwolgen worden, en wier zonen en dochters door de werving voor die inrigtingen aan hunne familiën en het werkdadig leven worden ontrukt, verre van gunstig voor de kloosters gestemd zijn.

14. Het zal naauwelijks betoog behoeven, dat koning Willem II de grondwettige bevoegdheid niet had, om de bewuste besluiten te nemen.

Immers de Fransche decreten betrekkelijk de kloosterinrigtingen, hierboven breedvoerig behandeld, hadden toen en ook nog heden verbindende kracht, en de

Grondwet van 1840 bepaalde, even als die van 1815, dat de Koning moest zorgen, dat de kerkgenootschappen zich zouden hebben te houden binnen de palen der Wet, en dat de oefening van burgerlijke regten alleen aan de wet kon worden ontleend [1]).

Bij gevolg vermogt de Koning, door de wet gebonden, geene kloosterinstellingen erkennen, welke door de wet verboden zijn, en, vermits het verkrijgen van Burgerlijke regten aan de wet was voorbehouden, was Hij niet bij magte bij besluit aan eenige verbodene Corporatie bestaan en regtspersoonlijkheid toe te kennen.

De besprokene besluiten missen niet alleen legale afkondiging, maar nog daarenboven, zooals men uit het hierboven aangehaalde besluit kan afleiden, de vermelding dat daarop de Raad van State is gehoord; zulks was intusschen voor maatregelen van inwendig bestuur bij art. 72 der grondwet van 1840 voorgeschreven. En gereedelijk kunnen wij aannemen, dat de Raad van State werkelijk daarop niet gehoord is.

Dat collegie zou waarschijnlijk, wegende de eischen der Catholijke geestelijkheid, tegen de wenschen en belangen van het algemeen, en, kennende 's Konings onbevoegdheid tot het nemen der bewuste besluiten, die hebben ontraden. Thans echter vond 's Konings bekende wensch, om aan een ieder tevredenheid te geven, zich, zonder beteren raad, tegenover den aandrang der Kerkvoogden en tegenover het *toenmalig* bureau der zaken voor de Catholijke eeredienst, hetwelk, zooals de ondervinding geleerd heeft, zeer gaarne de eischen der geestelijkheid ondersteunde, en door een onjuist begrip van den toestand geleid, zeer vaak de wenschen en belangen der

1) Art. 5 en 194 der Grondwet van 1840.

Catholijken met die der geestelijkheid verwarde. Het is onder deze omstandigheden, dat de besproken beslniten tot stand schijnen te zijn gekomen.

De arcana van het departement voor de zaken der Catholijke eeredienst zijn voor ons niet toegankelijk, en wij bevinden ons alzoo niet in staat al de vergunningen aan te duiden, welke gednrende de regering van Koning Willem II of later aan de oprigters van kloosters en geestelijke corporatiën zijn verleend; — intusschen is het eene feitelijke waarheid, dat gedurende en na de regering van Koning Willem II een groot aantal kloosters zijn tot stand gekomen, en dat men met het oprigten daarvan tot heden ongestoord is blijven voortgaan, zooals men kan zien nit de lijst betrekkelijk de bestaande kloosters, welke een aanhangsel dezer verhandeling uitmaakt.

Het reglement voor de vereeniging der Zusters van liefde te Tilbnrg, hetwelk hierachter als bijlage te vinden is, schijnt bij een Koninklijk beslnit van 25 Maart 1848, n°. 127, hetwelk echter niet in het Staatsblad geplaatst is, te zijn goedgekenrd.

Wij hebben ons dat besluit niet kunnen verschaffen, en weten niet, of daarop de Raad van State gehoord is; maar zeker is het, dat het niet wettig is afgekondigd, en daarom reeds verbindende kracht mist.

De vereeniging van Zusters van liefde te Tilburg behoort tot de orde van den H. Vincentius van Panla, en wordt mitsdien door de bepalingen der decreten van 18 Febrnarij en 8 November 1809 beheerscht.

De zoogenaamde liefdehnizen, bereids in de jaren 1834 en 1843 te Tilbnrg opgerigt, mitsgaders een zeer groot aantal gestichten in andere gemeenten zijn onderdeelen dier Vereeniging.

Opmerkelijk is het, dat in het reglement niet vermeld staat de geestelijke orde, waartoe de Vereeniging behoort. — Deze weglating, welke misschien gediend heeft, om aan de Vereeniging het aanzien eener geestelijke corporatie te ontnemen, kan den aard der instelling niet veranderen; een verdichtsel kan geen wettigen regtstoestand geven.

Indien alzoo bevonden wordt, dat die Vereeniging niet voldaan heeft of voldoet aan de voorschriften der voormelde decreten, dat zij geene wettige en behoorlijk afgekondigde goedkenring van de Hooge Regering heeft erlangd, en dat hare liefdehuizen geestelijke gestichten zijn, welke onder de werking van Art. XI der wet van 18 Germinal an X zijn opgerigt, drukt op haar eene nietigheid, welke door Art. 15 der wet op de Vereenigingen is gehandhaafd. (Zie verder n°. 58 dezer verhandeling).

15. De Grondwet, in 1848 tot stand gebragt, en nog heden in werking, werd den 3den November van dat jaar afgekondigd (Stbl. 1848, n°. 71). De vrije uitoefening van godsdienst werd daarbij, even als bij de Grondwetten van 1814, 1815 en 1840 gewaarborgd, en eveneens aan den Koning de verpligting opgelegd om te waken, dat alle kerkgenootschappen zich binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat (Art. 164 seqq) zouden houden.

Men begreep, dat aan de vrije uitoefening van godsdienst de bepalingen der wet van 18 Germinal an X, betrekkelijk het *placet*, in den weg stonden; van daar dat bij art. 170 der Grondwet werd bepaald, dat de tusschenkomst der Regering niet wordt vereischt bij de briefwisseling met de hoofden der onderscheidene kerk-

genootschappen, noch bij de afkondiging van kerkelijke voorschriften.

Deze grondwettige bepaling is opmerkelijk, wijl daar uit volgt, dat de Grondwetgever aan de wetten van Franschen oorsprong, betrekkelijk de inrigting der eeredienstcn, verbindende kracht toekende, en dat volgens dien wetgever de algemeene aandniding van godsdienstvrijheid niet voldoende was, om van de regeling der eerediensten de werking der Regering uit te sluiten, maar dat er eene speciale wetsbepaling moest zijn, om de regeling der kerkgenootschappen van den band der Regering los te maken en aan den Koning, bij zijne gehoudenheid om de kerkgenootschappen binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten te beperken, de verpligting te ontnemen de naleving der wettelijke bepalingen betrekkelijk het *placet* te vorderen.

Hoe vrijgevig ook de Grondwet met betrekking tot de vrije regeling der godsdienstige aangelegenheden moge zijn, vindt men daarin toch nergens eenige bepaling, welke strekken kan, om aan de kloosterinrigtingen wettig bestaan te verzekeren.

Wel is waar, dat bij Art. 10 der Grondwet het regt der ingezetenen tot vereeniging is erkend als beginsel; maar evenzeer is het waar, dat bij datzelfde artikel de uitoefening van dat regt aan de regeling en beperking der wet is onderworpen.

Aan dat algemeen beginsel kunnen de verboden kloosterinrigtingen mitsdien geen regt tot bestaan ontleenen, en te vergeefs zullen zij zich daarop beroepen, tenzij blijke, dat de tegen haar gerigte prohibitieve bepalingen zijn ingetrokken, of dat de wet, regelende het regt van vereeniging, haar bestaan wettigt.

Wij zullen hierop later terugkomen.

16. Gedurende de regering van Koning Willem II werd de uitoefening van het regt van vereeniging niet wettelijk geregeld. — Op den 17den Maart 1849 werd Hij door den dood aan het Vaderland ontrukt, en ging de Koninklijke waardigheid over op den geëerbiedigden Vorst, welke ons thans regeert.

Op grond der bevoegdheid, aan de grondwet ontleend, kwam in Maart 1853, zonder goedkeuring der regering, eene nieuwe regeling van het Catholijke kerkgenootschap tot stand, waardoor de Hooge geestelijkheid aanzienlijke voordeelen erlangde, maar noch de vrijheid van godsdienst, noch de Catholijke bevolking iets gewon.

Immers het was den Catholijken vrij onverschillig, of de zaken van hun kerkgenootschap door Aartspriesters of Vicarissen, dan wel door Bisschoppen werden geregeld, mits hun slechts, zoo als het geval was, de vrije en ongehinderde uitoefening van hunne eeredienst verzekerd bleef. De Hooge geestelijkheid echter verlangde meer luister, en het hof van Rome, getrouw aan zijne geschiedenis, leende daartoe bereidwillig de hand.

De Pauselijke Breve van 4 Maart 1853 [1]), en niet minder de allocutie, bij het uitvaardigen daarvan uitgesproken, kwetste het gevoel der Nederlandsche Protestanten, en had in April van dat jaar eene beweging ten gevolge, waardoor tusschen Roomschen en Onroomschen eene afscheiding ontstond, welke, zonder de wijsheid der regering, gewis tot botsingen zou hebben geleid.

17. De wet van 10 September 1853, (Stbl. n°. 102) tot regeling van toezigt op de onderscheidene kerk-

1) Bijv. tot het Staatsbl. 29 Sept. 1853 XLI, 448. d'Engelbronner, 6de Serie. 29 Sept. 1853.

genootschappen, had de strekking, om aan het gekwetst gevoel der Protestanten te gemoet te komen, maar sanctioneerde desniettemin het grondwettig regt der kerkgenootschappen, om de zaken van hunne eeredienst in eigen boezem te regelen.

Van daar dat bij art. 14 [1]) dier wet werden afgeschaft de wet van 18 Germinal an X en alle andere bepalingen, voor zoo verre die met de wet op de kerkgenootschappen strijdig zijn.

De wet van 18 Germinal an X gaf aan de regering eene groote werking op de regeling en het bestuur der kerkgenootschappen.

Bij het stelsel, hetwelk bij de wet op de kerkgenootschappen gehuldigd werd, moest alle inmenging der regering in de regeling der zaken van de eeredienst vervallen; maar verder wilde men niet gaan, en dit leidt tot het beweren, dat de wet van 18 Germinal an X alleen is afgeschaft, voor zoo verre zij met de wet op de kerkgenootschappen strijdig is, en mitsdien alleen voor zoo verre de inwendige regeling der eerediensten betreft. — Door het voorbehoud, in de wetsbepaling zelve nitgedrukt, wordt zulks aangetoond.

De nitdrukking in Art. 14 *„en alle andere met „de tegenwoordige wet strijdige bepalingen"* hondt eene nitlegging in van de afschaffing, welke de wet van 18 Germinal onderging, en ondersteunt het denkbeeld, dat alleen de met de wet strijdige bepalingen werden ingetrokken. Immers de uitdrukking *„alle andere"* wijst op de onmiddellijk voorafgaande zinsnede, houdende af-

1) Art. 14 luidt: „bij het in werking komen dezer wet zijn, *behoudens „de bepalingen der wetten en reglementen, bedoeld in art.* 167 *der Grond- „wet*, afgeschaft de wet van 18 Germinal jaar X, en alle andere met de „tegenwoordige wet strijdige bepalingen."

schaffing der wet van Germinal, terug, en zoude doelloos en zonder beteekenis zijn, indien men daardoor niet had willen aanduiden, dat alleen die bepalingen der wet van Germinal werden afgeschaft, welke met de wet op de kerkgenootschappen in strijd zijn.

Immers indien men het opschrift der wet leest en de discussiën der Staten Generaal[1]) over de wet op de kerkgenootschappen nagaat, dan zal men ontwaren, dat die wet alleen ten doel heeft het toezigt op de kerkgenootschappen te regelen, en dat en de regering en de volksvertegenwoordigers geene andere strekking gezien of beoogd hebben.

De verbindende kracht der wet van Germinal werd verdedigd en bestreden, doch alleen voor zoo verre de inwendige regeling der kerkgenootschappen betreft; de suppressie der geestelijke gestichten, bij art. 11 bepaald, kwam daarbij niet ter sprake.

Zoo zeide de *Minister van Justitie*[2]) onmiddellijk voor de stemming, waarbij Art. 14 der wet werd aangenomen: „Ik zou aarzelen, mijne Heeren, thans in discussie te „komen over de wettelijke bepalingen, die geacht kun„nen worden, door dit artikel te zijn afgeschaft. Het „zou een zeer ruim en breed veld zijn. Voorts heb ik „in den loop van de discussie daaromtrent te kennen „gegeven, dat ik meende, *dat men hier alleen handelde „over kerkgenootschappen* en dat naar mijn begrip de „kerkgenootschappen eene afzonderlijke regeling hadden „en niet begrepen zijn onder het algemeene denkbeeld „van vereenigingen en vergaderingen."

1) Bijblad op de Staats-Courant, zitting van 12 Augustus 1853 en vgg. pag. 129 seqq.
2) Bijblad pag. 352.

Eene oppervlakkige lezing van Art. 14 der wet kan alleen het denkbeeld doen ontstaan, dat de wet van Germinal geheel is ingetrokken.

Bij het overwegen echter van de strekking der wet, van de denkbeelden, welke bij het vaststellen daarvan zijn ontwikkeld, van de stelling der Regering, dat bij die wet alleen over kerkgenootschappen wordt gehandeld, en dat al hetgeen daaraan vreemd is, zoo als regt tot vereeniging enz., daarvan is uitgesloten, en van de woorden der wet zelve; dan komt men gereedelijk tot de conclusie, dat de wet van Germinal alleen is afgeschaft voor zoo verre, en verder niet, als zij met de wet op de kerkgenootschappen in strijd is.

Naar ons oordeel is de bepaling van Art. XI der wet van Germinal waarbij gezegd wordt „Tous autres „établissements écclesiastiques sont supprimés," inzonderheid wat de kloosterinrigtingen aangaat, blijven bestaan. De kloosters immers zijn geene kerkgenootschappen, maar alleen vereenigingen van bijzondere personen; hunne leden zijn, wel is waar, ledematen van het kerkgenootschap, waartoe zij behooren, maar de inrigting behoort niet aan het kerkgenootschap; het meerendeel dier inrigtingen zijn niet aan het Bisschoppelijk gezag onderworpen, maar regelt zelf zijn beheer en werkkring.

Geheel anders zijn de Bisschoppelijke Seminariën, welke in werkelijkheid bestanddeelen van het Catholijk kerkgenootschap zijn en wier behoud voor de Catholijke eeredienst noodzakelijk is. — Ware de wet van Germinal in haar geheel ingetrokken, dan zou hun wettig bestaan, althans in Limburg, Staats-Vlaanderen en een deel van Gelderland, op nieuw een vraagstuk kunnen worden, wijl zij in de suppressie, aldaar

door andere Fransche verordeningen nitgesproken, begrepen zijn.

De wet verzekert alleen aan elk kerkgenootschap, dat is aan de nniversitas religiosa, de vrijheid, om alles wat hunne godsdienst en de uitoefening daarvan betreft, in hnnnen eigen boezem te regelen.

Bijzondere geestelijke vereenigingen en inrigtingen echter, welke niet met de regeling van het kerkgenootschap in onmiddellijk verband staan, blijven aan de wetten onderworpen, welke haar bestaan regelen, zoo dat de aangeduide bepaling van Art. 11 der wet van Germinal, voor zoo verre de kloosters betreft, niet met de wet op de kerkgenootschappen in strijd is.

Had men in werkelijkheid de bewuste bepaling willen intrekken en aan de kloosterinrigtingen wettig bestaan willen verzekeren, (hetwelk men tronwens niet kon onderstellen, wijl de wet, onder de drukking der bestaande spanning, tegen het geestelijk element gerigt was), dan ware het noodzakelijk geweest mede nominatim af te schaffen de overige wettelijke verordeningen van Franschen oorsprong, waarbij de snppressie der kloosters en geestelijke orden is nitgesproken. Het nalaten daar van toont aan, dat men alleen beoogd heeft de wet van Germinal in te trekken, voor zoo verre zij aan de vrije regeling der kerkgenootschappen in den weg stond, doch geenszins wat de geestelijke gestichten betreft.

Intusschen leeren wij nit den strijd, welke in de wetgevende vergadering betrekkelijk de verbindende kracht der wet van Germinal is gevoerd, en nit de decisie, welke daarop is gevolgd, dat de wetgeving, niettegenstaande de bepaling der Grondwet betrekkelijk de godsdienstvrijheid, die wet als verbindende heeft beschouwd,

en het zij ons vergund daaruit de gevolgtrekking te maken, dat à fortiori verbindende zijn de wettelijke verordeningen van 15 Fructidor an IV, 5 Frimaire an VI, beide in Staats-Vlaanderen, een deel van Gelderland en Limburg toepasselijk, 18 Februarij en 8 November 1809, 26 December 1810, 25 Maart 1811, 14 November 1811 en 3 Januarij 1812, welke allen uitvoering hebben erlangd en wier verbindende kracht nimmer is betwist.

18. De voorschriften der grondwet, dat de uitoefening der burgerlijke regten door de wet wordt bepaald (Art. 4), en dat, in het belang der openbare orde, door de wet de uitoefening van het regt van vereeniging en vergadering wordt geregeld en beperkt (Art. 10), maakten eene wet noodzakelijk, waarbij het regt en de pligten der vereenigingen en hare bevoegdheid, om als regtspersonen op te treden, werden omschreven.

Die wet kwam den 22 April 1855 (Stbl. n°. 32) tot stand. In art. 2 dier wet lezen wij: „De vereeniging, „strijdig met de openbare orde, is verboden;" in art. 3. „Met de openbare orde wordt strijdig geacht elke ver- „vereeniging, welke ten doel heeft 1°. ongehoorzaamheid „aan of overtreding van de wet, of eene wettelijke ver- „ordening;" in art. 4. „De deelneming aan eene ver- „boden vereeniging, voor zoo verre die niet reeds door „de strafwet is beteugeld, wordt gestraft, voor de op- „zigters of bestuurders, met gevangenisstraf van ééne „tot zes maanden en geldboete van vijftig tot twee „honderd gulden, gezamenlijk of afzonderlijk, en voor „de overige deelgenooten met gevangenisstraf van drie „dagen tot twee maanden en geldboete van vijf tot „honderd gulden, gezamenlijk of afzonderlijk," en in

art 15. „Vereenigingen, welke vóór het in werking „komen dezer wet bestonden, worden beoordeeld naar „de wetten, waaronder zij zijn opgerigt," terwijl de artt. 5—14 aan de regtspersoonlijkheid der vereenigingen en aan daaruit voorvloeijende regten en verpligtingen zijn toegewijd.

Klaarblijkelijk heeft de wetgever, behoudens de maat- en vennootschappen, getracht alle soort van vereenigingen, zoo wel geestelijke als burgerlijke, in deze wet te omvatten.

Even ondoenlijk als het is, om de werking van tegenstrijdige krachten volgens een en denzelfden regel te bepalen, even ondoenlijk was het den wetgever de vereenigingen van geestelijken en burgerlijken aard bij dezelfde wettelijke bepalingen naar behooren te regelen. Immers de maatschappij heeft bij het bestaan van burgerlijke vereenigingen belang, opdat door vereenigde krachten al dat nuttige zou kunnen worden gewrocht, hetwelk de krachten van het individu te boven gaat. Bij de geestelijke vereenigingen daarentegen, waarmede wij de kloosters bedoelen, heeft de burgerlijke maatschappij het tegenovergestelde belang; die vereenigingen vernietigen eene menigte nuttige krachten; maken aanzienlijke kapitalen onvruchtbaar; zijn beletselen voor materiële en intellectuële ontwikkeling en zijn slechts dienstbaar aan het vermogen van het geestelijk element.

Op grond van deze beschouwingen maken wij er tegen de wet op de vereenigingen eene grief van, dat zij geene afzonderlijke bepalingen betrekkelijk de geestelijke vereenigingen, welke niet tot de regeling der kerkgenootschappen behooren, inhoudt, en dat zij aan latere tijden de gevaarlijke zorg heeft overgelaten om,

misschien via facti, een misbruik af te breken, waarvan men de ontwikkeling had kunnen voorkomen.

Laat ons thans zien, welken invloed de onderwerpelijke wet op de kloosterinrigtingen heeft.

Bij Art. 17 der wet zijn afgeschaft de Art. 291, 292 en 294 C. P., welke, het zij in het voorbijgaan gezegd, alleen op vereenigingen van personen, wier oogmerk het is om dagelijks of op zekere bepaalde tijdstippen bijeen te komen, maar geenszins op vaste nederzettingen of gestichten en mitsdien niet op kloosterinrigtingen doelen. — De wettelijke verordeningen echter betrekkelijk de geestelijke Orden en Corporatiën zijn niet ingetrokken; de wet heeft in de verbindende kracht daarvan niet alleen geene verandering gebragt, maar wat meer is, zij schijnt die te hebben gesanctioneerd bij Art. 15, volgens de bepalingen waarvan de vereenigingen, welke vóór het in werking komen der wet bestonden, worden beoordeeld naar de wetten, waaronder zij zijn opgerigt.

Indien wij het bestaan der kloosterinrigtingen naar dezen regel beoordeelen, dan kunnen, met het oog op de decreten van 18 Februarij 1809 en 3 Januarij 1812, alleen als geoorloofde vereenigingen worden aangemerkt die kloosterinrigtingen, waarin geene eeuwigdurende geloften worden gedaan, wier leden naar luid der instellingen, uitsluitend aan het verzorgen van zieken en aan de dienst van het openbaar onderwijs zijn toegewijd en wier statuten daarenboven door de regering zijn goedgekeurd en openbaar gemaakt.

Alle andere kloosterinrigtingen zijn door de wet verboden en mitsdien strijdig met de openbare orde.

En vraagt men nu, of de wet op de vereenigingen het feitelijk bestaan van dergelijke verbodene inrigtingen duldt, dan verwijzen wij naar de bepalingen van Art.

2 en 3, waarbij de vereenigingen, strijdig met de openbare orde, zijn verboden, en verder verstaan is, dat als zoodanig wordt aangemerkt elke vereeniging, welke ongehoorzaamheid aan of overtreding van de wet of eene wettelijke verordening ten doel heeft, terwijl bij Art. 4 der wet tegen het deelnemen aan eene verbodene vereeniging straf wordt bedreigd.

Uit deze bepalingen blijkt, dat de wet geen leven heeft willen verzekeren aan vereenigingen, wier *raison d'être* met wettelijke verordeningen in strijd is, en daarnit besluiten wij, dat de kloostervereenigingen, welke niet overeenkomstig de bestaande wetten zijn ingerigt, geene genade bij de onderwerpelijke wet hebben gevonden. Immers het doel van elke vereeniging is in de eerste plaats, om *als vereeniging te bestaan* en, ten anderen, om *overeenkomstig hare instellingen te leven en zich te ontwikkelen*

En indien wij thans deze stelling op de gesupprimeerde en niet geoorloofde kloostervereenigingen toepassen en bevinden, dat het eerste doel dier inrigtingen, namelijk haar bestaan, overtreding van de wet is, of dat, blijkens hare Statuten of regels, welke b. v. het volgen eener gesupprimeerde geestelijke orde, het afleggen van eeuwigdurende gelofte, het lijden van een contemplatief leven, het houden van pensionaten enz. voorschrijven, en dat mitsdien het doel der vereeniging met de wet in strijd is, dan volgt daaruit, en wij maken die gevolgtrekking tot de onze, dat dergelijke kloosterinrigtingen ongehoorzaamheid aan en overtreding van de wet ten doel hebben, en daarom verboden vereenigingen zijn, welke niet alleen geene regtspersoonlijkheid kunnen verkrijgen, maar tegen het deelnemen waaraan zelfs gevangenisstraf en geldboete bedreigd zijn.

De beteekenis der uitdrukking: *„doel der vereeniging"* wordt toegelicht door de bepaling van Art. 6 der wet, waarbij is voorgeschreven, dat de erkenning eener vereeniging geschiedt door de goedkeuring harer Statuten of reglementen, welke het doel, de grondslagen, den werkkring en de overige regelen der vereeniging moeten bevatten, en daaruit blijkt, dat door *„het doel der vereeniging"* de strekking en regeling der instelling, in zijn geheelen omvang, moet worden verstaan.

Is het dan waar, zoo als wij hebben aangetoond, dat de geestelijks orden en gestichten, welke niet aan de eischen der wet voldoen, door verordeningen, welke kracht van wet hebben, zijn opgeheven, en dat, bijna zonder nitzondering, al de aanwezige kloosters in strijd met de wet bestaan en met de wet strijdige geestelijke orden volgen, dan vloeit daaruit voort, dat het doel dier vereenigingen strijdig is met de openbare orde, en dat zij mitsdien verboden vereenigingen zijn, welke niet alleen geene regtspersoonlijkheid kunnen hebben of erlangen, maar zelfs, als zijnde zij bij voortduring in flagrante overtreding der wet, door het openbaar gezag feitelijk kunnen worden geweerd, terwijl hare bestuurders en leden aan strafvervolging blootstaan.

Dit alles heeft zoowel betrekking tot de kloosters, welke vóór de wet op de vereenigingen feitelijk bestonden, als op die, welke daarna zijn opgerigt.

19. Er zijn misschien eenige weinige kloosterinrigtingen, [1]) welke, ofschoon hare inrigtingen niet over-

---

1) Wij kennen als zoodanig alléén het klooster van Norbertinen te Oosterhout, hetwelk bij Keizerlijk decreet van 12 November 1811 (Bull. nº. 406), is bevestigd.

eenkomstig de bekende decreten zijn, desniettemin door den Franschen Keizer zijn erkend en gewettigd.

Het zal wel buiten kijf zijn, dat een grondwettig Koning de bevoegdheid daartoe niet heeft; de Fransche alleenheerscher echter bezat de magt, om, ex plenitudine potestatis, te verordenen wat hem goeddacht, en daarom zijn wij van oordeel, dat alle kloosterinrigtingen, welke door hem zijn erkend, zich op wettig bestaan kunnen beroepen.

20. Na de invoering der wet op de vereenigingen hebben sommige nieuw opgerigte kloosters goedkeuring van hunne statuten en reglementen erlangd en zijn alzoo als vereeniging erkend.

Wij zullen de handelingen der regering ten dien aanzien niet beoordeelen, maar wenschen alleen op te merken, dat bijaldien die kloosters geene inrigtingen hebben overeenkomstig de bepalingen der Fransche decreten, zij desniettemin verbodene vereenigingen zijn, en dat zij zich, indien hun wettig bestaan, hetzij door het gezag, hetzij door derden, wordt ter sprake gebragt, te vergeefs op de verkregene erkenning zullen beroepen, wijl de regering de bevoegdheid niet heeft, om verbodene vereenigingen of instellingen, welke door de wet geweerd worden, bij besluit te wettigen of te erkennen.

Volgens de Grondwet berust bij den Koning de uitvoering der wet, en zijne besluiten daartoe moeten mitsdien overeenkomstig, maar mogen niet in strijd met de wet zijn. Verder gaat zijne bevoegdheid niet, en, naardien de uitoefening van burgerlijke regten, waaronder toch wel de regtspersoonlijkheid en het regt om als geoorloofde vereeniging te bestaan zullen gerangschikt worden, aan de wet onderworpen is, vermag

of kan de uitvoerende magt geene besluiten nemen, waarbij aan wettelijk verbodene instellingen regtspersoonlijkheid of bestaan wordt verzekerd.

Deze onze stelling is op de erkenning der besprokene kloosterinrigtingen ten eenenmale van toepassing, berust op onze organieke wetten, en is door eene constante jurisprudentie, welke in Belgie ten aanzien der kloosters sedert 1846 gevolgd wordt, gehuldigd.

Men zie hetgeen bij een in cassatie bevestigd Arrest van het Hof van Brussel dd. 3 Augustus 1846 (Belgique judiciaire Tom. IV au 79 en 80 werd beslist.

„Les soeurs de Marie," gevestigd te Brain l'Alleur, waren bij Koninklijk besluit van 24 Maart 1838 erkend onder afkondiging harer statuten, waarvan art. 4 luidt:

„Elles se consacrent à l'instruction de la jeunesse et „au service des malades à domicile; elles tiennent un „pensionnat d'internes pour les enfants du sexe feminin."

Aan de geestelijke zusters werd later bij testamentaire dispositie een legaat gemaakt, hetwelk haar bij besluit van 20 Januarij 1845 vergund werd aan te nemen, doch haar, op grond van onwettig bestaan, door den erfgenaam ab intestato bij het Hof te Brussel werd betwist.

In het arrest, waarbij de vordering der zusters werd afgewezen, vinden wij onder anderen het navolgende:

„Attendu que dans cet article 4 il ne s'agit même „pas d'une instruction à donner gratuitement aux pau„vres; que les termes du même article relatifs au ser„vice des malades n'astreignent pas les soeurs intimées „à un service exclusivement gratuit: qu'en consequence „le décret du 18 Fevrier 1809 ne permettait pas, qu'elle „fussent autorisées, ainsi qu'elles l'ont été par l'arreté du „24 Mars 1838."

„Attendu etc. que l'exception tirée par l'appelant de „l'Art 20 de la constitution [1]) et les moyens opposés „par les intimés à l'appel principal sont non fondés, „que l'arreté du 24 Mars 1838, qui reconnait la com„munauté des soeurs de Marie à Braine l'Alleur est „contraire au décret du 18 Fevrier 1809; que par une „conséquence nécessaire il en est de même de l'arreté „du 20 Janvier 1845, puis qu'il autorise à accepter les „legs, objet du procés, quoi qu'elles n'aient pas á cet „effet la qualité et les droits de personnes civiles con„formement au décret précité etc."

21. De oprigters der kloosters, welke verboden zijn of tot verbodene geestelijke orden behooren, schijnen te hebben begrepen, dat die inrigtingen niet mogen bestaan, geene regtspersoonlijkheid kunnen erlangen, en niet gebaat worden met goedkeuring van statuten en reglementen, welke met de wet in strijd zijn, of welke slechts ten deele het doel en de regelen der vereeniging bevatten. — Van daar dat slechts voor zeer weinige kloosterinrigtingen de goedkeuring van hare reglementen bij de regering schijnt te zijn gevraagd, en dat men den onwettigen toestand dier inrigtingen heeft trachten te dekken, en daaraan Burgerlijke regten heeft trachten te verzekeren door maat- of vennootschappen

1) Art. 20 der Belgische constitutie luidt: „Les Belges ont le droit „de s'associer; ce droit ne peut être soumis à aucune mesure préventive." Niettegenstaande deze grondwettige bepaling wordt in Belgie aan de Fransche wetten betrekkelijk de geestelijke gestichten verbindende kracht toegekend en is de bestaande wetgeving betrekkelijk de regten der vereenigingen in haar geheel gelaten, zooals blijkt uit de discussien van 5 Febr. 1831 (Union Belge n°. 111), en uit eene Circulaire van den Minister van Justitie in Belgie van 16 April 1831.

van allerlei aard te vormen: daarenboven neemt men nog in den regel de voorzorg, om de onroerende goederen of wel ten name van een der kloosterlingen of wel ten name van derden te doen beschrijven.

In den regel wordt bij de constitutieve acten dier zoogenaamde maatschappen bepaald, dat de vennootschap voor onbepaalden tijd of wel voor eene lange reeks van jaren wordt aangegaan; dat de vennootschap zal voortleven door het aannemen van nieuwe leden, welke regt in de gemeenschap verkrijgen; dat het doel der vereeniging bestaat in het geven van onderwijs, het houden van pensionaat enz; dat in de gemeenschap worden gebragt de goederen in de acten aangewezen, de inbreng der leden en alle te verkrijgen baten; dat er gemeenschap is van winst; dat, niettegenstaande een of meer leden zullen komen te overlijden of de inrigting zullen verlaten, al de hebbende en te verkrijgen goederen de eigendom der gemeenschap zullen blijven, en zoo al meer, naar mate van de behoefte en strekking der inrigting, doch altoos met het blijkbaar doel, om, onder het mom eener vennootschap, eene verbodene vereeniging daar te stellen en aan deze langs een omweg, de voordeelen te verbinden der regtspersoonlijkheid, welke haar door de wet is ontzegd.

Immers de bepaling, dat de goederen de eigendom der gemeenschap zullen blijven, niettegenstaande een of meer der leden zullen overlijden of vrijwillig uit de vennootschap zullen treden, scheidt facto de leden van de bezittingen der vennootschap af; maakt de vennootschap het bezittende wezen en verheft haar daardoor in werkelijkheid tot een zedelijk ligchaam, hetwelk aan de bevoegdheid, om zich nieuwe leden te assumeren, een voortdurend bestaan ontleent, en alzoo

werkelijk het bezit der goederen in de doode hand bevestigt.

Een ieder zal ons moeten toegeven, dat dergelijke acten van maatschap verdichtselen zijn, en worden opgemaakt, ten einde den wezenlijken toestand der betrokken geestelijke inrigtingen te verbloemen.

Het doel der kloosters immers is, om, onder den band van deze of gene geestelijke orde, een zeker aantal personen in een gestieht te vereenigen, welke, onder opzien naar boven, óf wel in stille afzondering de godsdienst beoefenen, óf wel zich het verplegen der lijdende menschheid tot pligt stellen, óf wel zich werkdadig, door het geven van onderwijs als anderzins, aan de ontwikkeling van godsdienstige begrippen bij anderen wijden. De strekking der kloostervereenigingen is geen winstbejag, en haar oogmerk is niet om het voordeel, hetwelk de vereeniging zal af werpen, onder hare leden te verdeelen [1]). Om deze redenen kan eene kloostervereeniging, naar luid van art. 1655 Burg. Wetb. [2]), niet het *onderwerp* van eene maat- of vennootschap zijn, en bij gevolg zijn in de eerste plaats alle kloostervereenigingen, *ex rei natura*, *onvatbaar* om vennootschappen te zijn, en is in allen gevalle elke overeenkomst, waarbij eene kloostervereeniging onder den vorm eener maat- of vennootschap is verborgen, een verdichtsel en volgens art. 1371 Burg. Wetb. [3]) krachteloos.

---

1) Zie met betrekking tot de strekking der kloosterinrigtingen n°. 18, 32 dezer verhandeling.

2) Art. 1655, Burg. Wetb. luidt:

„Maatschap is eene overeenkomst, waarbij twee of meer personen, zich „verbinden om iets in gemeenschap te brengen met het oogmerk om het „daaruit ontstaande voordeel met elkander te deelen.

3) Art. 1371, B. W. luidt: „Eene overeenkomst, zonder oorzaak of uit „eene valsche of ongeoorloofde oorzaak aangegaan, is krachteloos.

De bepaling van art. 1372 Burg. Wetb., dat „indien „er geene oorzaak is uitgedrukt en er echter eene ge„oorloofde aanwezig is, of ook indien er eene andere „*geoorloofde* oorzaak dan de nitgedrukte bestaat, niet„temin eene overeenkomst van kracht is," kan geene maat- of vennootschap, waarvan eene verbodene kloosterinrigting de niet uitgedrukte oorzaak is, valideren, omdat volgens die wetsbepaling altoos eene geoorloofde oorzaak, ofschoon ze al niet nitgedrukt is, de grondslag der overeenkomst moet zijn, en volgens art. 1356 n°. 4 Burg. Wetb. tot de bestaanbaarheid eener overeenkomst eene geoorloofde oorzaak wordt vereischt; zoodat elke verdichte overeenkomst, waarbij eene met de wet strijdige kloostervereeniging wordt tot stand gebragt, moet geacht worden eene niet uitgedrukte ongeoorloofde oorzaak te hebben, en uit dien hoofde verbindende kracht te missen.

Indien dan belanghebbenden, ten aanzien van eene in regten betrokkene kloostervereeniging, welke zich op eene acte van maat- of vennootschap, als hiervoor bedoeld, beroept, kunnen bewijzen, dat dezelve, van de oprigting af, tot eene verbodene geestelijke orde behoort, of dat blijkens hun costuum als anderzins, de leden der vereeniging zoodanige orde volgen; dat het klooster tot een pensionnaal, door orde-geestelijken gehouden en bewoond, is ingerigt; dat de leden der vereeniging eeuwigdurende geloften doen en niet uitsluitend aan het verzorgen van zieken en aan de dienst van het openbaar onderwijs zijn toegewijd; indien de betrokken kloostervereeniging niet bewijst, dat hare statuten op eene wettige wijze door de Regering zijn goedgekeurd en openbaar gemaakt; in één woord, indien blijkt, dat het betrokken klooster eene met de wet

strijdige geestelijke instelling, maar geene geoorloofde maatschap is, dan wordt daardoor volgens art. 1903 en 1953 [1]) Burg. Wetb. het door wettige vermoedens verkregen, wettig bewijs geleverd, *in de eerste plaats*, dat de betrokken vereeniging, uit hoofde van haren aard, voor geene maat- of vennootschap *vatbaar* is, *en ten andere*, dat de acte van maatschap eene handeling is, gepleegd om de wet te ontduiken; op welke beide gronden als dan aan de akte van maat- of vennootschap alle verbindende kracht behoort te worden ontzegd.

22. Wij hebben reeds met een woord aangeduid, dat volgens art. 1655 van het Burg. Wetb. de kloostervereenigingen, ofschoon er goederen in gemeenschap gebragt zijn, geene maat- of vennootschappen kunnen daarstellen, wijl haar doel niet is materiële winst te maken en die tusschen de leden te verdeelen. De definitie van maatschap, welke wij in art. 1655 Burg. Wetb. aantreffen, is niet nieuw, en woordelijk uit art. 1832 Cod. Civ. overgenomen.

Volgens het Romeinsch regt en bepaaldelijk volgens l. 53, l. 57 en l. 29 § 2 ff: de societate, wordt maat- of vennootschap navolgenderwijze omschreven:

„societas est contractus juris gentium consensualis „quo res vel operae licitae communicantur, lucri in com- „munione faciundi gratia."

---

1) Art. 1953, Burg. Wetb. luidt: Wettelijke vermoedens zijn de zoodanige, welke uit kracht eener bijzondere wetsbepaling met zekere handelingen of met zekere daadzaken verbonden zijn.

Van dien aard zijn onder anderen:

1°. de handelingen, welke de wet nietig verklaart, omdat zij door haren aard en hare hoedanigheid alléén vermoed worden gepleegd te zijn, om eene wetsbepaling te ontduiken.

Troplong in zijn Commentaire du contrat de societé n°. 7 zegt: „La societé doit avoir pour but de faire „un bénefice et pour condition de le partager entre les „associés. Nous verrons plus tard que cette fin de toute „societé est ce qui la distingue de la communauté sim- „ple. Ce point est de l'essence de notre contrat, c'est „par là que son caractère se précise et se complète."

Die schrijver haalt op de aangeduide plaats ter ondersteuning zijner stelling aan onder anderen Pothier ad pandectas in lege Digestorum pro socio t. I p. 475 n°. 111, alwaar deze zegt „Ad contractus societatis *sub- „stantiam* requiritur ut singuli contrahant animo lucri „faciendi." 1)

Indien het dan waar is, zoo als wij hebben gezien, dat het doel der kloostervereenigingen niet is om winst te maken en deze tusschen de leden te verdeelen, dan is het ook waar, dat zij geene onderwerpen van maat- of vennootschappen kunnen zijn; en kunnen zij geene maat- of vennootschappen zijn, dan is daarvan het gevolg, dat de overeenkomsten, waarbij die vereenigingen maat- of vennootschappen hebben gesloten, moeten geacht worden een nutteloos onderwerp te hebben, wijl een door de contractanten, ratione rei, niet te bereiken doel, geen onderwerp van hunne overeenkomst kan uitmaken, en als eene stipulatio pro jure inutilis et impossibilis moet worden aangemerkt. 2)

---

1) Men vergelijke verder de regtsgeleerde schrijvers door Troplong ter aangeduide plaats aangehaald, mitsgaders Delangle, commentaire sur les sociétés commerciales n°. 6; Pothier, traité du contrat de société, Chap I. § III, n°. 11 en 12, en Voet Lit. XVII, T. II, n°. 8, pro socio, alwaar hij zegt: „Praecipue vero ad societatis substantiam pertinet communio lucri „et damni, adeo ut, ubiquuque ea esse nequit, ibi nec sociétas sit."

2) Men vergelijke Lex § 9 ff. de Obl. et Act., Lex 69 en 103 ff. de

23. Daarenboven is de oorzaak, welke in dergelijke acten van maat- of vennootschappen is uitgedrukt, ten eenemale valsch, wijl die contracten van maatschap slechts tot stand zijn gebragt, ten einde daar achter verbodene kloosterinrigtingen te verbergen, en aan deze onder den vorm van maat- of vennootschap voortdurend bestaan, en de regten van zedelijke ligchamen te verzekeren.

Dat zulks het doel van dergelijke contracten is, blijkt duidelijk uit de daarin voorkomende bepalingen, dat de maatschap door nieuwe leden kan voortleven, en dat, indien een der vennooten mogt overlijden of mogt ophouden lid der vereeniging te zijn, de goederen het eigendom der maatschap zullen blijven.

Het gevolg van dergelijke bepalingen, indien zij in regten houdbaar mogten zijn, is, dat de bezittingen der inrigtingen aan den collectieven eigendom der vennooten en aan hunne regtverkrijgenden worden onttrokken; dat noch erfgenamen noch crediteuren van een der vennooten aanspraak op het onverdeeld eigendom des vennoots kunnen maken; dat de fiscus geen regt van successie of overgang kan heffen; en dat er, onder den vorm eener vennootschap, een zedelijk ligchaam wordt geschapen, hetwelk, noch door het openbaar gezag is ingesteld of erkend, noch als geoorloofd is toegelaten, maar zelfs een met de wet strijdig oogmerk heeft. [1])

24. Eene contractuële clausule, de strekking heb-

---

verb. Obl. Lex 53 ff. pr. de verb. Sign. Inst. Lib. III, T. XX, § 1 en 2, de inerti Stip. en Voet ad pandectas lib. XXVIII, T. VII n°. 9, alwaar hij zegt: „jure seu moribus impossibiles dicuntur Conditiones, quas existere „morum honestas, aut *leges* haud patiuntur; adeoque quas lex, vel senatus, vel princeps, vel consuetudo recepta, improbat ac damnat.

1) Vergelijk Art. 1690 B. W.

bende om in elk geval de gemeenschap eigenaresse der goederen te laten, is eene overeenkomst, welke, indien zij al niet een *pactum leoninum* mag genoemd worden, hetwelk de acte van vennootschap nietig maakt,[1]) elk denkbeeld van maat- of vennootschap nitslnit, wijl daardoor den vennooten hnn aandeel in de winst der maatschap ontzegd wordt, en aan de overblijvende leden het bezit der geheele gemeenschap wordt toegekend.

25. De bepaling, dat na overlijden van den deelgenoot de goederen aan de gemeenschap zullen verblijven, mist daarenboven verbindende kracht, uit hoofde zij moet geacht worden eene met Art. 1370 Burg. Wetb. strijdige *stipulatio mortis causa* te zijn[2]).

Even als een kloosterling zich, bij het treden in eene orde, ten aanzien zijner familie niet wettig kan verbinden, haar de eventuele successie van vader of moeder af te staan, evenmin kan eene overeenkomst geldig zijn, waarbij diezelfde kloosterling zich ten aanzien der vereeniging, waarvan hij lid wordt, verbindt, haar bij eventneel overlijden, al de gemeenschappelijk bezetene goederen te laten.

In het eerste geval verbindt de kloosterling, zorgende voor zijne familie, de eventnele erfenis zijne onders, en in het tweede, zorgende voor het klooster, zijne eigene snccessie.

Deze tegenstelling doet gevoelen, dat de aangeduide clausule niets anders is, dan eene overeenkomst over

---

1) Men vergelijke Pothier, Contrat de Société Cap. I, § IV, en Troplong Commentaire du contrat de société, nº. 228 seqq.

2) Confr. Duranton Cours de Droit Civil, T. 9, nº. 712 seqq.

eene niet opengevallen successie, en daarom volgens Art. 1370 Burg. Wetb. alle verbindende kracht mist.

26. Dusdanige overeenkomst zoude, indien men haar voor eene mutuële schenking wil laten doorgaan, als eene soort van bedekte fidei-commissaire substitutie, welke bij Art. 1712 j°. 926 Burg. Wetb. is verboden, kunnen worden aangemerkt.

Immers, het door al de leden, omni casu, ten behoeve der gemeenschap afstaan van regt op de goederen der vereeniging, brengt mede, dat deze of liever de overblijvende leden der vereeniging aan de erfgenamen der deelgenooten worden gesubstitueerd, en dit wel in perpetuum, nithoofde van de contractuële bevoegdheid, om onder dezelfde voorwaarde nieuwe leden aan te nemen.

Het zal echter niet opgaan dusdanige overeenkomst als eene mutuële schenking te beschouwen. Daartegen verzetten zich de bepalingen van Art. 1703 en volgende B. W.

Door dusdanige overeenkomst toch schenkt de deelgenoot, welke tot de vereeniging toetreedt, niet zijne tegenwoordige goederen aan de overige deelgenooten, noch staat die aan hen onherroepelijk af, maar verbindt zich alleen, om, in geval hij uit de vereeniging zal gaan of daaraan door den dood zal ontrukt worden, de goederen aan de gemeenschap te laten. — De voorwaarden, waaronder hij de verbindtenis aangaat, sluiten niet alleen het denkbeeld van liberaliteit ten aanzien zijner deelgenooten uit, maar toonen onwedersprekelijk aan, dat het de strekking der overeenkomst is, om, wat er ook gebeure, aan de vereeniging het voortdurend bezit harer goederen te verzekeren en, zoowel aan den

deelgenoot, als aan zijn erfgenaam, alle regt daarop te ontzeggen.

27. Wij hebben thans het doel en de innerlijke waarde dier zoogenaamde contracten van burgerlijke maatschap, ten behoeve van kloostervereenigingen gesloten, aangetoond en beoordeeld; daaraan hebben wij echter nog toe te voegen, dat eene voorgewende acte van maatschap, (contrat de société simulé) nimmer eene ongeoorloofde vereeniging of gemeenschap kan dekken. [1]) Het onderwerp, niet de woorden of de vorm der overeenkomst, regelt hare qualificatie; de regtsleer is daaromtrent constant; Delangle, commentaire sur les societés n°. 27 drukt zich daaromtrent volgender wijze uit: „Peu „importe d'ailleurs la qualification, qui les lie; les deno- „minations ne peuvent pas plus conferer à une société „purement civile le caractère et les effets de la société „commerciale qu'elle ne peuvent transformer une société „commerciale en société civile" en Pothier § 4 des contrats de société simulés n°. 22 zegt: „Lorsqu'il parait,

1) Deze stelling is in terminis beslist bij een twist van het geregtshof te Caen, dd. 20 Julij 1846.

In dat Arrest leest men onder anderen:

„Considérant etc.; mais que s'il est constaté que, d une part, l'association cache, comme on vient de le dire, une congrégation religieuse à qui la vie civile est refusée, et que, d'autre part, l'acte fut-il souscrit en apparence au profit d'une personne privée, n'a en lien en réalité que dans l'interêt de l'être collectif de cette congregation, il ne saurait être sanctionné par la justice; considérant etc. qu'ainsi apprécié l'acte du 13 Mai 1814 doit, d'après les principes précédemment posés, être déclaré nul."

Dit Arrest is door het Hof van Cassatie op den 26sten Februarij 1849 bevestigd.

Dalloz rec. period 1849, T. I. p. 44 seqq. Vergelijk een aldaar aangehaald rapport van den Raadsheer Mesnard en Dalloz rep. 2de ed. in voce *Associations illicites* n. 31, seqq.

„qu'un contrat de société est simulé et qu'il n'a été fait „que pour deguiser un prêt d'argent usuraire, il n'est „pas douteux que le contrat doit être declaré nul!"

28. Het is aan den regter overgelaten, om omtrent het karakter en het doel der overeenkomst te beslissen [1], en belanghebbenden kunnen, op grond van art. 1959 Burg. Wetb., door alle middelen regtens, dat is, zoowel door vermoedens, als door getuigen, bescheiden en beslissenden eed, bewijzen, dat de overeenkomst haar waarachtig onderwerp niet uitdrukt, en dat dezelve, in plaats daarvan, eene verbodene vereeniging tot onderwerp heeft. — Eene gevestigde jurisprudentie heeft deze stelling gewettigd, en Delangle, in zijne besprokene Commentaire, zegt daaromtrent in n°. 517: „que la fraude fait exception à toutes les règles; que lors qu'elle est articulée la preuve testimoniale est de droit" [2]).

29. Intusschen is het een feit, dat er sedert 1812 en vooral na 1840, zoowel vóór als na de wet op de vereenigingen, onder vormen van allerlei aard, eene menigte niet geoorloofde kloosters zijn opgerigt, en dat die kloostervereenigingen goederen bezitten, welke zij, hetzij door testamentaire dispositiën, hetzij door schenkingen onder de levenden, hetzij door bijdragen der leden, hetzij door aankoop, hebben verkregen.

Daaruit wordt de vraag geboren, of de kloostervereenigingen, als ongeoorloofde vereenigingen (sociétés illicites)

1) Confr. Arrest van het Hof van Cassatie, dd. 26 Febr. 1849, hiervoor in n°. 27 aangehaald.

2) Zie verder Dalloz, Repertoire in voce, „dispositions entre vifs et testaments", 2de editie n°. 462.

beschouwd, tot het bezit van goederen geregtigd zijn, en of zij die, hetzij donatione, hetzij titulo oneroso, wettig kunnen verkrijgen.

Wij hebben reeds gezien, dat de verboden kloostervereenigingen geene zedelijke ligchamen zijn [1]) en daarom regtspersoonlijkheid missen; daarvan is het gevolg, dat die corporatiën geen goederen, afgescheiden van hare leden, kunnen bezitten; en het verder gevolg, dat noch de kloosterlingen, noch derde geinterposeerde personen voor die corporatiën goederen kunnen hebben of verkrijgen. — Deze tweede gevolgtrekking is van de eerste afhankelijk. — Indien het waar is, dat met de wet strijdige en als zoodanig verbodene vereenigingen geene zedelijke ligchamen zijn, dan is het even waar, dat men daarvoor niet kan bezitten, omdat men aan een niet bestaand wezen geen mandaat kan ontleenen, noch daarvoor regten kan verkrijgen, en omdat het bezitten voor eene verboden vereeniging in fraudem legis is en alleen strekt, om eenen onwettigen toestand te bestendigen.

30. Indien de onroerende goederen, bij de ongeoorloofde vereeniging in gebruik, ten name der kloosterlingen staan, of de roerende goederen door hen worden bezeten, ontstaat het regtsvermoeden, dat zij die niet voor zich zelven, maar voor de verboden vereeniging bezitten, wijl volgens de instellingen der kloosterorden en de canones ecclesiae, de kloosterlingen, zoowel mannen als vrouwen, tot individuele armoede gehouden zijn [2]).

1) Zie verder n°. 63, 64 en 65 dezer verhandeling.

2) Men zie daaromtrent de handelingen der kerkvergadering van Trente. Sessio XXV Cap. II, de regular. en de bulle van Paus Clemens, dd. 20 Maart 1601, een en ander aangehaald door Mr. van Nispen tot Pannerden in Themis, deel II. n°. 2, pag. 204.

Dit regtsvermoeden kan niet dan door tegenbewijs worden ontzenuwd, uit hoofde het op den aard der instelling zelve berust; de regter zal daaraan het bewijs ontleenen, dat de kloosterling niet voor zich zelven bezit, maar aangevangen heeft met voor een ander te bezitten [1]); en blijkt het dan, dat *die ander* eene verbodene kloostervereeniging is, dan moet de overeenkomst of de schenking geacht worden ten behoeve van een niet bestaand wezen te zijn geschied en daardoor aan eene radicale nietigheid te laboreren, welke door den regter moet worden uitgesproken.

31. Vraagt men nu, door wien en wanneer de vernietiging der onereuse contracten of der schenkingen in regten kan worden geëischt, dan is daarop het antwoord: *door elk belanghebbende*, b. v. door den schenker, door den verkooper, door hunne erfgenamen en crediteuren enz., en zulks *ten eeuwigen dage*, op grond van Art. 1996 Burg. Wetb., waarbij is bepaald, dat zij, die voor een ander bezitten, mitsgaders hunne erfgenamen, nimmer iets door verjaring kunnen verkrijgen, hoe lang ook het tijdsverloop moge wezen; en op grond van den regtsregel: „nul ne prescrit contre son titre."

Alzoo kunnen kloosterlingen of andere personen, welke in het bezit zijn van, of op hunnen naam hebben, goederen ten behoeve van verboden kloostervereenigingen, nimmer daarvan door verjaring eigenaren worden, terwijl de verboden corporatiën zelven, uit hoofde van het

---

En wijders, Inst. Jur. Canonici l. I Tit. XXX, alwaar men leest: „abdi- „catio proprietatis adeo est annexa regulae monachali, ut contra eam nec „Summus Pontifex possit licentiam indulgere."

1) Zie Art. 590, 591 en 592 B. W.

onwettige van haar bestaan, niet kunnen bezitten en mitsdien niet door verjaring kunnen verkrijgen.

Hiervan is het gevolg, dat, indien noch de bezitter, noch de corporatie, waarvoor bezeten wordt, gezegde goederen door verjaring in eigendom kunnen erlangen, de aanspraken eeuwigdnrend zijn van hen, welke daarop regt kunnen doen gelden.

32. Wij gelooven te hebben aangetoond, dat bijna alle kloosterinrigtingen in Nederland eene precaire existentie hebben, in fraudem legis bestaan, en haar aanzijn aan een schier ongeloofelijk dulden der regering danken. Dit feitelijk bestaan echter kan haar geen titel geven. Die inrigtingen grijpen, nit hoofde van hare strekking, te zeer in het leven van den Staat, in het vermogen der ingezetenen, in de regten van den fiscus, in de vrijheid van het individu en in de morele ontwikkeling, dan dat zij niet aan het toezigt van den Staat en het gezag der wet zouden onderworpen zijn.

Dit staatsregterlijk beginsel is van alle tijden en berust op de onvervreemdbare regten der maatschappij; het gevolg is, dat te regt het Staatsgezag moet gekend worden, ten einde kloosterinstellingen wettig bestaan te doen erlangen, en dat die kloosterinrigtingen, welke niet wettig door de regering erkend zijn, onwettig bestaan en daarom geene bevoegdheid hebben, om naar buiten te werken, schenkingen te ontvangen, goederen te bezitten en zich contractneel te verbinden.

Ziet wat daaromtrent Troplong zegt: „Il est permis „à tout le monde de s'associer, mais entre s'associer „et fonder un établissement indéfini et perpétuel, il y a „une énorme distance. — On s'associe pour le commerce

„et pour mille choses passagères viagères. Pour cela „on n'a besoin de l'autorisation de personne; une société „de commerce achète, vend, reçoit une liberalité. Elle „est libre, elle est dans le droit commun. — *Mais une „société publique par sa nature ne se fait pas société privée „par la volonté.*"

„Qu'est-ce qu'une congrégation réligieuse? C'est beau-„coup plus qu'une association. Une congrégation réli-„gieuse n'est pas formée à temps; elle n'est pas faite pour „concilier l'intérêt individuel avec l'intérêt commun. — „Elle est constituée pour le sacrifice et l'abnégation de „la personne. — Elle ne comporte pas la part légitime „de l'indépendance de l'homme; elle est au contraire „exclusive de la liberté. — Elle ne laisse pas voir sous „le corps moral le citoyen, qui a son existence propre; „elle l'efface entièrement; elle lui commande de ne rien „être sans elle et hors d'elle. — Elle ne possède pas „comme un particulier, qui aliène, qui meurt, qui „transmet, qui prend part au mouvement général des „affaires; elle possède pour conserver toujours, pour „immobiliser et amortir, pour survivre aux générations „et sortir plus manifeste et plus solide de leur poussière.

„Voilà quelle est la nature, je dirai même l'essence „d'une congrégation réligieuse. Ce n'est pas l'autori-„sation qui fait ces caractéres, elle les constate, elle „les accepte. Mais ils lui sont antérieurs; ils existent „sans elle, comme avec elle. Il suit de là qu'une telle „société ne saurait se passer d'établissement légal, parce „qu'elle touche au droit public, à la police publique, „à tout ce qu'il y a de plus grave dans l'état. — „*L'existence* peut être irreprochable en égard à la police „publique. Mais elle doit être distinguée de *l'établisse-„ment légal*, qui donne à cette existence la personifica-

„tion juridique, sans laquelle elle est *dépouillée de toute* „*capicité extérieure*" [1]).

Deze woorden van dien uitstekenden regtsgeleerde huldigen eenige der groote beginselen, waardoor het onderwerp, hetwelk ons thans bezig houdt, wordt beheerscht; namelijk, dat kloosterinrigtingen, uit hoofde van hare strekking en instellingen, geene burgerlijke maatschappen kunnen zijn; dat de aard der instelling haar wezen beheerscht, welk wezen niet naar willekeur kan worden veranderd; dat kloosterinstellingen eene wettige vestiging behoeven en dat zij, zonder deze, alle burgerlijke en maatschappelijke bevoegdheid missen. Het is daarom, dat wij de woorden textueel hebben overgenomen.

33. Wij zagen reeds, dat het aan de feitelijke beslissing des regters is overgelaten, om te oordeelen, of de besprokene contracten van vennootschap al dan niet gesimuleerd zijn, en even zoo is het aan 's Regters oordeel overgelaten, om, op grond van aangeduide en beweerde daadzaken, te beslissen, of eene schenking, hetzij bij uitersten wil, hetzij bij het leven, *op naam van tusschenbeide komende personen* is gedaan, en daardóór volgens Art. 958 en 1718 B. W. aan radicale nietigheid laboreert; en of eene of andere overeenkomst, titulo oneroso tot stand gebragt, door een tusschenbeide komenden persoon, ten behoeve eener verbodene kloosterinstelling, welke, niet hoofde zij niet wettig bestaat en daarom regtspersoonlijkheid mist, en om die reden niet kan verkrijgen, niet kan bezitten en zich niet contractueel kan verbinden, is gesloten.

1) Zie Dalloz, rec. period. 1857, I. pag. 97.

De tweede alinea van Art. 958 B. W. duidt de personen aan, welke voor *tusschenkomende personen worden gehouden*. Deze zijn geinterposeerde personen *volgens de wet* en daarom behoeft, ten aanzien van hen, geen verder bewijs te worden geleverd. Anders is het, ten aanzien van hen, welke niet ex lege, maar facto, als geinterposeerde personen kunnen worden beschouwd. Bij Art. 958 en 1718 B. W. zit het denkbeeld voor, dat elke schenking, door den trechter van tusschen beiden komende personen aan onbekwamen om te erven of te ontvangen gedaan, nietig is. Hieruit moet men besluiten, dat de wet, door zekere verwanten des onbekwamen als geinterposeerde personen aan te duiden, alleen bedoeld heeft, om, uit hoofde der naauwe betrekking, welke tusschen hen en den onbekwamen bestaat, ten hunnen aanzien eene presumptio juris et de jure, vast te stellen, maar dat het geenzins in de bedoelingen der wet ligt, om bij schenkingen aan onbekwamen de tusschenhand van andere personen te dulden [1]).

Regtsleer en regtspraak hebben dit beginsel gehuldigd en de nietigheid uitgesproken over alle schenkingen welke op naam van tusschenbeiden komende personen aan verboden en niet wettig erkende kloosterinrigtingen zijn gedaan, ook dan, wanneer de geinterposeerde personen niet tot dezulken behooren, welke special bij de wet zijn aangeduid [2]).

De judex facti moet beslissen, of iemand al dan niet als geinterposeerd persoon moet worden beschouwd. Het

---

1) Conf. Dalloz, Disp. entre vifs et testaments, 2e edition, n°. 461 seqq.

2) Conf. Dalloz, 2e edition Disp. entre vifs et testaments, n°. 324 seqq. en het Arrest van het Hof van Cassatie in zake Schneider contra Ebert en Lamblu, dd. 27 April 1830, aldaar bij n°. 325 aangehaald.

bewijs daaromtrent kan door alle middelen regtens worden geleverd. Dalloz l. c. n°. 462 zegt: „En definitive „l'interposition de fait constitue une fraude à la loi, „elle peut donc de même que le déguisement de l'acte „presenté comme à titre onereux être prouvée par toute „espèce de preuve, soit littérale, soit testimoniale, par „l'aveu de la partie, par le serment et même par des „présomptions; ces moyens ont été admis par la jurisprudence."

34. Dusdanige schenkingen zijn niet alleen nietig, uit hoofde zij de strekking hebben, om langs eenen bedekten weg goederen te doen toekomen aan eene corporatie, welke tot het ontvangen der schenking onbekwaam is, maar kunnen ook nog daarenboven nietig wezen, omdat zij bedekte en stilzwijgende fidei-commissaire substitutiën kunnen zijn, welke bij Art. 926 en 1712 Burg. Wetb. zijn verboden.

Immers de geinterposeerde persoon krijgt dusdanige schenkingen niet voor zich, maar voor een derde, in casu eene kloosterinrigting; dit brengt voor hem de verpligting mede, om het geschonkene voor die inrigting te bewaren en bij zijnen dood het geschonkene aan haar, niet aan zijne erfgenamen, te laten.

De nietigheid en onwaarde van dusdanige schenkingen is bij Art. 926 en 1712 B. W. uitgesproken en door eene constante jurisprudentie erkend [1]).

Wij maken hierbij nog de opmerking, dat er niet

1) Conf. Dalloz, Rép. in voce disp. entre vifs et testam. 2e edition, n°. 465 seqq. en in voce substitution, en wijders Dalloz, Rec. period. 1850, part. 2 p. 170, 1852, part. 2 p. 288, 1852 2 p. 289, en een zeer merkwaardig Arrest van het Hof van Angers dd. 23 Febr. 1859. — Dalloz, rec. period. 1859, part. 2 p. 96.

alleen nietigheid drukt op de fidei-commissaire schenkingen, welke aan verboden kloosterinrigtingen zijn gedaan, maar ook op die, welke in dier voege aan wettig erkende inrigtingen worden gemaakt [1]), wijl de wet elke fidei-commissaire substitutie, ten behoeve van wie het ook zijn moge, verbiedt, behoudens in de gevallen van geoorloofde substitutie.

35. Schenkingen onder den vorm van bezwarenden titel, aan verbodene kloostervereenigingen gedaan, zelfs dan wanneer zulks door tusschenbeide komende personen geschiedt, zijn mede volslagen nietig, uit hoofde men niet bevoegd is, door middel eener verdichte overeenkomst en langs eenen omweg te doen, hetgeen men regtstreeks niet kan verrigten [2]).

36. Het is aan de feitelijke beslissing des regters overgelaten om te beoordeelen, of hij, aan wien de schenking of door wien de verdichte aankoop is gedaan, al dan niet als een geinterposeerde moet worden aangemerkt, en, om tot die beoordeeling te komen, moet hij in aanmerking nemen de betrekkingen, welke er tusschen den schenker en den geinterposeerde en tusschen deze beide en de bevoordeelde inrigting bestaan. — En bevindt de regter alsdan, dat het in de bedoelingen des schenkers heeft gelegen, om eene kloosterinrigting, maar niet den aangewezen persoon te bevoordeelen, of dat de aangewezen persoon van de kloostervereeniging afhankelijk is, of dat hij door zijnen

1) Conf. Dalloz, Rec. period. 1855, part. 2, pag. 114.

2) Conf. Dalloz, 2e edition in voce, disp. entre vifs et testaments n°. 433 seqq. en 1674 seqq.

morelen of maatschappelijken toestand in zoodanige betrekking daartoe bestaat, dat de schenker de zedelijke overtuiging had, dat niet hij, maar de kloosterinrigting, de schenking zal genieten, dan moet een zoodanig persoon als geinterposeerd worden aangemerkt [1]).

37. Wij hebben thans gezien, dat schenkingen onder de levenden en bij uiterste wilsbeschikkingen aan verboden kloostervereenigingen, op naam van tusschenbeide komende personen gedaan, nietig zijn, uit hoofde zulks onvoorwaardelijk bij de wet is verboden, maar nog daarenboven uit hoofde die inrigtingen, als hebbende geen wettig bestaan, tot ontvangen onbekwaam zijn; om deze laatste reden is het dan ook, dat zij, naar luid van Art. 946 en 1716 B. W., geene schenkingen kunnen genieten, welke haar regtstreeks worden gedaan.

---

1) Conf. Dalloz, rec. period. 1846, part. I. p. 353; 1854, part. II. p. 251; 1859, part. II. p. 96. En wijders Troploug, traité des donations et testaments p. 276, alwaar hij zegt:

„On a quelque fois exigé la preuve d'un accord formel entre le disposant et les légataires apparents. Mais cette circonstance n'est pas nécessaire; autrement, la vérité se trouverait étouffée sous la fiction dans cette matière qui est pleine de fraude. — Dans la plupart des interrogatoires sur faits et articles prêtés par les légataires apparents, on voit ces derniers écarter l'idée d'un engagement de restituer et d'une obligation de rendre. — Ils s'imaginent échapper, par ces reponses équivoques, à la justice qui les presse. — Mais ce sont là de vains stratagèmes. — Il y a des pensées qui se devinent et n'ont pas besoin de s'exprimer. — L'accord résulte des faits eux-mêmes et de la nature des choses, des intentions réspectives, des voeux, du désintéressement personnel, de l'abnégation de soi-même en faveur de la communauté, de mille circonstances qui écartent la possibilité raisonnable d'une liberalité privative, et surtout de la soumission absolue aux intérêts supérieurs de l'établissement."

Confr. hiervoor n°. 30, mitsgaders Art. 1953 B. W.

38. Bezit en eigendom van *beheerde* goederen behooren in den regel aan personen en gemeenschappen [1]; bij wetduiding echter kan ook eene vereeniging van personen, doch slechts als zij als geoorloofd is toegelaten of geen met de wet strijdig doel heeft, een collectief wezen vormen, hetwelk, als wettig bestaand zedelijk ligchaam, even als de particuliere persoon, burgerlijke handelingen kan plegen en goederen kan bezitten en verkrijgen, afgescheiden van de leden der vereeniging [2].

Hiervan is het onmiddellijk gevolg, dat, wil eene kloostervereeniging als zedelijk ligchaam optreden, zij haar exceptionelen toestand moet bewijzen. — Bewijst zij dien niet, dan moet zij geacht worden geen zedelijk ligchaam te zijn, en mitsdien niet als zoodanig te kunnen bezitten of verkrijgen. Dit steunt op den regel in regten, dat hij, welke een feit voorop stelt en zich op een aangeduiden toestand beroept, het bewijs daarvan moet leveren.

Schiet eene betrokkene kloostervereeniging te kort, om het bewijs harer regtspersoonlijkheid te leveren, dan zal haar reeds op dien grond het ontvangen van schenkingen moeten worden ontzegd; en is dit reeds waar, op hoeveel meer grond zal zij dan niet moeten worden verklaard geene schenkingen te kunnen genieten, indien de wederpartij aantoont, dat haar aanzijn in strijd met de wet is en dat zij mitsdien wettelijk niet bestaat.

Wij besluiten ons betoog met betrekking tot de schenkingen, op welke wijze ook aan onwettig bestaande kloosterinrigtingen gedaan, met de woorden van Dalloz, Rép. in voce disp. entre vifs et testament. n°. 416.

1) Art. 575 en 585 B. W.
2) Art. 1690 seqq. B. W.

„Quant à celles dont l'établissement n'a pas été autho-„risé et qui sont simplement tolérées, elles sont frap-„pées d'nne incapacité absolne et en qnelque sorte ma-„terielle de recevoir; il faut avant tout exister."

39. De verbodsbepalingen tegen geestelijke orden en geestelijke gestichten, met al de gevolgen daarvan, zijn van *openbare orde*. Dit brengt mede, dat op verboden kloostervereenigingen, in het belang der openbare orde, eene onbekwaamheid om te ontvangen of te bezitten berust, waaraan men op geene wijze kan derogeren, en dat de vrijwillige nitbetaling eener schenking aan eene verbodene kloostervereeniging geene *berusting* daarstelt, welke aan een later beter ingelicht belanghebbende of aan zijn regtverkrijgende kan worden tegengeworpen [1]), zoodat belanghebbenden geregtigd zijn schenkingen, welke aan verboden kloostervereenigingen uitbetaald of overgeleverd zijn, terug te vordenen.

40. Behalve door schenkingen zijn de bedoelde kloosterinrigtingen titnlo oneroso in het bezit van goederen geraakt; deze bezitten zij, of wel op naam der vereeniging, of wel op naam van geinterposeerde personen; wij bedoelen hiermede de goederen, welke de vereeniging aangekocht heeft, of die door derden voor haar aangekocht zijn.

Wij hebben aangetoond, dat verboden vereenigingen, in wettelijken zin, niet bestaan en daarom niet knnnen

1) Conf. Dalloz, in voce disp. entre vifs et testaments, 2e edition n°. 325, en de aldaar aangehaalde Arresten van la Cour de Lyon, dd. 13 Febr. 1836 en van het Hof van Cassatie dd. 8 Augustus 1826, in zake Legrand-Mosse Contrat Lépine.

bezitten en tot het aangaan van overeenkomsten onbekwaam zijn; om deze reden laboreren overeenkomsten, met verboden kloostervereenigingen gesloten, aan radicale nietigheid.

Eene overeenkomst is volgens Art. 1349 B. W. eene handeling, waardoor zich personen jegens personen verbinden; ook zedelijke ligchamen en geoorloofde vereenigingen, met de levende personen gelijk gesteld, kunnen zich verbinden; willen echter de overeenkomsten door personen, zedelijke ligchamen en vereenigingen gesloten, bestaanbaar zijn, dan moeten volgens Art. 1356 B. W. de contractanten bekwaamheid hebben om zich te verbinden.

Verboden kloostervereenigingen missen persoonlijkheid en zijn daarom onbekwaam om overeenkomsten te sluiten; van daar, dat de overeenkomsten, waarbij aan die vereenigingen goederen zijn verkocht, van onwaarde zijn, en op vordering van belanghebbenden moeten worden vernietigd.

41. Quid juris, met betrekking tot den aankoop van goederen, door of op naam van derde personen, voor verbodene kloostervereenigingen bewerkstelligd?

Deze zijn nietig, even als de aankoopen door de verboden kloostervereenigingen zelve gedaan; in *de eerste plaats*, omdat men voor een wezen, hetwelk in wettelijken zin niet bestaat, niet kan verkrijgen; *ten andere*, omdat de acte van aankoop een verdichtsel is (un contrat simulé), ten behoeve van eene door de wet verbodene inrigting; en *ten derde*, omdat zoodanige aankoop eene ongeoorloofde oorzaak heeft, namelijk, het bevorderlijk zijn aan eene door de wet verbodene inrigting, en mitsdien strijdig is met de openbare orde [1]).

---

1) Art. 1349, 1356, 1371 en 1373 B. W.

42. Men vraagt, of de goederen, door of op naam van derden voor verboden kloosterinrigtingen aangekocht, dan niet, naar luid van Art. 12 der wet op de vereenigingen [1]), de personen volgen welke den aankoop hebben gedaan? Deze vraag wordt door ons ontkennend beantwoord.

Immers, de wet op de vereenigingen beteugelt de verboden vereenigingen, en regelt alleen de regten der geoorloofde; van daar dat Art. 12 alleen voor geoorloofde vereenigingen, welke geene regtspersoonlijkheid hebben, geschreven is. De wet kan niet geacht worden een ongeoorloofden toestand door tusschenkomst en mogelijken wil van derden te hebben willen bestendigen, of, aan wie het ook zij, regten te hebben willen verleenen, welke in eene met de wet en openbare orde strijdige daad hunnen oorsprong vinden.

Die wetsbepaling is daarom niet toepasselijk op hen, welke voor verbodene kloostervereenigingen goederen gekocht hebben.

Daarenboven, indien dergelijke tusschenbeide komende personen, op grond van gezegd Art. 12, beweren mogten, dat de goederen, door hen voor verboden kloosterinrigtingen aangekocht, hen moeten volgen, en zoo doende zouden trachten de vorderingen van derden te bestrijden, zal men hun met grond tegenwerpen, dat, uit hoofde men voor eene verbodene en mitsdien in wet-

1) Art. 12 luidt: „Vereenigingen, niet als regtspersonen volgens deze wet ingesteld of erkend, kunnen als zoodanig geene burgerlijke handelingen aangaan. — De overeenkomsten, namens haar gesloten en de goederen namens haar verkregen, worden ten opzigte van het Rijk en van derden beschouwd, als volgende de personen, welke de overeenkomst gesloten en de goederen aanvaard hebben, al is het ook dat in de overeenkomsten en titels de handelende personen slechts als gemagtigden of bestuurders der vereeniging zijn aangewezen.

telijken zin niet bestaande vereeniging niet kan verkrijgen, zij niet mogen geacht worden die goederen, namens dergelijke vereenigingen, te hebben verkregen. Er bestaat geen wettige band tusschen dien geïnterposeerden kooper en de verbodene inrigting, wijl ontduiking der wet hun beider doel is. „Nulla doli communicatio est [1]). Om deze beide redenen zijn wij van oordeel, dat de geinterposeerde personen zich te vergeefs op Art. 12 der wet op de vereenigingen zullen beroepen, ten einde in het bezit der gekochte goederen gehandhaafd te worden, en dat de beginselen van het Burgerlijk Wetboek zoodanige handelingen beheerschen.

Bijaldien dan door eenig middel regtens bewezen wordt, dat de aankoop der goederen niet voor den aangeduiden kooper, maar voor eene verbodene kloostervereeniging is geschied, dan is en blijft het beginsel en de oorzaak van het vitieus bezit steeds op den aankoop drukken; „*facta pro infectis haberi non possunt;*" noch uit eigen wille, noch door enkel tijdsverloop kan de geinterposeerde kooper voor zich zelven de oorzaak en het beginsel van het bezit veranderen. (Art. 592 B. W.). En wordt alzoo bevonden, dat de oorzaak van de overeenkomst, mitsgaders de oorzaak van het bezit, nietig zijn, dan zal, èn de overeenkomst moeten worden vernietigd, èn het bezit der goederen moeten worden ontzegd aan hen, welke ten gevolge eener frauduleuze overeenkomst daarop aanspraak zouden willen doen gelden [2]).

43. Het 13de Artikel der wet op de vereenigingen

---

1) Lex I, § 14 D. de tutore et ration: dict.

2) Conf. Mr. van Nispen tot Pannerden. Themis d. 2, n°. 2 p. 199 seqq.

verdient nog een oogenblik onze aandacht, wijl men de vraag kan opperen, of de onderlinge verhonding der leden van verboden kloosterinrigtingen zich, op grond van die wetsbepaling, kan regelen naar de door hen vastgestelde reglementen, en of de bepalingen van Art. 1700 en 1701 B. W. op verboden vereenigingen van toepassing zijn?

Om deze vraag te beslissen moet men in aanmerking nemen, even als bij de beoordeeling van Art. 12, dat de wet alleen de regten van geoorloofde, doch geenszins van verboden vereenigingen regelt, en dat verboden vereenigingen, in wettelijken zin, geene vereenigingen zijn.

Wil men zich op Art. 13 der wet op de vereenigingen beroepen, dan moet men bewijzen, dat men lid eener vereeniging is; een lid van eene verbodene kloostervereeniging kan dat bewijs niet leveren, wijl hij te gelijk zijnen onwettigen toestand zoude bewijzen „*non auditur allegans suam turpitudinem;*" te vergeefs zal mitsdien ten behoeve van leden van verboden kloostervereenigingen het beneficie van die wetsbepaling worden ingeroepen.

44. Wij hebben thans gezien, dat verboden kloostervereenigingen niet wettig bestaan, maar slechts geduld worden, en dat zij daarom geene zedelijke ligchamen zijn; dat, uit hoofde zij geene maat- of vennootschappen kunnen daarstellen, de overeenkomsten of statuten, met dat doel opgemaakt, slechts verdichtselen zijn, ten einde haren onwettigen toestand te verbergen; en dat zij, noch door zich zelven, noch door anderen, kunnen bezitten of verkrijgen.

Daaruit wordt als van zelven de vraag geboren, op welke wijze en door wien worden dan de goederen dier inrigtingen bezeten?

Het is eene constante regtsleer, dat de leden van verboden vereenigingen, als zijnde zij slechts feitelijk, niet wettig vereenigd, slechts eene *feitelijke gemeenschap* hebben, en dat er tusschen hen *geen vinculum juris bestaat*. Portalis zeide in een rapport den 28 Fructidor an XIII aan den Keizer aangeboden: „Un Français, qui „ne peut selon les lois de son pays entrer dans un ordre „religieux sans l'aveu de son souverain, ne s'engage „nullement, quand il entre dans un ordre que le sou-„verain n'a pas autorisé." Het gemis van regtsband tusschen de leden van dergelijke vereenigingen brengt mede, dat elk lid ten allen tijde volslagen vrij blijft in zijne handelingen; dat er geen overgang van eigendom plaats heeft; dat elk lid den eigendom blijft behouden der goederen, welke hij ten eenigen tijde in de gemeenschap heeft gebragt [1]) en dat, uit hoofde zoodanig lid door zijn persoon en aangebragte goederen feitelijk tot de vereeniging heeft medegewerkt, hij geregtigd is zijn deel te vorderen van de onverdeelde baten en opkomsten, welke de vereeniging, gedurende zijn lidmaatschap, heeft verkregen, maar dat hij ook daarentegen zijn deel moet dragen in de lasten en schulden, welke tijdens zijn lidmaatschap op de vereeniging zijn komen te drukken.

Door deze beginselen wordt het regt van de leden der verboden kloostervereenigingen, het regt van hunne erfgenamen en crediteuren en het regt van den fiscus bepaald.

---

1) Delangle comm. sur les Soc. Commerc. nº. 101 zegt:
„Il n'y a pas de patrimoine commun dans une société illicite, mais une „réunion passagère, une aggrégation qui ne deplace point la proprieté. — Après „comme avant la stipulation et quels qu'en soient les termes, chaque mise „reste à l'associé dont elle émane. Il ne s'opère pas de confusion."

Naardien er geen regtsband tusschen de leden van verboden vereenigingen bestaat, kunnen noch zij, noch hunne regtverkrijgenden de *actio pro socio* instellen, noch krachtens de tusschen hen bestaande overeenkomst eenige vordering doen. — Hunne overeenkomst moet geacht worden niet te bestaan, en daardoor wordt het regt der leden en van hunne regtverkrijgenden geheel en al op het feitelijk terrein gebragt, zoodat hunne regten en verpligtingen ten eenemale daardoor, maar geenszins door de overeenkomst, waarop hun onwettige toestand berust, worden beheerscht.

45. Het is tusschen de regtsdoctoren eene bestredene vraag geweest, of een lid eener verbodene vereeniging, of zijn regtverkrijgende, regt kan doen gelden op goederen, welke hij heeft aangebragt, en op zijn aandeel in die, welke gedurende zijn lidmaatschap als winst zijn verkregen?

Eenige schrijvers beweren, dat een lid eener verbodene vereeniging, of zijn regtverkrijgende, geene vordering tot afgifte van de goederen, welke door hem zijn aangebragt, of ter verkrijging van zijn aandeel in de baten tegen zijne medeleden kan instellen. Hun beweren grondt zich op de overweging, dat uit hoofde de inbreng eene verbodene vereeniging tot oorzaak heeft en de baten de vruchten van eene verbodene overeenkomst zijn, de vordering berust op een contract, waaraan men geene regtsgevolgen mag ontleenen. Die schrijvers beweren daarenboven, dat eene vordering, ter zake als voorzegd, door een lid eener verbodene vereeniging of zijne regtverkrijgenden tegen andere leden der vereeniging ingesteld, niet ontvankelijk is, indien de gedaagden de stelling innemen: „Wij bezitten, wij hebben

„ontvangen, maar het is nit een verbodene oorzaak." Nec enim ulla societas maleficiorum [1]). Nec societas, ant mandatum flagitiosae rei nllas vires habet [2]).

Dit middel van niet ontvankelijkheid kan niet opgaan, omdat men zich op geen onwettigen toestand kan beroepen en men het bewijs daarvan in regten niet mag leveren, „non anditnr allegans snam turpitndinem."

Met het verwerpen van dit middel van niet-ontvankelijkheid worden partijen naar haren feitelijken toestand teruggewezen; de ongeoorloofde overeenkomst wordt geacht niet te bestaan, althans de regter mag haar niet in aanmerking nemen; hiervan is het gevolg, dat de regter, *secundum acta et probata* moetende oordeelen, in ons geval alleen de regten en verpligtingen kan wegen, welke nit den toestand der feitelijk vereenigde personen voortvloeijen.

Ter bestrijding van deze onze redenering zegt men: „de vereeniging bestaat in haar geheel, deugdelijk of ondengdelijk, zoo als zij is; de onwettige toestand en overeenkomst, als niet bestaande beschonwen, is de daadzaken verkrachten."

Dit is in abstracto waar, maar mist in ons geval geregtelijke toepassing. — Immers, naardien men aan eene ongeoorloofde overeenkomst geene weeren mag ontleenen, zal de regter niemand, welke daarop regten wil bonwen, tot het bewijs daarvan toelaten. — Stel echter dat zoodanige overeenkomst al eens in regten bewezen ware, dan nog zal men ze te vergeefs bewezen hebben, wijl de regter op eene ongeoorloofde overeenkomst geen acht mag slaan; „frustra probatur, qnod „probatum non relevat."

1) Lex 1, § 14 ff. de tut. et ext. distr.
2) Lex 35, § 2 ff. de contr. exept.

Kan alzoo de exceptie van niet-ontvankelijkheid niet opgaan, evenmin zal de exceptie, dat de vordering op eene ongeoorloofde overeenkomst bernst, bij den regter gehoor vinden, uit hoofde zoodanige overeenkomst geen regtstitel kan zijn, geene regtsgevolgen mag hebben en daarom als niet bestaande moet worden aangemerkt; terwijl, in allen gevalle, haar bestaan, als strijdende met de wet en de openbare orde, niet mag worden bewezen met het doel, om daaraan een weeren in regten te ontleenen en in het ongestoord bezit van eens anders goederen te blijven.

Het gevolg der stelling van hen, wier gevoelen wij zoo even hebben bestreden, zoude zijn, dat de leden van verbodene vereenigingen, in het onwettige van hun toestand zelf een middel tot afwijzing van elke regtmatige vordering zonden vinden, en dat, niettegenstaande de ongeoorloofde vereenigingen geene goederen kunnen bezitten, noch voor haar knnnen bezeten worden, die corporatien, facto, voortdnrend in het bezit zonden blijven van goederen, welke haar niet toebehooren en zoo doende aan hare onwettigheid een middel tot eeuwigdnrend bestaan zonden ontleenen.

Eene leer, welke dusdanige gevolgen heeft, moet, als strijdig met de openbare orde, en als strijdig met de beginselen van regt en billijkheid, worden verworpen. „Le système," zegt Dalloz in eene noot rec. period. 1858, part. 2 p. 49: „Qni éxigerait l'incapacité des „congrégations non autorisées *en fin de non recevoir* contre „les réclamations des tiers, serait d'une immoralité révol„tante; une incapacité infligée à ces congrégations, „comme peine de contravention à la loi, déviendrait ponr „elle le principe d'nne immunité réfnsée anx communau„tés légalement établies! ne serait ce pas une dérision?"

Door aan te nemen, dat ongeoorloofde kloostervereenigingen, uit hoofde van hare onwettigheid, niet in regten zouden kunnen worden betrokken, en niet zonden kunnen genoodzaakt worden om te betalen, hetgeen zij schuldig zijn, of terug te geven hetgeen zij onwettig bezitten, zoude men van haar *schimmen* maken, welke naar willekeur het eeuwig regtsbeginsel van verantwoordelijkheid voor hare daden en van onderwerping aan de wet zouden kunnen vertreden. De wet heeft niet de nietigheid over de verboden vereenigingen uitgesproken, om haar door die nietigheid zelve een middel van voortdurend bestaan te geven. — Dit begreep Mr. Em. Olivier en met hem het Hof van Parijs, in het bekende proces der markiezin de Guercy tegen de Congregatie van Picpus, als hij zeide: „Les congréga„tions religieuses non autorisées n'existent pas, dites„vous; ce n'est pas vrai, elles existent mais irregulie„rement; elles existent mais en fraude de la loi; elles „sont comme un malade qui vit mal, mais qui vit; non „comme le mort qui ne vit pas du tout. Ce qui est „bien different; contre ce qui n'existe pas, il n'y a rien à „faire; contre ce qui existe irregulierement, il y a une „sanction à appliquer. La loi ne s'occupe pas de ce „qui est au dessus d'elle, elle ne sauroit négliger ce qui „est en dehors d'elle. Elle proclame à la fois l'existence „de ce qui est en dehors d'elle et son néant. Il ne „faut donc pas dire: la communauté est incapable, donc „elle ne peut ni actionner, ni être actionnée; il faut „dire: elle est incapable, donc elle ne peut actionner et „peut être actionnée. Elle peut actionner, ce serait la „reconnaître; elle peut être actionnée, c'est la detruire."

De ongeoorloofde vereenigingen kunnen alzoo in regten betrokken worden, maar uit hoofde de overeenkomst,

waarop zij berusten, geene grondslagen tot eenige regtsvordering of tot eenig weeren in regten kunnen zijn, hebben die vereenigingen slechts een feitelijk bestaan, hetwelk bij de regtspraak niet mag worden miskend, wijl daaraan bepaalde regten en verpligtingen verbonden zijn.

46. De onderlinge verhouding der leden dier vereenigingen is bijna dezelfde als die van personen, welke, den eigendom hunner goederen behoudende, zonder eenige verbindtenis met elkander in gemeenschap van belang (communauté d'intérêt) zijn gaan leven. — Hij, welke zich in zoodanige feitelijke gemeenschap (communauté de fait) bevindt, is te allen tijde geregtigd zich zelven en zijne kapitalen daaruit terug te trekken, wijl er geene verbindtenis bestaat, welke hem daarvan terug houdt; en daarenboven is hij geregtigd tot zich te nemen, of van hem, welke ze onder zich houdt, te vorderen zijn aandeel in alle vruchten en opkomsten, welke, tijdens hij tot de vereeniging behoorde, voor de feitelijke gemeenschap zijn verkregen, maar ook daarentegen is hij gehouden, pro rata, zijn aandeel te dragen in de schulden en verliezen, welke op de feitelijke gemeenschap drukken. De natuurlijke en burgerlijke vruchten en de vruchten van nijverheid, welke door goederen, kapitalen en persoonlijke werking worden verkregen, behooren, behoudens de regten van derden, welke uit de wet of overeenkomsten voortvloeijen, in den regel aan hen, welke de goederen en capitalen in eigendom heeft, of zijne nijverheid aan het verkrijgen van opkomsten heeft te koste gelegd; van daar dat hij, welke met behoud zijner goederen, met anderen in feitelijke gemeenschap is, den eigendom verkrijgt der ren-

ten en opkomsten, welke zijne goederen en kapitalen afwerpen, en dat hij daarenboven aandeel verkrijgt in de winsten, welke door de gemeenschappelijke zamenwerking van allen worden verworpen en onverdeeld door de deelgenooten worden bezeten. Winsten en opkomsten echter bestaan niet dan na aftrek der schulden; „bona non intelliguntur nisi deducto aere alieno" en naardien hij, die de voordeelen geniet, ook de nadeelen moet lijden, is elk deelgenoot eener feitelijke vereeniging, naar gelang van het aandeel, hetwelk hij in de zaken der vereeniging heeft, gehouden de schulden der vereeniging te voldoen, en ook in dier voege, naar luid van Art. 1681 Burg. Weth., ten aanzien van derden aansprakelijk voor alle handelingen, welke ten voordeele der feitelijke maatschap hebben gestrekt.

Wij hebben door deze vergelijking alleen willen aantoonen, wat men door feitelijke vereenigingen (sociétés de fait) verstaat. De regten en verpligtingen, welke daaruit worden geboren, moeten tot grondslagen strekken, om de regten en verpligtingen te bepalen van hen, welke tot ongeoorloofde vereenigingen behooren, doch alleen voor zooverre en verder niet, als die uit het feitelijk bestaan en niet uit contract of quasi contract, voortvloeijen.

Men moet niet uit het oog verliezen, dat de leden van feitelijke vereenigingen, welke eene geoorloofde oorzaak hebben, in wettigen toestand verkeeren en door een quasi contract kunnen verbonden zijn, hetwelk tusschen hen een regtsband geeft, waarop zij regtsvorderingen kunnen bouwen.

Tusschen de leden daarentegen van ongeoorloofde vereenigingen bestaat geen regtsband; hunne overeenkomst kan nimmer, als hebbende eene ongeoorloofde oorzaak, den grondslag eener regtsvordering uitmaken.

Zoo hebben zij bij voorbeeld onderling geene regtsvordering ten aanzien van winsten en verliezen, welke reeds verdeeld zijn, of, hoe onregtmatig ook, door sommige leden der ongeoorloofde vereeniging zijn genoten of gedragen. — Zoodanige regtsvordering zoude op de ongeoorloofde overeenkomst berusten en daarom niet ontvankelijk zijn.

47. Bij de beoordeeling der regten van de leden van verboden vereenigingen en van hunne regtverkrijgenden op goederen der vereeniging moet alleen de feitelijke toestand in aanmerking komen, waarin zich de vereeniging bevond op het oogenblik, dat zij door verlaten of overlijden van een of meer der leden, of op eenige andere wijze, wordt ontbonden of ophoudt te bestaan; en om die regten als dan met juisheid te bepalen, moet men zich wel van het onbetwist regtsbeginsel doordringen, dat bij ongeoorloofde vereenigingen *geene verplaatsing of vermenging van eigendom ontstaat* [1]), uit hoofde de overeenkomst, waarop zoodanige vereeniging berust, uit eene ongeoorloofde oorzaak is aangegaan en daarom krachteloos is (Art. 1371 B. W.).

De gevolgtrekkingen welke wij uit die beginselen afleiden, zijn:

1°. Dat elk lid der vereeniging vollen eigendom van zijnen inbreng behoudt.

2°. Dat hij eigenaar is van alle vruchten, welke die goederen hebben afgeworpen.

3°. Dat hij mede eigenaar is van de baten, welke door zijn medewerking zijn verkregen.

4°. Dat hij zijn inbreng en de feitelijk aanwezige

1) Conf. Troplong, l. c. n°. 99 seqq. Delangle l. c. n°. 101 seqq.

en onverdeelde vruchten en opkomsten kan opvorderen van hen, welke ze terughouden.

5°. Dat al de leden der ongeoorloofde vereeniging, en inzonderheid de bestuurders en beheerders, voor de teruggave en afgifte dier goederen verantwoordelijk zijn, als wordende door hunne onregtmatige daad aan den wettigen eigenaar schade berokkend (Art. 1401 seqq. B. W.), en dat zij, even als elk ander beheerder van eens anders bezittingen, tot het doen van rekening en verantwoording gehouden zijn.

6°. Dat de erfgenamen van een lid der vereeniging den eigendom heërven der goederen, sub n°. 1, 2 en 3 aangeduid;

7°. Dat zijne crediteuren hun regt op die goederen kunnen vervolgen.

8°. Dat de kantonregter, ten verzoeke van belanghebbenden en ambtshalve, tot verzegeling gehouden is, in de gevallen bij Art. 659 en 660 Wetb. van Burgerlijke regtsvordering aangeduid.

9°. Dat de erfgenamen ab intestato of de legatarissen, ten aanzien der beërfde goederen, tot betaling van regt van successie en overgang kunnen worden aangesproken.

10°. Dat de goederen, aan eene ongeoorloofde vereeniging verkocht of geschonken, het eigendom blijven van den verkooper en schenker of van hunne erfgenamen.

11°. Dat zoodanige verkochte of geschonken goederen ten allen tijde kunnen worden teruggevorderd van hen, welke ze voor de ongeoorloofde vereeniging bezitten.

12°. Dat een notaris, welke ten behoeve eener ver-

boden kloostervereeniging eene acte van schenking of van koop en verkoop verlijdt, of een procureur, welke, in cas van geregtelijke uitwinning, ter griffie verklaart de uitgewonnene goederen te hebben gekocht voor eene kloostervereeniging, welke blijkt verboden te zijn, zich aan disciplinaire vervolgingen blootstelt [1]; en

13°. Dat de erfgenamen van hem, welke aan eene ongeoorloofde vereeniging goederen heeft verkocht of geschonken, aansprakelijk zijn voor het regt van successie en overgang, ten aanzien van al de goederen, welke door hun erflater aan eene ongeoorloofde vereeniging zijn verkocht of geschonken en, tijdens zijn overlijden, door of voor zoodanige vereeniging worden bezeten.

48. Het beginsel, dat goederen, welke door leden van ongeoorloofde vereenigingen *gezamenlijk zijn verkregen en door hen onverdeeld worden bezeten*, tusschen hen moeten verdeeld worden, vindt zijn grondslag in het Romeinsche regt: „Quod ex furto vel ex alio maleficio „quaesitum est," zegt: lex 53 Pand. pro soc. „in socie„tatem non oportere conferri palam est, quia delictorum „turpis atque foeda communio est; *plane si in medio col„latum sit commune erit lucrum* [2]) en in lege 3 Pand. de „coll. et corp. lezen wij: „collegia si qua fuerint illicita „mandatis et constitutionibus et actis dissolvantur. Sed

---

1) Bij Arrest van het Geregtshof te Gent n°. 14, Julij 1854, is disciplinaire straf toegepast op een notaris, welke eene acte van verkoop had verleden ten behoeve eener geestelijke corporatie, welke geen zedelijk ligchaam was. — Belg. jud. T. XII, pag. 997.

2) Conf. Pothier, contr. de société. Chap. II, n°. 36.

„permittetur iis, quum dissolvuntur, pecunias communes, „si quas habent, dividere, pecuniamque inter se partiri."

Voet [1]) zegt daaromtrent: „Quaudoque tamen collegia „illicita, si non tendant ad seditionem, tantum dissol„vuntur, et inter se pecuniam dividunt collegii sodales."

49. De terugvordering door leden van verboden vereenigingen van goederen, door hen aangebragt, en de opvordering van een deel der goederen, welke zij onverdeeld met andere leden van dergelijke vereenigingen bezitten, berusten op het jus dominii, maar geenszins op het onwettig contract. Het is eene „rei vindicatio," te weten eene „actio in rem, qua rem suam, ab alio „possessam, petit," welke hij kan instellen. Hunne erfgenamen kunnen zich op het *interdictum praetoris*, „*quorum bonorum*," beroepen. De actio pro socio competeert hun echter niet, wijl zij aan het onwettig contract geene regten kunnen ontleenen.

Duvergier, société n°. 32 drukt duidelijk onze denkbeelden in de navolgende bewoordingen uit: „Pour justi„fier la revendication des sommes formant la mise so„ciale, il suffit de dire que l'associé, qui les a reçues „et qui les a encore, est sans droit à les conserver. „On se fonde alors uniquement sur le fait de la remise; „loin d'invoquer la convention, on la considère comme „n'ayant point existé, comme ne devant produire aucun „effet.

„Si, au moment où les rapports cesseront entre les „contractants, il reste une chose commune à tous, il „faudra nécessairement procéder à un partage; mais ce „ne sera point d'après les bases établies dans la con-

1) Lib. XLVII Tit. XXII, num. 1, de collegiis et corporationibus.

„vention, que les lots seront formés, car on ne peut „point admettre l'existence de la société. On agira donc „comme si une *communauté de fait* avait eu lieu, in-„dependamment de toute stipulation, *et l'on consultera* „*l'équité seule pour determiner ce qui doit revenir à* „*chacun.*"

Deze leer van Duvergier is, bij de aangenomene stelling, dat bij ongeoorloofde vereenigingen geen overgang van eigendom plaats grijpt en dat zij als feitelijke vereenigingen slechts feitelijke gemeenschap hebben, eene juiste toepassing van de leer der actiën; ten betooge daarvan verwijzen wij naar Voet[1]), alwaar hij zegt: „Cum enim actio pro socio tantum in personam sit, „tendere non potuit ad ea quae non obligationis, sed „juris in re effectus sunt. Etenim, quisquis rerum com-„munium desiderat divisionem, non aliud petit quam „ut sibi soli rem suam, hactenus cum alio pro indiviso „communiter habitam, in posterum pro diviso habere „liceat; atque ita tantum vindicat suam partem ex re „communi, ad quod apprime conducebat actio communi „dividundo, mixta primario in rem, ac pro rei vindica-„tione comparata."

Het beginsel, dat de onverdeelde winsten en opkomsten, door leden van verboden vereenigingen te zamen verkregen, tusschen hen moeten worden verdeeld, ligt mede in Art. 11 der wet op de vereenigingen ten grondslag.

Immers, volgens die wet heeft het openbaar Ministerie de bevoegdheid, om, bij afwijking van goedgekeurde statuten, de vervallen verklaring der regtspersoonlijkheid van erkende vereenigingen te vorderen, en zoo die

1) Lib. XVII T. II, n°. 10, pro socio.

wordt nitgesproken, worden de zaken der vereeniging vereffend en wordt het batig slot uitgekeerd aan hen, welke op het oogenblik der vervallen verklaring leden der vereeniging zijn, of aan hnnne regthebbenden, elk voor het aandeel, dat zij in de vereeniging hebben. — Eene vereeniging, welke van hare goedgekeurde statuten afwijkt, verkeerd *in re illicita*; de goederen, in dien toestand aangewonnen, zijn *in turpi causa* verkregen en de gevolgen van eene onwettige handeling; met de goederen *pro rata* aan de leden der vervallen verklaarde vereeniging toe te wijzen, is het beginsel gehuldigd, hetwelk door ons is voorgesteld.

Wij hebben aangetoond, door welke regelen de eigendom der goederen, welke de leden van verboden vereenigingen te zamen hebben verkregen en alzoo te zamen bezitten, wordt bepaald; en werkelijk, aan wie anders toch dan aan hen, welke die goederen hebben verkregen en onverdeeld bezitten, kan de eigendom daarvan worden toegekend? Niet aan den staat, want zij worden door de leden der verboden vereeniging beheerd en bezeten; niet aan de verbodene vereeniging, want zij is geen zedelijk ligchaam en kan niet bezitten; niet primo occupanti, want het zijn geene verlatene of verlorene goederen; niet aan een afzonderlijk lid of aan de overblijvende leden der vereeniging, want begonnen zijnde, als feitelijk vereenigde personen, die goederen onverdeeld voor het gemeenschappelijk belang te bezitten, knnnen zij niet nit eigen wil de oorzaak en het beginsel van het bezit veranderen [1]).

De eigendom dier goederen zonde, in strijd met de beginselen van het Burgerlijk Wetboek, ten eenwigen

1) Confr. Art. 575, 576, 582, 583, 640 en 592 B. W.

dage onbepaald blijven en als het ware in de lucht blijven zweven, ten zij men dien eigendom pro rata toewijst aan hen, welke die goederen door hunne kapitalen en feitelijke medewerking hebben verkregen.

50. Leden van verboden vereenigingen knnuen, *ut singuli*, voor zich zelve bezitten en verkrijgen, en naardien de overeenkomst, waarop hunne vereeniging berust, als niet bestaande moet worden aangemerkt, ontleenen zij aan art. 590 Burg. Wetb. het vermoeden, dat zij de onverdeelde baten en opkomsten der vereeniging voor zich zelven bezitten, waaruit voor hen, volgens art. 584 en 2014 Burg. Wetb., een bezitregt geboren wordt, hetwelk, volgens art. 597 Burg. Wetb., op hnnne erfgenamen overgaat.

Hiernit leiden wij af, dat, hoe men ook moge denken over den eigendom van goederen, welke ex re illicita zijn verkregen, toch in allen gevalle de leden van verboden vereenigingen en hnnne erfgenamen bezitregt op de alzoo verkregene goederen kunnen doen gelden, waarvan het gevolg is, dat die goederen niet bezitregtelijk door de overblijvende leden der vereeniging knnnen worden teruggehonden, maar bij opvordering in het bezit van elk afzonderlijk lid der vereeniging of van zijne erfgenamen moeten worden gesteld.

51. Door de regtspraak in Frankrijk en in Belgie zijn de beginselen, door ons ontwikkeld, gehnldigd, eveneens als het meerendeel der gevolgtrekkingen, welke wij daarop hebben gebouwd. — Wij verwijzen met vertronwen naar die regtspraak. — In Frankrijk zijn nog steeds, als algemeene regelen, de wet van 13—19 Februarij 1790, 18 Augnstus 1792 en art. 11 der wet

van 18 Germinal an X, waarbij de geestelijke orden en corporatiën gesupprimeerd worden, van toepassing [1]). Behoudens de uitzonderingen door de wetten van 2 Januarij 1817 en 24 Mei 1825 en het decreet van 31 Januarij 1852 gemaakt, worden de geestelijke corporatiën nog altoos door de wetgeving, waarbij zij werden opgeheven, beheerscht.

Evenzoo drukt, naar gelang der landstreek, waarin de kloosters gevestigd zijn, de suppressie door de wetten van 15 Fructidor an IV, 5 Frimaire an VI, Art. 11 det wet van 18 Germinal an X en de decreten van 14 November 1811 en 3 Januarij 1812, uitgesproken, nog steeds op de geestelijke orden en corporatiën in Nederland, en kunnen alleen dezulken wettig bestaan erlangen, welke zich op de uitzonderingen in de decreten van 3 Januarij 1812, 18 Februarij 1809, 8 November 1809 en 26 December 1810 vermeld, kunnen beroepen.

Deze overeenstemming van toestand doet aan de Fransche uitspraak groot gewigt hechten, en zeker niet minder aandacht verdient de regtspraak in Belgie, omdat de kloosterinrigtingen in Limburg, Staats-Vlaanderen en een gedeelte van Gelderland door dezelfde wetgeving van Franschen oorsprong, als die in Belgie, beheerscht worden.

De jurisprudentie in Frankrijk heeft sedert 1842 onafgebroken de vragen, welke wij behandeld hebben, in onzen zin beantwoord en de beginselen aangenomen, dat niet gewettigde kloostervereenigingen geene goederen kunnen verkrijgen; dat schenkingen of aankoopen door of voor die inrigtingen gedaan, radicaal nietig zijn; en dat zoowel de leden dier vereenigingen, als

1) Vid. Dalloz, rep. in voce *Cultes* n°. 417.

hunne erfgenamen en elk belanghebbende geregtigd zijn, de vernietiging der acten en testamenten en de teruggave der ingebragte geschonkene of verkochte goederen van de leden der vereeniging te vorderen.

Zeer opmerkelijk zijn de navolgende procedures, waarin de Congregatie van Picpus, aldus genaamd naar eene straat te Parijs, alwaar het hoofdgesticht gevestigd is, is betrokken geweest.

Bij [1]) notariële acte van 11 Julij 1828 verkocht Mejufvrouw Boulnois aan den abt Coudrin voor de som frs. 40,000 een huis met aanhoorigheden, zijnde het oude klooster des Feuillants te Tours. Ten processe bleek, dat die aankoop door den abt Coudrin was geschied voor en ten behoeve eener ongeoorloofde geestelijke Corporatie, behoorende tot de orde *der eeuwigdurende aanbidding* en genaamd Picpus. — De erfgenamen van Mejufvrouw Boulnois vorderden de vernietiging der koopacte, op grond dat ze een verkoop door middel van een tusschenbeide komend persoon inhield ten behoeve van eene kloosterinrigting, welke niet geoorloofd was en mitsdien niet konde verkrijgen.

Hunne vordering werd gerigt tegen de erfgenamen van den abt Coudrin, tegen den abt Rochouze, tijdelijk beheerder der Corporatie van Picpus, en tegen den Aartsbisschop van Calcédonie, opperste en bestuurder der Congregatie.

Bij arrest van het Hof van Parijs, dd. 5 Januarij 1856, werd aan de erfgenamen Boulnois hunne vordering toegewezen en wel op de navolgende overwegingen:

„Considérant que le domaine des Feuillants n'a pas été vendu directement et personellement à un des mem-

1) Dalloz, rec. period. 1857, pag. 97.

bres de la communauté de l'adoration perpetuelle de Tours; que tons les documents du procés et notamment le partage fait entre les héritiers Coudrin, le 20 Août 1845, démontrent invinciblement, que l'abbé Coudrin a servi de prête-nom à la communauté de l'adocation perpetnelle dans le contrat du 11 Juillet 1828, et que c'est la communauté considérée collectivement qui a fait et payé l'acquisition.

Considérant que les congrégations non autorisées ne forment pas de personnes civiles et sont incapables d'acquérir à titre *onéreux* ou *gratuit*, qne les principes du droit pnblic constamment appliqnés en France s'nnissent anx commandements du droit civil pour proscrire les ventes faites à des êtres collectifs, que la loi ne reconnait pas et qu'elle prive de toute action en justice; qu'il est de l'intérêt général de maintenir ces régles salutaires.

Considérant qu'il est reconnu que la commnnauté de l'adoration n'est pas légalement autoriseé, *que des lors la vente du domaine des Feuillants est entachée d'une nullité d'ordre publique.*

En ce qui touche les conclusions des héritiers Coudrin tendant a etre mis hors de cause; considérant que l'abbé Coudrin, figurant personnellement dans l'acte du 11 Juillet 1828, c'est avec lui ou ses représentants, que la validité du dit acte doit être „discutée et jugée."

Dit arrest werd bij arrest van het Hof van Cassatie dd. 15 December 1856 onder de navolgende overwegingen bevestigd:

Attendu que l'acte du 11 Juillet 1828 n'avoit pas pour objet l'acquisition des biens, qn'il comprend, dans l'intérêt de l'nne des personnes de l'établissement ou de chacune d'elles individuellement; que l'arret attaqué con-

state au contraire que tous les documents du procés et notamment le partage fait entre les héritiers Condrin le 28 Août 1845 démontrent invinciblement, que l'abbé Condrin avait servi de prête-nom à la commnnauté de l'adoration perpétnelle daus le contrat du 11 Jnillet 1828, et qne c'était la communauté considérée collectivement qui avait fait et payé l'acquisition, qn'il resnlte de cette appréciation sonveraine des faits par l'arret attaqné, que l'interposition de personne de l'abbé Coudrin avait ponr objet de faire reposer réellement la propriété des biens acquis snr l'être abstrait et moral, la commuuauté, et de sonstraire cette acquisition aux prohibitions de la loi; qn'ainsi l'arret attaqné, en annulant l'acte dn 11 Juillet 1828, comme contenant une acquisition de biens immeubles an profit de la commuuauté de l'adoration perpétuelle non autorisée an moyen de l'interposition de personne de l'abbé Condrin, loin d'avoir violé ancnne loi snr la matière en a fait au contraire nne juste application.

Attendu que l'acqnisition dn 11 Jnillet 1828, ayant été faite au nom de l'abbé Condrin il était indispeusable qne ses héritiers fussent appelés en cause à l'effet d'obtenir contre eux nn titre ponr les forcer an delaissement des immenbles compris an dit acte, et *à la restitution de fruits*, telle que de droit; que bien qn'il ent été constaté par l'arret attaqué qne l'abbé Condrin n'étoit qu'un prète-nom, ses héritiers ne devaient pas moius être maintenus en canse, puisqne ponr parvenir à leurs fins les héritiers Boulnois devaient faire prononcer contre eux, comme contre la commuuauté, la nullité de l'acte du 11 Juillet 1828 et les condamnations qui devaient s'en snivre.

Rejette etc.

Niet minder opmerkelijk is een Arrest van het Hof van Cassatie dd. 30 December 1857 [1]) tusschen dezelfde erfgenamen Boulnois en de geestelijke congrégatie van Picpus gewezen.

De erfgenamen Boulnois stelden tegen Bonamie, aartsbisschop van Calcedonie, en tegen de zusters Eudoxie, Coudrin, Constance Jobert, Antoinette de Beausais en Philippe Nemesie *in hunne hoedanigheid van superieuren en leden* der niet geoorloofde geestelijke vereeniging Picpus eene regtsvordering in, ten einde teruggave te erlangen van:

1°. Eene som van frs. 384,574 door hunne erflaatster Rose Boulnois bij hare intrede in het gesticht aangebragt.

2°. Eene som van frs. 244,007 door de congrégatie van hunne erflaatster genoten, tijdens haar verblijf in het gesticht, en

3°. Eene som van frs. 100,000, als schadeloosstelling voor de baten, welke de vereeniging gedurende lange jaren van gezegde kapitalen had genoten.

Bij een zeer merkwaardig arrest van het Hof van Orleans dd. 30 Mei 1857 werden de vijf gedaagden in hunne kwaliteiten, en in *alle gevallen als leden der verbodene vereeniging*, veroordeeld, om aan de erfgenamen Boulnois eene som van 350,000 frs. terug te geven.

Bij dat arrest, hetwelk te uitgebreid is om in zijn geheel te worden overgenomen, werd uitgemaakt, dat sedert 1789, als wanneer alle geestelijke congrégatiën werden gesupprimeerd, er geene geestelijke gestichten mogen bestaan, welke niet vallen onder de exceptiën, aangeduid bij de wetten van 1817, 1825 en 1831, waarbij

1) Dalloz, rec. period. 1858, I. pag. 21 seqq.

autorisatie der regering is voorbehonden, zonder welke zij niet mogen bestaan, noch bezitten, noch verkrijgen; dat eene onwettige vereeniging desniettemin een feitelijk bestaan heeft en daarom in regten kan betrokken worden, niet alleen in de persoon harer bestuurders, maar ook in de personen harer leden, door welker medewerking de vereeniging zich op eene onwettige wijze heeft verrijkt, en dat bij het vaststellen der terug te geven som in aanmerking moeten worden genomen de uitgaven en verteringen, welke de erflaatster heeft gedaan.

Het arrest van het Hof van Cassatie dd. 30 December 1857, waarbij de beslissing van het Hof van Orleans werd bevestigd, luidt:

„La Cour etc. Attendu qu'une communauté religieuse non autorisée, si elle n'a pas existence légale, et si elle ne présente aucun des caractères d'une véritable personne civile, constitue cependant entre eux, qui ont concouru à sa formation, une *société de fait*, nécessairement responsable vis-à-vis des tiers des engagements par elle pris, soit que ces engagements resultent de contrats ou de quasi-contrats, soit, et à plus forte raison, s'ils derivent de delits ou de quasi-delits.

Attendu que cette responsabilité, surtout dans ce dernier cas, est basée moins encore sur les principes du contrat de société, tels qu'ils sont formulés dans le titre 9, livre 3 C. Nap., que sur les régles ordinaires d'imputabilité légale et morale, écrites dans les Art. 1382 et suiv. du même Code; qu'elle doit atteindre, dans la mésure de leur participation, équitablement appréciée par les tribunaux, aux affaires de la communauté irréguliére, *tous ceux qui ont consenti à en faire partie*, plus particulierement ceux qui, sous le titre de supérieur ou autres en ont pris la direction, ou qui en détiennent

les biens; qu'autrement la communauté non autorisée, à raison même du vice de sa constitution, et parce qu'elle se serait soustraite, contrairement au voeu de la loi, à la surveillance du Gouvernement, échapperait dans la personue collective et dans les individualités, dont elle se compose, à toute action de la part des tiers engagés, avec elle, ou lésés par sa faute; qu'elle obtiendroit ainsi des immunités, à bon droit refusées aux sociétés regulièrement organisées, ou anx communautés religienses reconnues et qui se sont soumises à la tutelle de l'état; qn'un privilège, aussi exhorbitant, blesserait également l'ordre public, la morale et la loi; d'ou il suit, qu'en declarant 1° les Dames Coudrin, Némésie, Jobert et de Beausais, qualifiées par l'arrêt membres et même supérieures de la communauté non autorisée, dont il s'agit. 2° l'archevêque de Calcédoine qualifié supérieur général de cette communauté et qui, d'aprés les constitutions du même arrêt, avaient pris une part active à l'administration de son temporel, responsables, sur les biens de cette communautè detenus par eux, du dommage causé aux héritiers Boulnois par les actes, dont ils l'accusaient, et ce jusqu'á concurrence au profit qu'elle aurait retiré de ces actes, la cour impériale d'Orleans loin de violer aucune loi n'a fait au contraire qu'une juste application des articles 1382 [1]) et suiv. C. Nap.

Attendu etc. Rejette etc.

De Congregatie van Picpus had met voorschreven regtsgeding haar laatste proces nog niet gevoerd. De [2]) Markiezin de Guerry trad in 1819 in de geestelijke

---

1) Art. 1401 seqq. B. W.

2) Dalloz, rec. period. 1858, 2. pag. 49.

orde *des sacrés coeurs de Jésus et de Marie*, gevestigd te Parijs en genaamd Picpus. In 1853 verliet zij die geestelijke orde en vorderde in 1856 eene som terug van frs. 1.200,000, welke door haar in de congrégatie van Picpus was gebragt. De vordering werd door de Markiezin de Guerry ingesteld tegen Mejufvrouw *Aymer de la Chevalerie*, *Marcelin Raphael Bonamie*, *aartsbisschop van Calcedonie*, als zijnde, of geweest zijnde, oversten der congrégatie en tegen de dames *Blois* en consorten, als honderessen van de goederen der vereeniging.

Door de regtbank der Seine werd de vordering der Markiezin niet ontvankelijk en ongegrond verklaard; bij arrest echter van het Geregtshof te Parijs dd. 8 Maart 1858 werd dat vonnis vernietigd en aan de Markiezin de Guerry onder anderen eene som van frs. 475,000 toegewezen, in welke regtsspraak door de litigerende partijen berust is.

Dat arrest luidt aldus:

„La Cour etc. Sur la fin de non recevoir opposée par les intimés à l'action intentée par la marquise de Guerry contre la communauté de Picpus, considérant que si les communautés religieuses non autorisées ne constituent pas des personnes civiles, elles forment cependant entre les membres, dont elles se composent, des *sociétés de fait*, responsables envers les tiers des engagements qu'elles prennent, soit que les engagements derivent de contrats ou quasi-contrats, soit qu'ils aient pour cause des délits ou quasi délits; que cette responsabilité s'applique dans la mesure de leur participation aux affaires communes, à tous ceux qui ont fait partie de la congrégation irregulièrement établie; qu'elle incourbe surtout à quiconque, sous le nom de supérieure ou autre, en a la direction et en détient les biens; que

s'il en était autrement, une communauté non autorisée, à raison même du vice de sa constitution, échapperait et dans sa personne collective et dans les individus dont elle est formée, à toute action de la part des tiers, envers lesquelles elle a pu s'obliger, trouvant ainsi dans sa contravention aux lois le principe d'immunité à bon droit refusé aux congrégations qui se sont soumises à la régle; que la morale, le droit, l'ordre public seraient également blessés d'un pareil resultat. Rejette la fin de non recevoir et statuant au fond.

Considérant etc. que, suivant les maximes du droit public, les congrégations religieuses non autorisées ne peuvent, comme êtres collectifs, posséder, acquérir et, sous quelque forme que les contrats aient lieu, recevoir des libéralités; que cette faculté n'appartient qu'aux établissements reguliérement fondés, sous les conditions, et dans les limites, que le législateur a determinées; qu'il est contraire à l'intérêt général, que, sans le concours et l'assentiment de l'etat, il se forment des corporations destinées à se perpétuer et qui, soit par leur but et leurs régles intérieures, soit par l'accumulation et l'immobilité de leurs propriétés, se créent une position exceptionelle; qu'il serait contraire à la raison que l'inobservation de la loi devint pour ces congrégations un moyen, non seulement de se soustraire à la surveillance de l'état, mais encore d'éluder les incapacités dont sont atteints les établissements légalement formés; qu'ainsi se justifie l'action exercée par la marquise de Guerry en restitution des capitaux, apportés par elle dans la communauté de Picpus.

Considérant que, toute vérification faite, ces capitaux s'élévent à frs. 1.200,000 environ, mais que la marquise de Guerry ayant, pendant plus de trente années appar-

tenne à la communauté de Picpus, il est conforme au droit, qu'elle supporte sa part des pertes et charges de la société pendant ce long espace de temps etc. (ici suit l'évaluation des sommes dues à la marquise de Guerry).

Condamne *solidairement* les intimés comme ayant, ou ayant eu, la direction de la congrégation non autorisée de Picpus et détenant ses biens, à payer à la marquise de Guerry toutes compensations et imputations opérées la somme de frs. 475,000 avec intérêts, à compter de la demande, savoir frs. 50,000 dans six mois de ce jour et pareille somme de six mois en six mois jusqu'à libération complête; dit, qu'après acquittement des condamnations prononcées à son profit, la marquise de Guerry renoncera en telle forme qu'il appartiendra, aux bénefices des stipulations tontiniéres inserées dans les contrats d'acquisition aux quelles elle a pris part."

De regtspraak in Belgie ondersteunt niet minder dan de Fransche Jurisprudentie de beginselen, welke wij hebben ontwikkeld.

Bij het opslaan der jaarboeken van de Belgische regtspleging vinden wij een groot aantal arresten en vonnissen, waarbij de beginselen zijn aangenomen, dat de suppressie, door de Fransche wetten tegen de geestelijke orden en corporatiën uitgesproken, nog steeds bestaat en kracht van wet heeft; dat op dien algemeenen regel alleen uitzonderingen zijn gemaakt door de decreten van 18 Februarij en 8 November 1809 en 26 December 1810; dat elke geestelijke corporatie, welke niet overeenkomstig die decreten is ingerigt, en *niet door eenig wettig en behoorlijk openbaar gemaakt regeringsbesluit erkend is*, in onwettigen toestand verkeert en regtspersoonlijkheid mist, dat de regering de bevoegdheid niet heeft andere geestelijke gestichten te erkennen, dan die,

wier doel aan voorschreven decreten beantwoordt; dat, al mogt de regering geestelijke corporatiën of orden, welke niet overeenkomstig die besluiten zijn ingerigt, erkend hebben, die erkenning, als zijnde onwettig, aan de betrokkene corporatiën of orden niet kan baten; dat geestelijke corporatiën en ordeu, welke niet wettig door de regering erkend zijn, geene goederen, hetzij door schenkingen, hetzij door overeenkomsten onder bezwarenden titel aangegaan, noch regtstreeks, noch door tusschenkomst van derden, wettig kunnen verkrijgen, bezitten of behouden.

Het bestek van onze verhandeling gedoogt geene analyse der zaken, welke bij de geregtshoven en in Belgie gediend hebben, en wij moeten ons bepalen met inzonderheid te verwijzen naar de procedures, gevoerd tegen les soeurs de Marie, gevestigd te Braini l'Alleud [1]), tegen de congrégatie du *Sacré Coeur*, gevestigd te Mons [2]), tegen de congrégatie der Jesuiten te Nivelles [3]) en tegen *les soeurs de la Providence te Champion* [4]).

52. Wij zien alzoo, dat de beginselen, welke wij hebben uiteengezet, op de jurisprudentie in Frankrijk en in Belgie bernsten; de toepasselijkheid daarvan op de kloosterinrigtingen in Nederland is alleen afhankelijk van de vraag, of de wettelijke verordeningen van 15 Fructidor an IV en 5 Frimaire an VI, beide in Staats-Vlaanderen, Limburg en een gedeelte van Gelderland toepasselijk, en die van 14 November 1811 en 3 Januarij

---

1) Belgique Judiciaire, T. IV. pag. 1384, seqq.
2) „ „ T. IV. p. 1404, seqq.
3) „ „ T. XI. pag. 1297.
4) „ „ T. XVIII. pag. 344.

1812, welke in het overige gedeelte van Nederland zijn afgekondigd en nitgevoerd, thans nog verbindende zijn, en of ook niet daarenboven Art 11 der wet van 18 Germinal an X tegen de kloostervereenigingen in Nederland, kan worden ingeroepen?

Om bestaande wetten verbindende kracht te doen verliezen, moeten zij, of wel door eene latere wet nitdrukkelijk (abrogatio expressa) worden afgeschaft, of wel met den inhoud eener latere wet in strijd zijn (abrogatio tacita).

Er bestaan geene wetten, waarbij de wettelijke verordeningen betrekkelijk de geestelijke orden en corporatien nitdrukkelijk zijn herroepen, en met overtuiging hebben wij reeds hiervoor in n°. 17 betoogd, dat zelfs door Art. 14 der wet op de kerkgenootschappen Art. 11 der wet van Germinal an X, niet is afgeschaft.

Stel voor een oogenblik, hetgeen wij trouwens ontkennen, dat Art. 11 der wet van Germinal is ingetrokken, dan worden daardoor de kloosters en geestelijke inrigtingen in Nederland nog weinig gebaat, wijl zoowel de decreten van 18 Februarij en 8 November 1809, 26 December 1810, 14 November 1811 en 3 Januarij 1812, als de wetten van 15 Fructidor an IV en 5 Frimaire an VI, waarbij de suppressie der geestelijke orden en gestichten is nitgesproken, zijn blijven bestaan.

Eene uitdrukkelijke intrekking dier wettelijke verordeningen zal men te vergeefs zoeken; laat ons thans zien, of zij met den inhoud van latere wetten in strijd zijn en alzoo moeten geacht worden stilzwijgend te zijn afgeschaft.

Art. 3 van de additionele artikelen der Grondwet bepaalt uitdrukkelijk, even als zulks bij de Grondwetten van 1814, 1815 en 1840 bepaald was, dat de verbin-

dende wetten, reglementen en besluiten blijven bestaan, tot tijd en wijlen zij door andere zullen worden vervangen.

Door deze bepaling wordt elke redenering afgesneden, welke tot het beweren zou kunnen leiden, dat door de Grondwet de wettelijke verordeningen, betrekkelijk de suppressie der geestelijke orden en gestichten, zouden zijn afgeschaft. — Daarenboven is bij Art. 10 der Grondwet de uitoefening van het regt tot vereeniging aan de regelen en beperkingen der wet onderworpen, zoodat niet alleen de bestaande wettelijke verordeningen op de kloostervereenigingen niet door de Grondwet zijn ingetrokken, maar daarbij zelfs is gesanctioneerd, dat zij zich aan de wetten, welke haar bestaan regelen, zullen hebben te onderwerpen.

De bepalingen der Grondwet, met betrekking tot het vrij belijden van godsdienstige meeningen (Art. 164), de bescherming aan kerkgenootschappen te verleenen (Art. 165), en de vrije uitoefening der godsdienst (Art. 167), zijn niet in strijd met de bedoelde wettelijke verordeningen, wijl kloosterorden en vereenigingen niet tot het wezen van het Catholiek kerkgenootschap [1]), noch tot het vrij belijden en uitoefenen der Catholijke godsdienst vereischt worden. Portalis, bewerende dat de vrijheid van godsdienst en de vrijheid der geestelijke gestichten met elkander niets gemeens hebben, zegt: „Les évêques et les prêtres sont établis de Dieu pour „instruire les peuples et pour prêcher la religion aux „fidèles et aux infidèles. Les ordres religieux ne sont

1) Conf. Mr. van Nispen tot Pannerden, regt van vereeniging § 34, alwaar wij aangehaald vinden de navolgende woorden van den Aartsbisschop van Parijs, Monseigneur Affre, in zijn traité de la propriété des biens ecclésiatiques pag. 31, les monastères et les congrégations diverses ne sont pas indispensables à l'église.

„point dc la hiérarchie; ce ne sont qne des institutions „étrangères an gouvernement fondamental de l'église."

De grondwettige bepalingen, betrekkelijk de vrijheid van godsdienst, zijn mitsdien niet in strijd met de wettelijke verordeningen op het stuk der kloosters en geestelijke orden, en hebben mitsdien die verordeningen niet stilzwijgende afgeschaft.

Daarenboven is het een constante regtsregel, dat eene wet, welke een bijzonder onderwerp regelt (lex specialis) niet door eene algemeene wet (lex gencnalis) stilzwijgend wordt vernietigd [1]).

De Advocaat-Generaal bij den Hoogen Raad, Mr. Deketh, zeide bij de behandeling der vraag, of de wet van 1 Maart 1815, op de viering der Zondagen en Christelijke feestdagen, moet geacht worden door de bepalingen der grondwet van 1815 ten aanzien van de vrije nitoefening van godsdienst te zijn afgeschaft, onder anderen het navolgende: „Mijne eerste opmerking is dan deze, „dat geene wet *tacite* en als het ware *ipso jure* door „de grondwet kan worden afgeschaft, maar dat integendeel die afschaffing nitdrukkelijk verklaard of be„vestigd moet zijn." Tot staving van zijn gevoelen beriep Mr. Deketh zich op de navolgende woorden van den Heer Appelterne:

„De grondwet is onopzeggelijk eene *lex juris publici;* „zij behelst in schets en breede trekken de *principia* „*regiminis*, de grondregelen waardoor zich het hoofdbe„stuur in zijne handelingen moet laten leiden: maar „waar zal het heen, indien elk individn zich mag opwer„pen tot beoordeelaar of de handelingen van het hoofd„bestuur al of niet met de generale *praecepta* overeen-

1) Conf. Zachariä, Handhuch des Französischen Civilrechts, D. I. § 29.

„komen; en indien iemands gevoelen, dat eenige wet „daarmede onbestaanbaar was, genoegzaam zoude zijn, „om hem te autoriseren, om maar dadelijk *facto* de „gehoorzaamheid aan zoodanige wet te weigeren, immers „aan zijne overtreding van dezelve de straffeloosheid te „verzekeren?"

De Hooge Raad heeft zich met dat gevoelen vereenigd en bij arrest dd. 7 December 1841 de voorgestelde beginselen gehuldigd [1]).

Bij de behandeling der wet op de kerkgenootschappen werd door eenige volksvertegenwoordigers beweerd, dat de wet van Germinal an X met de beginselen der grondwet in strijd was en daarom moest geacht worden reeds *tacite* te zijn afgeschaft. — Dit gevoelen bestrijdende, zeide de Minister van Buitenlandsche zaken [2]): „Wanneer eene wet in strijd is met een der beginselen, „met de directe bepalingen der grondwet, dan blijft zij „toch werken, tot dat zij door eene andere is vervangen." en verder „zoo zij in beginselen streed met de grond-„wet van 1814, dan moest zij afgeschaft worden, maar „zoo lang zij er was, bleef ze bestaan."

Het aannemen van art. 14 der wet toont aan, dat de Nederlandsche wetgevende vergadering dat beginsel heeft omhelsd.

De wetgeving op de geestelijke orden en gestichten is alzoo niet door de grondwetten, welke sedert 1814 achtereenvolgens tot stand zijn gekomen, van verbindende kracht beroofd.

53. De strekking der wet op de kerkgenootschappen

---

1) Vid. van den Honert, gemengde zaken, d. 2 n°. 53, p. 67 seqq.

2) Confr. Bijblad op de Staats-Courant. Zitting van 20 Aug. 1853, p. 273

is, zooals wij reeds in n°. 17 gezien hebben, in geenen deele met die wetgeving in strijd, wijl de kloosters en geestelijke orden niet tot de hierarchie van het Catholiek kerkgenootschap behooren, en, als vereenigingen van bijzondere personen, van de regeling der vrije uitoefening van de godsdienst van dat kerkgenootschap zijn uitgesloten. Te vergeefs zal men mitsdien beweren, dat de wettelijke verordeningen op het stuk der geestelijke orden en gestichten door de wet op de kerkgenootschappen stilzwijgende zijn afgeschaft.

54. Wij hebben hiervoor in n°. 18 en 20 reeds de wet op de vereenigingen in verband met de wetgeving op de kloosters besproken, en zullen thans trachten onze zienswijze in het kort zamen te vatten.

De wet in het algemeen kan geene regten geven en geen bestaan toekennen aan hetgeen buiten haar is of met haar in strijd is; mitsdien is de wet op de vereenigingen alleen voor de geoorloofde vereenigingen geschreven en zullen ongeoorloofde vereenigingen vergeefs trachten daaraan regten te ontleenen. — Hiervan is het gevolg, dat kloostervereenigingen, welke niet overeenkomstig de bestaande wetten zijn ingerigt en zoo doende verboden zijn, zich niet op de wet *op de vereenigingen* kunnen beroepen.

Quaeritur als nu: zijn de kloosters, welke tijdens de invoering der wet *op de vereenigingen* onwettig bestonden, door de wet gelegitimeerd?

Deze vraag moeten wij met het oog op art. 15 der wet ontkennend beantwoorden; immers daarin lezen wij, dat de vereenigingen, welke voor het in werking treden der wet bestonden, worden beoordeeld naar de wetten, waaronder zij zijn opgerigt; het gevolg van

deze bepaling is, dat het wettelijk verbod, waaronder het meerendeel der alstoen bestaande kloosters gedrukt werd, bleef bestaan, en dat die kloosters evenzeer na de wet *op de vereenigingen* verbodene vereenigingen zijn gebleven, als zij zulks vóór die wet waren.

De indruk, welke het lezen der discussiën in de Staten-Generaal, betrekkelijk de wet op de vereenigingen, bij ons heeft nagelaten, vinden wij door Art. 15 der wet bevestigd, en het is ons duidelijk, dat men de kloosters, welke bestonden, aan het lot der onwettigheid heeft overgelaten.

55. De tweede vraag, welke zich voordoet, is, of na het in werking komen der wet op de vereenigingen het aan een ieder vrijstaat, naar welgevallen kloosters op te rigten of aan verboden geestelijke orden deel te nemen? Met andere woorden, of door de wet op de vereenigingen de wettelijke verordeningen van Franschen oorsprong op de kloosters en geestelijke orden zijn afgeschaft?

Even als de vorige vraag moeten wij ook deze ontkennend beantwoorden.

Wij lezen wel is waar in Art. 1 der wet, dat tot het oprigten der vereenigingen geene magtiging wordt gevorderd; dan dit betreft alleen *geoorloofde* vereenigingen.

Vereenigingen, wier doel en inrigting met de wet en mitsdien met de openbare orde in strijd zijn, mogen niet bestaan. Het uitvoerend gezag heeft de bevoegdheid niet, om tot het oprigten van zoodanige vereenigingen magtiging te verleenen.

Hiervoor sub n°. 20 hebben wij gezien, dat, al mogt het uitvoerend gezag al zoodanige magtiging hebben verleend, die magtiging dan nog in geenen deele de onwettigheid der vereeniging dekt.

En is dit waar, dan zal het ook wel a fortiori waar zijn, dat het zonder magtiging oprigten en deelnemen aan dusdanige vereeniging evenzeer verboden blijft.

Niemand zal durven volhonden, dat, uit hoofde tot het oprigten van vereenigingen geene magtiging wordt gevorderd, het geoorloofd is vereenigingen op te rigten, welke b. v. slnikerij, het vervaardigen en verkoopen van vervalschte dranken, het eigener gezag vormen van gewapende benden enz. ten doel hebben. De straf, bij art. 4 der wet op de vereenigingen bedreigd, zoude op de deelneming aan zoodanige vereeniging toepasselijk wezen; en nog veel minder zal men durven volhonden, dat door de wet op de vereenigingen de wetten op de smokkelarij, op het vervalschen van dranken, op het aanwerven van gewapende benden enz. zijn afgeschaft.

Evenzoo kan het beweren niet opgaan, dat men aan Art. 1 of aan eenige andere bepaling der wet op de vereenigingen de bevoegdheid kan ontleenen, om eenig klooster of eenige geestelijke orde op te rigten, welke door de bestaande wetten verboden is, of dat door die wet de wettelijke verordeningen op het stnk der kloosters en geestelijke orden zouden zijn ingetrokken.

De wet op de vereenigingen regelt en beperkt in het algemeen de uitoefening van het regt van vereeniging, maar is niet in bijzonderheden tot elke soort van vereeniging afgedaald en heeft mitsdien, als zijnde eene algemeene wet, de geheele wetgeving laten bestaan, waardoor de onderscheidene *species* van vereenigingen worden beheerscht; maar stel voor een oogenblik, dat zij niet als eene algemeene wet moet worden beschouwd, dan is zij eene speciale wet, en dan vragen wij, waar is zij met de wetten, houdende suppressie der geestelijke orden en gestichten, in strijd, ten einde tot eene

stilzwijgende afschaffing dier wetten te kunnen besluiten?

Wij hebben zoodanigen strijd nergens kunnen ontdekken; de suppressie, behoudens eenige uitzonderingen, tegen de geestelijke orden en gestichten uitgesproken, is niet in strijd met en mitsdien niet opgeheven door de bepaling, dat tot het oprigten eener vereeniging geene magtiging wordt verleend. *Pour vivre il faut être né viable;* om eene vereeniging te kunnen doen leven, moet haar levensbeginsel wettig zijn; dat is, noch in strijd met de wet of wettelijke verordeningen, noch met de goede zeden, noch met de regten van derden (Art. 3).

De wet op de vereenigingen alzoo, wel verre van de wetten, welke de onderscheiden soorten van vereenigingen beheerschen, stilzwijgend in te trekken, verwijst de belanghebbenden daarheen en veroordeelt de vereenigingen, wier strekking en doel met de bestaande wetten in strijd zijn. (Zie hiervoor n°. 18).

Het regt tot vereeniging, waarvan de uitoefening bij de besprokene wet is geregeld, is ten eenemale persoonlijk, dat is, verleent aan de personen het regt om zich tot een geoorloofd doel te vereenigen, maar dat regt geeft aan de personen de bevoegdheid niet, om naar welmeenen gestichten op te rigten of costumen te dragen, welke, of te wel door de wet verboden zijn, of te wel de sanctie van het gezag behoeven.

Ofschoon men bij voorbeeld tot het oprigten eener industriële vereeniging geene magtiging behoeft, zal toch niemand beweren, dat men buskruidfabrijken of magazijnen, gaz-verlichtingen, ijzerhamers enz. mag oprigten zonder toestemming der regering, of dat door de wet op de vereenigingen het besluit van 31 Januarij

1824 (Stsbl. n°. 19) en de overige verordeningen op dat stuk zijn vervallen; en evenmin zal men beweren, dat men, op grond van het regt van vereeniging, zonder toestemming der regering, het costuum der land- of zeemagt, of inlandsche of vreemde ridderorden mag dragen. — Dit een en ander toont aan, dat het persoonlijk regt tot vereeniging geene daadzakelijke bevoegdheid buiten de wet geeft, en dat mitsdien, ofschoon men tot het oprigten eener vereeniging geene magtiging behoeft, desniettemin het oprigten van zekere inrigtingen en het dragen van zekere costumen aan het verbod en de beperking der wet en wettelijke verordeningen onderworpen blijft. — Hieruit leiden wij af, dat het regt van vereeniging, zoo als dat bij de wet geregeld is, en het regt om gestichten op te rigten en zekere costumen te mogen dragen, twee geheel afgescheidene onderwerpen zijn; en zien wij dan, dat door verordeningen op de geestelijke orden en gestichten een deel der kloosters en geestelijke orden onvoorwaardelijk is gesupprimeerd, dat een ander deel slechts bij uitzondering en onder goedkeuring der regering mag bestaan, en dat de leden, zoowel der niet wettig erkende als der gesupprimeerde kloosters en geestelijke orden het costuum hunner orde niet mogen dragen, dan komen wij gereedelijk tot de conclusie, dat er tusschen de wet op de vereenigingen en de besprokene wettelijke verordeningen op de kloosters geen strijd bestaat, uit hoofde zij niet een en hetzelfde onderwerp regelen, en dat die verordeningen mitsdien niet stilzwijgend door de wet op de vereenigingen zijn afgeschaft.

Mogt evenwel daaromtrent nog eenige twijfel bij den regter kunnen ontstaan, dan zal hij toch nimmer de abrogatio tacita kunnen uitspreken, uit hoofde der regts-

leer, dat de strijd tusschen twee bestaande wetten strictae interpretationis is [1]), en dat, bij twijfel omtrent bestaanden strijd, de uitlegging zoodanig moet zijn, dat beide wetten met elkander in overeenstemming worden gehouden. Zachariä [2]) zegt daaromtrent: „Jedoch ist „ein solcher Widerspruch im Zweifel nicht an zu nehmen; „vielmehr sind die späteren Gesetzen mit den früheren „durch die Auslegung möglich in Uebereinstimmung zu „setzen" en Voet, bewerende dat men niet ligtvaardig den wetgever van onstandvastigheid in zijne beginselen mag verdenken, zegt: „Credendum est legislatorem etiam „num ejusdem esse sententiae cujus et ante fuit, quoties „novi juris ratio sententiam ipsius priorem non reddit „inutilem et infirmam."

De toepassing dezer stelregelen op het onderwerp, hetwelk ons bezig houdt, zal de wettelijke verordeningen op de kloosters en geestelijke orden tegen vernietiging in regten vrijwaren, uit hoofde die verordeningen, zoo als wij reeds gezien hebben, met en nevens de wet op de vereenigingen kunnen bestaan, en uit hoofde door de wet op de vereenigingen het beginsel der bedoelde verordeningen, om den staat tegen het ingrijpen van het geestelijke element en tegen de doode hand, en de familiën tegen spoliatie door geestelijke orden en gestichten te beschermen, niet is veranderd.

56. In het rapport der commissie, welke bij besluit van 5 Februarij 1849 met het onderzoek naar de verbindende kracht der wettelijke verordeningen van vroegeren oorsprong is belast geworden, lezen wij op pag.

---

1) Confr. Voet, Lib. I. T. III, n°. 44. de orig. jur.

2) Handbuch, T. I. § 29.

120, dat onder anderen de decreten van 14 November 1811 en 3 Januarij 1812 houdende suppressie der geestelijke orden en gestichten afgeschaft zouden zijn, als *behelzende bloot tijdelijke maatregelen.*

Ofschoon wij grooten eerbied hebben voor de kunde der geleerde mannen, welke dat rapport hebben opgesteld, kunnen wij ons toch met dat gevoelen niet vereenigen, en vinden wij ons gedrongen die stelling, als apodictisch, te verwerpen.

De commissie geeft geene rekenschap, waarom die decreten, als bloot tijdelijke maatregelen moeten worden beschouwd, en dit doet ons vragen: „tot welk tijdstip moet, volgens de commissie, de verbindende kracht dier decreten, beperkt worden? of liever, wanneer moeten zij geacht worden opgehouden hebben te werken?"

In de decreten zelven vinden wij geene tijdsbepaling, en daarom moeten zij geacht worden, even als alle andere wettelijke verordeningen, voor altoos te zijn geschreven. Voet zegt: „Perpetuitatem quoque in legibus „exigunt, ut scilicet ea condantur intentione, ne unquam „cesset earum obligatio" [1]).

En wat meer is, de woorden dier decreten duiden aan, dat de Fransche Keizer aan die verordeningen voortdurende werking heeft willen verzekeren. De uitdrukking: „Toutes les corporations de religieux et reli„gienses et ordres monastiques, de quelque congrégation „qu'ils soient, etc. sont et *demeurent* supprimés", toont dit onweersprekelijk aan.

Dat de kloosterorden en gestichten gesupprimeerd moesten blijven „*demeurent supprimés*", lag in den geest dier tijden en strookte met de wetgeving, welke in

---

1) Voet, Lib. I. T. III, n°. 7.

Frankrijk heerschte en door den Keizer, zooveel mogelijk, in de overwonnen landen werd overgebragt.

De verdrijving der kloostergeestelijken uit hunne gestichten en het voorzien in hun onderhoud, ten gevolge van de bedoelde decreten, waren, als men wil, ten hunnen aanzien tijdelijke maatregelen; maar dit brengt daarom niet mede, dat de geheele strekking dier decreten van tijdelijken aard was; immers niet alleen de gestichten, maar ook de kloosterorden werden verklaard vernietigd te *zijn* en te *blijven;* dit was voor de geheele toekomst, niet voor het oogenblik of voor één zekeren tijd, — stel het leven der verdrevene kloosterlingen, — geschreven, en bragt mede, dat de leden der gesupprimeerde kloosters, geene nieuwe gestichten mogten oprigten en dat de geestelijke orden, waartoe zij behoorden, in het vervolg niet meer op den Nederlandschen bodem werden geduld.

Hoe weinig de Fransche regering de decreten van 14 November 1811 en 3 Januarij 1812 als tijdelijke maatregelen beschouwde, blijkt uit het later decreet van 23 Januarij 1813 (Bull. 476), waarbij eenige wijziging werd gebragt in de schadeloosstelling, welke aan de leden der gesupprimeerde kloosters moest worden uitbetaald, doch uitdrukkelijk in Art. 9 werd bepaald: „Continueront à être exécutées toutes les autres dispo-„sitions de nos décrets des 14 Novembre 1811 et 3 „Janvier 1812."

Gedurende de regering van Koning Willem I, dat is gedurende de eerste 27 jaren, welke op de Fransche overheersching zijn gevolgd, heeft er niemand aan gedacht de decreten van 14 November 1811 en 3 Januarij 1812 als tijdelijke maatregelen aan te merken, en wij gelooven hiervoor in n°. 10 genoegzaam te hebben aan-

getoond, dat gedurende die regering nimmer aan de steeds verbindende kracht dier besluiten is getwijfeld.

Het zijn alzoo niet alleen de algemeene regtsbeginselen, maar ook de woorden der wet en de uitleggingen van twee achtereenvolgende regeringen, welke het gevoelen der besprokene commissie wraken; en zoolang men niet zal hebben aangetoond, tot welk tijdstip de werking der bedoelde decreten beperkt was, kan hun nimmer het karakter van tijdelijken maatregel worden toegekend [1]).

57. In het rapport der bedoelde commissie vinden wij geene melding gemaakt van de wetten van 15 Fructidor an IV, en 5 Frimaire an VI, waarbij in Staats-Vlaanderen, Limburg en een gedeelte van Gelderland de geestelijke orden en corporatiën zijn gesupprimeerd; en dit doet ons, naar hetgeen wij met betrekking tot de wetgeving van Franschen oorsprong in die oorden op pag. 9 van het rapport lezen, onderstellen, dat die commissie met ons van oordeel is, dat die wetten aldaar nog steeds als algemeen lands-regt gelden. De decreten van 18 Februarij en 8 November 1809 betrekkelijk de gasthuisnonnen en de zusters van liefde der orde van den H. Vincentius van Paula worden door de bedoelde commissie, even als door ons, beschouwd als voor geheel Nederland verbindend te zijn en kracht van wet te hebben.

Van het decreet van 26 December 1810, betrekkelijk de huizen van toevlugt, mitsgaders van het advies van den Franschen staatsraad dd. 25 Maart 1811, met het

1) Confr. betrekkelijk de verbindende kracht der decreten van 14 November 1811 en 3 Januarij 1812 Van Nispen tot Pannerden, Het regt van vereeniging, Afd. II. § 7, p. 23.

keizerlijk decreet, waarbij dat advies is goedgekeurd, en alzoo bepaald is, dat al die gestichten zullen worden ontbonden, welke binnen den tijd van drie maanden geene goedkeuring zouden hebben erlangd van statuten, waardoor zij uitsluitend voor de verzorging der lijdende menschheid worden bestemd, vinden wij in het bedoeld rapport geene melding gemaakt.

Intusschen, toen deze beide decreten verschenen en in het bulletin des lois werden opgenomen, was geheel Nederland reeds bij Frankrijk ingelijfd en aan het staatsregt van dat rijk onderworpen, uit welke omstandigheid wij besluiten, dat ook die decreten, naar luid van Art. 1 Cod. Civ., op geheel Nederland van toepassing zijn [1]).

58. De decreten van 18 Februarij en 8 November 1809 en 26 December 1810 en het advies van den Franschen staatsraad van 25 Maart 1811 houden, behalve de bepalingen van algemeene strekking, de regelen in, waaraan de gestichten en geestelijke orden der gasthuisnonnen, der liefdezusters der orde van den H. Vincentius van Paula en der zusters van weldadigheid onderworpen zijn. De inrigting der zoogenaamde liefdehuizen, zoo als wij die in Nederland kennen, is geheel afwijkende van de voorschriften dier wettelijke bepalingen en zij missen allen behoorlijke goedkeuring hunner statuten, werkkring en leefregelen [2]).

De speciale wetgeving ten hunnen aanzien onderwerpt hen aan speciale verpligtingen, waarvan zij niet door eenige wet van algemeene strekking stilzwijgend, kunnen worden ontheven. — Wij gaan zelfs verder;

1) Conf. Zachariä, T. I. § 27.

2) Zie hiervoor n°. 14.

stel voor een oogenblik, hetgeen wij trouwens ten stelligste ontkennen, dat de wetten op de snppressie der kloosters en geestelijke orden thans van wettige kracht ontbloot zijn, dan blijven desniettemin de bedoelde geestelijke zusters aan de speciale wetgeving, waardoor haar bestaan wordt geregeld, onderworpen.

Op grond van dit een en ander komen wij tot het besluit, dat de decreten van 18 Februarij, 8 November 1809, 26 December 1810 en het Keizerlijk goedgekenrd advies van den Franschen staatsraad van 25 Maart 1811 nog heden ten dage verbindende zijn, en dat, wat er ook van de overige wettelijke verordeningen zij, de gestichten van gasthuisnonnen en liefdezusters, welke, ofschoon behoorende tot de geestelijke orden, waaromtrent bij de decreten gunstige exceptiën zijn gemaakt, niet wettig bestaan, tenzij hnnne inrigting en werkkring door het openbaar gezag goedgekeurd zijn en met de bedoelde decreten overeenstemmen.

59. Sedert 1840 heeft de regering den vrijen teugel aan de kloosters gegeven. Deze omstandigheid heeft tot het beweren geleid, dat de wetgeving op de geestelijke orden en gestichten door niet toepassing facto is afgeschaft.

Het niet toepassen eener wet gedurende eene reeks van jaren brengt hare afschaffing niet mede; de *abrogatio tacita aut expressa* moet nit eene latere wet voortvloeijen. Art. 5 der wet hondende algemeene bepalingen van wetgeving, hnldigt dat beginsel. Onbruik doet eene bestaande wet niet vervallen. Dit beginsel berust op het belang van den Staat en den eerbied voor de wet, en is door regtsleer en regtspraak gehuldigd. De beroemde Meyer zegt in zijne consultatiën pag. XIX:

„Je ne connais pas dans notre législation d'abrogation „tacite." De Hooge Raad geroepen om deze kwestiè te beslissen, zeide: „Overwegende enz. dat het geens-„zins van den regter afhangt, om of op grond van de „innerlijke waarde of onwaarde of van beweerde onuit-„voerbaarheid der wet, dezelve als vernietigd buiten „toepassing te houden, en zich alzoo boven de wetge-„vende magt te verheffen, of om, op grond van een „beweerd onbruik, dezelve willekeurig als vervallen te „beschouwen" [1]).

De lijdzaamheid van het nitvoerend gezag brengt de afschaffing der wetgeving betrekkelijk de kloosters niet mede; en al moge de regering, krachtens hare politieke regten, de nitvoering dier wetten niet willen, dan verliezen zij toch daardoor hare verbindende kracht niet en blijft de regter desniettemin tot derzelver toepassing gehouden [2]).

Bij zijne conclusiën in het hiervoor besproken proces van de Markiezin de Guerry tegen de congrégatie van Picpus zeide de Advocaat Generaal Oscar de Vallée: „Entre les mains de l'état nne loi d'ordre public est „nne arme dont il peut ne pas de servir. Pour l'anto-„rité jndiciaire c'est un principe dont elle doit tirer les „conséquences. — Chacnn a son rôle dans ce grand „monvement des affaires humaines. Le votre vous place „qnelqne fois à nne telle hauteur qu'en consacrant nne „loi d'ordre pnblic onbliée par l'état, vons lni rappelez „les dangers qni s'attachent à l'inexécution des lois."

---

1) Arrest dd. 22 Mei 1846, v. d. Honert, Gemengde zaken, deel IV. n°. 165, p. 273 seqq.

2) Conf. Mr. van Niepen tot Pannerden. „Het regt van Vereeniging." § 25, p. 87 en 88.

60. De werkeloosheid van het nitvoerend gezag kan de verbindende kracht der wet niet vernietigen, evenmin als daardoor eenige andere magt in den Staat belet wordt binnen den kring van hare bevoegdheid te handelen, of de regter van de toepassing der wet ontslagen wordt.

Door gedurende eene reeks van jaren de wettelijke verordeningen op kloosters en geestelijke orden bniten toepassing te laten, en nog meer door de elandestine beslniten der regering ten behoeve van sommige geestelijke eorporatiën, is bij velen in den lande het denkbeeld ontstaan, dat de bedoelde verordeningen zijn afgesehaft. Uit deze vrij algemeene dwaling omtrent den wettelijken toestand, zoude men missehien tot de wettigheid der geestelijke orden en corporatiën en tot de geldigheid der overeenkomsten, met haar tot stand gebragt, willen besluiten, op grond van den regtsregel „error „commnnis faeit jus."

Deze regtsregel eehter kan evenmin de handelingen door of voor de onwettige geestelijke eorporatiën gedaan, als de corporatiën zelve wettigen; onbekendheid met de wet geeft geen regt; zelfs niet in foro eriminali. De wet regelt, of men ze kent of niet, het regt en de bekwaamheid om te handelen; men kan zelfs zulks niet aan bestaande jnrisprndentie ontleenen; en hoe wil men dan een vrij algemeen verkeerd denkbeeld omtrent de wet als regt doen gelden?

De onderwerpelijke regtsregel behoort tot de leer der contraeten, en ziet op de dwaling omtrent personen, maar mist toepassing, daar waar het bestaan of nitlegging der wet geldt. — De *error communis* kan de verbindende kraeht der wet niet vernietigen, wijl bij Art. 5 der wet., houdende algemeene bepalingen der wetge-

ving, geschreven staat: „eene wet kan alleen door eene „latere wet voor het geheel of gedeeltelijk hare kracht „verliezen."

De besprokene regtsregel kan alzoo niet worden ingeroepen, ten einde tot de afschaffing der wettelijke verordeningen op het stuk der geestelijke corporatiën, en tot de wettigheid dier inrigtingen en tot hare bekwaamheid om te bestaan, of te mogen bezitten of verkrijgen, te besluiten.

Ziet wat daaromtrent het Hof te Brussel bij arrest van 14 Augustus 1846, hetwelk in cassatie bevestigd is, besliste.

De congrégatie der zusters *du Sacré coeur* te Mons had van zekere Jufvrouw Houzeau aanzienlijke schenkingen ontvangen, welke door hare erfgenamen werden teruggevorderd. De wettigheid dier congrégatie en hare bekwaamheid om te ontvangen werd, onder anderen, op grond van den bedoelden regtsregel volgehouden.

Het Hof te Brussel, na de bestaande wetgeving te hebben nagegaan en daaruit tot de onwettigheid der congrégatie en hare onbekwaamheid om te ontvangen besluitende, zeide:

„Attendu que le sens général du principe, étant ainsi „fixé, il s'en suit nécessairement que la congrégation „intimée ne peut prétendre à l'exercice des droits civils, „à moins de rapporter une loi générale ou spéciale qui „lui en accorde la joussance, ce qu'elle ne fait, ni ne „peut faire, aucune loi de ce genre n'ayant été rendue „depuis 1815."

„Attendu que dès lors elle est, et a toujours été, inca„pable de recevoir des libéralités, et par suite, que la „donation facite à son profit par feu la démoiselle Houzeau „est radicalement nulle."

„Attendu que pour échapper à cette conclusion la „congrégation intimée allègue qu'en fait le roi des Pays-„Bas seul et sans le concours des États Généraux, a „réconnu et approuvé les Statuts de plusieurs congrè-„grations enseignantes, pendant la durée de son régne, „d'on elle infère qu'il y a lieu d'appliquer ici l'adage „*error communis facit jus.*"

„Attendu que cet adage n'est applicable ni en fait „ni en droit, *en fait* parceque les actes de réconnais-„sance et d'approbation qu'elle allègue, n'ayant reçu „aucune espèce de publicité, il est incertain s'ils exis-„tent, et certain dans tous les cas qu'ils n'ont pu subir „de contrôle des états généraux et des citoyens; *en* „*droit* parceque l'adage de l'erreur commune n'est appli-„cable, qu'en cas d'erreur sur les personnes, et que, „si en voulant l'étendre au de là, il serait répoussé „par cet autre adage que nul n'est censé ignorer la loi „et encore moins son propre droit."

„Attendu etc.

„Condamne en conséquence les filles de la congréga-„tion du sacré Coeur de Mons à abandonner aux appe-„lants les biens et rentes compris dans la dite dona-„tion etc."

61. Quaeritur wijders: kan op de *error communis* eene exceptie van niet ontvankelijkheid gebouwd worden tegen hen, welke de vernietiging vorderen eener overeenkomst, welke met of ten behoeve eener onwettige geestelijke corporatie is aangegaan?

Deze vraag moeten wij op de navolgende gronden ontkennend beantwoorden.

In de eerste plaats, omdat de verordeningen ter beteugeling der geestelijke corporatiën, en de onbekwaam-

heid, welke daaruit voortvloeit, regelen *van openbare orde* zijn, waaraan op geenerhande wijze, en dus wel allerminst op grond van een algemeen dwaalbegrip mag worden gederogeerd; ten andere, omdat de besproken regtsregel slechts ten aanzien van de individualiteit der personen geldt, maar geenszins ten aanzien van de onbekwaamheid van corporatiën, welke regtspersoonlijkheid missen; en eindelijk, omdat volgens Art. 1367 B. W., de niet-ontvankelijkheid alleen kan worden ingeroepen tegen hen, welke met minderjarigen, onder curatele gestelden en getrouwde vrouwen overeenkomsten hebben aangegaan, maar geenszins tegen hen, welke met corporatiën of met personen, welke uit anderen hoofde onbekwaam zijn om zich te verbinden, overeenkomsten hebben gesloten.

62. Bij overlijden van leden van geestelijke corporatiën en bij overlijden van hen, welke goederen aan onwettige vereenigingen hebben verkocht of geschonken, is het regt van den fiscus, ten aanzien van de goederen der gemeenschap en ten aanzien der geschonken en verkochte goederen ten eenemale aan de quaestie van den eigendom dier goederen gesubordonneerd.

Hetgeen wij met betrekking tot dien eigendom hebben gezegd, kunnen wij navolgender wijze zamentrekken:

Uit hoofde de verbindende kracht der aangeduide wettelijke verordeningen op het stuk der geestelijke orden en corporatiën door geene latere wet is vernietigd, zijn alle geestelijke orden en corporatiën, welke geene wettige erkenning van de regering hebben erlangd, en ook die, wier doel en strekking met de besprokene verordeningen in strijd is, verboden;

al hetgeen verboden is, is onwettig;

al hetgeen onwettig is, is onbekwaam om te bezitten of te verkrijgen; die onwettigheid en onbekwaamheid zijn van openbare orde.

Bij gevolg zijn alle schenkingen en voordeelen, van welken aard ook, aan onwettige geestelijke orden en corporatiën gedaan, en alle contracten, zelfs onder bezwarenden titel, met haar gesloten, ten eenemale nietig, welke nietigheid door een ieder, welke daarbij belang heeft, en mitsdien ook door den fiscus, kan worden ingeroepen; onverschillig den vorm, waarin de schenkingen en contracten zijn gegoten.

Hieruit leiden wij af, dat ten behoeve van onwettige geestelijke corporatiën geen overgang of vermenging van eigendom plaats grijpt; dat een ieder den eigendom behoudt der goederen, welke hij, hetzij regtstreeks, hetzij door tusschenkomst van derden, aan dergelijke corporatiën heeft geschonken of verkocht; dat er geen regtshand tusschen de leden dier vereenigingen bestaat, noch contractueel kan worden gevormd; dat er slechts eene feitelijke vereeniging tusschen de leden dier corporatiën bestaat en dat zij mitsdien den eigendom behouden der goederen, welke zij hebben ingebragt, en den eigendom hebben van de vruchten dier goederen en van hun deel in de baten en opkomsten, welke door hunne medewerking zijn verkregen.

Indien alzoo een begunstiger van eene dergelijke corporatie, of iemand welke goederen aan zoodanige vereeniging heeft verkocht, komt te overlijden, beërven hunne erfgenamen regtens de goederen, welke op eenigerhande wijze door hunne erflaters aan de onwettige vereeniging zijn geschonken of verkocht; en dit brengt voor den fiscus het regt mede, om van die erfgenamen regt van successie en overgang te vorderen.

63. Bij overlijden van paters of nonnen, welke tot geestelijke vereenigingen behooren, worden hier te lande altoos negatieve memoriën van snccessie door de erfgenamen des overledenen ingediend, althans indien zich in de nalatenschap geene andere goederen dan die der onverdeelde orde of kloostergemeenschap bevinden; door de verkrijgers wordt nimmer aangifte gedaan van den overgang van het deel, hetwelk de overledene kloosterling in de gemeenschap had, evenmin als door hen de regten, ten dien aanzien verschuldigd, worden betaald. Het bestuur der registratie berust daarin, waarschijnlijk uit hoofde de kloosters, ofschoon ten onregte, als zedelijke ligchamen worden aangemerkt.

64. Wij hebben hierboven aangetoond, dat geestelijke corporatiën geen eigenlijke maat- of vennootschappen kunnen daarstellen en dat dezulken, welke het openbaar gezag niet wettig heeft erkend, geene zedelijke ligchamen maar slechts feitelijke vereenigingen zijn; zoodanige corporatiën bezitten mitsdien geene goederen, afgescheiden van de leden der vereeniging.

Naardien volgens Art. 575 en 576 B. W. aan bijzondere personen toebehooren, alle goederen, welke geen *onbeheerde res nullius* zijn, of niet aan den Staat of niet aan gemeenschappen toekomen, besluiten wij, dat noodwendig de goederen, welke tot het patrimoninm van zoodanige vereenigingen behooren, naar de onderscheiding welke wij ten aanzien van het individneel regt der leden van verbodene corporatiën op hun inbreng, op de vruchten daarvan, en op de gemeenschap van acquesten hebben gemaakt, het eigendom der leden der vereeniging zijn, of althans bezitregtelijk door hen worden bezeten.

Indien alzoo een lid eener verbodene geestelijke corporatie komt te overlijden, erven zijne erfgenamen al hetgeen door hem in de feitelijke vereeniging is gebragt, de vruchten daarvan en het aandeel van hun erflater in de baten en opkomsten, welke door hem, in medewerking met de andere leden der vereeniging, zijn verkregen en nog niet tusschen hen verdeeld zijn, mitsgaders het regt van bezit op alles wat en zoodanig als de overledene, als lid dier feitelijke vereeniging, heeft bezeten.

Van deze alzoo geërfde goederen moet, naar luid van Art. 1 der wet van 13 Mei 1859 (Stsbl. n°. 36), regt van successie en overgang door de erfgenamen des overledenen worden betaald; en het is voor den fiscus, ter vervolging van zijn regt, geheel onverschillig, of de erfgenamen des overledenen kloosterling de afgifte dier goederen vorderen, dan wel dezelve in het bezit der verboden corporatie laten.

65. Kloostervereenigingen, welke na de wet op de vereenigingen zijn opgerigt, hebben per se volgens Art. 5 dier wet geene regtspersoonlijkheid, tenzij zij door de wet of door den Koning zijn erkend.

De kloostervereenigingen, vóór de wet op de vereenigingen tot stand gebragt, worden, naar luid van Art. 15, beoordeeld naar de wetten, waaronder zij zijn opgerigt.

Art. 1690 B. W. erkent alleen als zedelijke ligchamen die vereenigingen, welke, hetzij door het openbaar gezag als zoodanig zijn ingesteld of erkend, hetzij als geoorloofd zijn toegelaten of zamengesteld met een oogmerk, hetwelk niet strijdig met de wetten is.

Wij hebben reeds uitvoerig betoogd, dat de klooster-

vereenigingen van toenmaals door het openbaar gezag niet als zedelijke ligchamen zijn ingesteld; evenmin als dat die, wier statuten niet op eene wettige wijze door de regering zijn goedgekeurd, door het openbaar gezag als zedelijke ligchamen zouden erkend zijn.

Het bewijs dier instelling of erkenning moet in allen gevalle door de betrokken vereeniging worden geleverd.

Wijders, indien het waar is, dat, zoo als wij beweren, de wettelijke verordeningen op de geestelijke orden en corporatiën nog heden ten dage, en dus stellig vóór de wet op de vereenigingen, kracht van wet hebben, kunnen, behoudens het klooster van Norbertinen te Oosterhout en misschien nog eenige weinige uitzonderingen geen der kloostervereenigingen, welke vóór de wet op de vereenigingen bestonden, als zedelijke ligchamen beschouwd worden, wijl bij het bestaan dier wettelijke verordeningen de gesupprimeerde geestelijke orden en corporatiën ongeoorloofd waren en een met de wetten strijdig oogmerk hadden.

66. Sommige geestelijke orden en corporatiën zullen misschien het woord *existant*, voorkomende in de decreten van 14 November 1811 en 3 Januarij 1812, ter harer verdediging inroepen, en, ter wettiging harer vereeniging en mitsdien van hare bevoegdheid, om zedelijke ligchamen te vormen, beweren, dat zij niet in Nederland, of in de overige gewesten, bij het decreet van 3 Januarij 1812 aangeduid, bestonden, toen dat decreet verscheen.

Wij gelooven, dat dit middel, indien het soms ingeroepen werd, als captieus zoude moeten worden verworpen; het doel dier decreten was, om, behoudens eenige uitzonderingen, de kloosters en kloosterorden, even als

in Frankrijk, te vernietigen. Het kon mitsdien de wil des wetgevers niet zijn aan de geestelijkheid de bevoegdheid te geven, onder een anderen vorm, geestelijke orden en gestichten te vestigen. — De tegenwoordige tijd is stijl bij wetgeving, maar desniettemin moet de wet geacht worden niet alleen voor het tegenwoordige, maar ook voor de toekomst geschreven te zijn; de uitgesprokene suppressie drukt alzoo niet alleen op de geestelijke orden en corporatiën, welke bestonden, maar ook op die, welke later in Nederland bestaan zouden erlangen. De strekking der onderwerpelijke decreten en de gewone kracht der wet werken zamen, om onder *existant* ook *ceux qui existeront* te verstaan.

Maar aangenomen dat deze onze wetsuitlegging onjuist zij, dan nog zullen daardoor de geestelijke orden en gestichten in Nederland weinig gebaat worden.

Immers er zijn schier geene geestelijke orden, welke niet bestonden in de landen, welke bij de decreten van 1810 bij Frankrijk werden ingelijfd; zelfs in Holland waren zeer vele geestelijke orden door missie-geestelijken, waaraan de dienst in sommige kerken was opgedragen, vertegenwoordigd.

In n°. 5 dezer verhandeling hebben wij reeds aangetoond, dat, tijdens het decreet van 1812, in Noord-Brabant de geestelijke orden der Carmelieten, Kruisheeren, Franciscanen, Clarissen, Augustienen, Brigittienen en Norbertienen bestonden.

Het meerendeel der thans bestaande kloosters behoort tot orden, welke in 1812, of wel kloosters bezaten, of wel, als voorzegd, door geestelijken hunner orde in Nederland waren vertegenwoordigd en alzoo feitelijk bestonden, toen het bewust decreet verscheen.

Alzoo, zelfs indien men het woord *existant* in zijne

meest enge beteekenis opneemt, moeten, zonder nog te spreken van de geestelijke orden, welke in de andere ingelijfde landen bestonden, in allen gevalle de aangeduide orden geacht worden gesupprimeerd te zijn; waarvan het gevolg is, dat naar luid van Art. 1690 Burg. Wetb. de vereenigingen, welke tot die orden behooren, vóór de wet op de vereenigingen geene zedelijke ligchamen hebben kunnen vormen.

De wettelijke toestand van de vereenigingen der gasthuisnonnen, der zusters van liefde, van de orde van den H. Vincentius van Paula, der zusters met de dienst in de huizen van toevlugt belast en in het algemeen der orde-geestelijken, welke zich aan de verzorging van zieken en de dienst van het openbaar onderwijs toewijden, is bij de decreten van 18 Februarij en 8 November 1809, 26 December 1810 en Art. 2 van het decreet van 3 Jannarij 1812 geregeld.

Naardien bij die decreten de wettigheid van het bestaan dier vereenigingen van de erkenning en goedkeuring door het openbaar gezag is afhankelijk gemaakt, hebben vóór de wet op de vereenigingen alleen dezulke zedelijke ligchamen knnnen vormen, welke wettige erkenning en goedkenring hadden erlangd. — Die wettige erkenning en goedkeuring evenwel hebben schier geene dier vereenigingen bekomen, en daarnit beslniten wij, dat bijna geen harer zedelijke ligchamen zijn of regtspersoonlijkheid hebben.

Stel dat het woord *existant* in beperkten zin moet worden opgevat, en dat zich op dit oogenblik hier te lande geestelijke vereenigingen mogten bevinden, wier orde niet bestond in Nederland of in de overige landen, welke bij de decreten van 1810 bij Frankrijk werden ingelijfd. — Denk b. v. de orde der Redemptoristen!

Qnaeritnr, of althans zoodanige orden, vóór de wet op de vereenigingen, zonder wettige goedkenring, zedelijke ligchamen hebben knnnen daarstellen?

Wij gelooven het niet; immers op de vereenigingen dier orden drukte, even als op alle andere geestelijke corporatiën, de snppressie door Art. 11 der wet van Germinal an X uitgesproken, onverminderd de bepalingen van het door den Keizer goedgekenrde advies van den Franschen Staatsraad van 25 Maart 1811, waarbij de ontbinding werd nitgesproken van alle geestelijke gestichten, wier statuten niet binnen eenen bepaalden tijd zouden zijn goedgekenrd.

Indien men al eens in strijd met ons uitgedrukt gevoelen mogt aannemen, dat bij de wet op de kerkgenootschappen dd. 10 September 1853, Art. 11 der wet van Germinal is afgeschaft, dan nog blijft het goedgekenrd advies van den Franschen Staatsraad dd. 25 Maart 1811 bestaan, en zijn in allen gevalle, uit hoofde de wet van Germinal toch stellig tot September 1853 verbindend is geweest, al die kloostervereenigingen onwettig, of althans, zonder wettige erkenning, tot het vormen van zedelijke ligchamen onbekwaam, welke na de invoering der wet van Germinal tot aan hare intrekking zijn opgerigt, zelfs die, wier orde in 1812 niet in Nederland of in de overige aangeduide landen aanwezig was.

Indien men thans in aanmerking neemt, dat schier alle geestelijke vereenigingen in Nederland tot feitelijk gesnpprimeerde kloosterorden behooren, of vóór de wet op de kerkgenootschappen zijn opgerigt, en dat de vraag, welke men aan het woord *existant* kan ontleenen, slechts toepasselijk kan zijn op dat gedeelte van ons Rijk, hetwelk in 1810 bij Frankrijk is ingelijfd,

op die geestelijke orden en corporatiën, welke in 1812 niet in Nederland of de andere aangednide landen aanwezig waren, en dan nog slechts op die geestelijke vereenigingen, welke in het tijdsverloop tusschen de wet op de kerkgenootschappen en de wet op de vereenigingen, dat is tusschen 10 September 1853 en 22 April 1855 zijn opgerigt, — dan zal men begrijpen, van hoe weinig belang die vraag is en hoe weinig geestelijke orden en corporatiën er zullen gevonden worden, welke dezelve in haar belang kunnen opperen.

In de wetten van 15 Fructidor an IV en 5 Frimaire an VI, waarbij de geestelijke orden en gestichten in Limburg, Staats-Vlaanderen en een deel van Gelderland onvoorwaardelijk werden gesupprimeerd, komt het woord *existant* niet voor, en kan mitsdien bij de beoordeeling van den regtstoestand der geestelijke vereenigingen in die gewesten tot geene regtsvraag leiden.

67. Ter rolle der Arrondissements Regtbank te 's Bosch had op den 2den Mei 1860 eene geregtelijke uitwinning plaats. — De tweede koop, zijnde een perceel bouwland, werd voor de som van f 1010,00 aan den procureur S..... toegewezen, welke ter griffie verklaarde, dat de koop was geschied voor en namens „het zedelijk „ligchaam, onder de benaming van vereeniging van „vrouwen, gevestigd te Oisterwijk, ten doel hebbende „het geven van onderwijs aan kinderen van vermogende „en onvermogende ouders; bestuurderes Ida Joanna „Wilhelmina Snijs."

Deze vereeniging is intusschen niets anders dan een klooster van Franciscaner nonnen, hetwelk aldaar in den jare 1844 is opgerigt.

Indien men den regtstoestand van dit klooster ter

toetse brengt, dan bevindt men feitelijk, dat hetzelve niet alleen tot eene in 1812 gesupprimeerde geestelijke orde behoort, maar nog daarenboven dat het onder de verbodsbepalingen der wet van Germinal en van het goedgekeurd advies van den Franschen Staatsraad, dd. 25 Maart 1811 is opgerigt, en dat hetzelve, uit hoofde er onderwijs aan vermogende kinderen wordt gegeven, in strijd is met de decreten van 18 Februarij 1809 en Art. 2 van het decreet van 3 Januarij 1812.

De erkenning en wettiging dier vereeniging is nimmer bij eenig wettig afgekondigd regeringsbesluit geschied, en zelfs, al hadde zulks plaats gehad, zoude daardoor de onwettige toestand der corporatie niet veranderen, uit hoofde van 's Konings onbevoegdheid om eene bij de wet verbodene vereeniging te erkennen.

De benaming, bij eene constitutieve of eenige andere acte aan eene vereeniging gegeven, en het doel, bij zoodanige acte uitgedrukt, veranderen den aard der instelling niet. Indien daarachter eene verbodene vereeniging verborgen is, moet zoodanige overeenkomst als een verdichtsel, *un contrat de société simulé*, worden aangemerkt, waaraan men geen wettigen regtstoestand kan ontleenen [1]).

Op deze gronden en met het oog op de wettelijke bepalingen, welke wij ontleed hebben, komen wij tot het besluit, dat de aangeduide vereeniging van vrouwen te Oosterwijk geen zedelijk ligchaam maar eene verbodene vereeniging is.

68. In de verhandeling van Mr. van Nispen tot Pannerden, voorkomende in Themis deel 2, n°. 2, p. 181 seqq.

1) Zie hiervoor n°. 27.

vinden wij melding gemaakt van eene acte, waarbij het algemeen armbestuur te 's Hertogenbosch aan vier Heeren Redemptoristen, zich noemende: „Paters der „orde van de geestelijke vereeniging of het zedelijk „ligchaam der eerwaarde paters Redemptoristen, onder „den titel van „den Allerheiligsten Verlosser, erkend „en gevestigd te Wittem," een erf verkoopt, waarop thans het klooster der Redemptoristen te 's Bosch gebouwd is.

Dit geeft ons aanleiding om te onderzoeken, of de vereeniging der Redemptoristen te Wittem (Limburg) werkelijk een zedelijk ligchaam is, zoo als in de aangeduide acte wordt beweerd.

Die vereeniging werd tijdens den opstand in Limburg te Wittem gevestigd en wordt mitsdien beheerscht door de suppressie bij de wetten van 15 Fructidor an IV, 5 Frimaire an VI en Art. 11 der wet van Germinal an X uitgesproken.

Wij hebben hiervoor in n°. 13 gezien, welke de zoogenaamde erkenning is, die de congrégatie der Redemptoristen te Wittem bij besluit van 28 November 1840 van Koning Willem II heeft erlangd.

Bij dat besluit schijnt niet alleen de erkenning dier congrégatie als regtspersoon tot latere tijden te zijn verschoven; althans de uitdrukking: „Deze congrégatie *zal* „als civiel persoon *worden* erkend en geregtigd om alles „te doen wat niet in strijd is met of verboden wordt „door algemeene bepalingen" duidt zulks aan; maar hetgeen meer is, aan dat besluit kan geene bevoegdheid, welke ook, en zeker niet die, om een zedelijk ligchaam te vormen worden ontleend, wijl de Koning de magt niet had eene vereeniging te erkennen, welke bij de wet verboden was, en nog daarenboven, wijl de Raad

van Staten niet op dat besluit is gehoord en hetzelve op geene wettige wijze is afgekondigd.

De kloosters der Redemptoristen te 's Bosch, Amsterdam en Groningen zijn afdeelingen van de vereeniging, welke te Wittem gevestigd is, en maken daarmede één geheel uit, zoodat, indien het waar is, zoo als wij hebben hetoogd, dat de vereeniging te Wittem geen zedelijk ligchaam is, de vereenigingen van Redemptoristen, welke, ofschoon in andere plaatsen gevestigd, tot de vereeniging van Wittem behooren, evenmin zedelijke ligchamen zijn. De regtstoestand der hoofdvereeniging regelt dien harer onderdeelen; *accessorium sequitur suum principale.*

De paters Redemptoristen schijnen zelven begrepen te hebben, dat hunne vereeniging geen zedelijk ligchaam is, en daarom het erf, hetwelk zij te 's Hertogenbosch kochten, op vier hunner leden te hebben doen overdragen.

De innerlijke waarde van dat contract beoordeelende, zijn wij, op grond der beginselen welke wij hebben ontwikkeld, van meening, dat hetzelve aan volslagen nietigheid laboreert, wijl uit de woorden van het contract, — in verband met de verhouding, welke er tusschen de paters contractanten en het klooster te Wittem bestond, in verband met de kloosterbetimmering, welke het gekocht erf heeft ondergaan, en in verband met andere omstandigheden; b. v. dat door paters Redemptoristen, behoorende tot het klooster van Wittem, te 's Bosch tot het oprigten van hun klooster gelden zijn gecollekteerd; dat de Redemptoristen van Wittem, waartoe de contractanten behoorden, tijdens het sluiten der overeenkomst, een huurhuis te 's Bosch bewoonden en van daar in het nieuw gebouwd klooster zijn getrokken; dat de

paters contractanten, uit hoofde zij kloosterlingen zijn, volgens de bepalingen van het canonieke regt, geene goederen voor zich zelven mogen bezitten, enz.; — het regtsvermoeden en mitsdien het wettig bewijs voortvloeit, dat die aankoop niet voor het individueel eigendom der paters in de acte genoemd, maar voor de verbodene en regtspersoonlijkheid missende vereeniging van Redemptoristen te Wittem is geschied, en mitsdien, dat de paters, welke in de acte voorkomen, slechts hun naam hebben geleend, ten einde het bewust erf voor de aangeduide verbodene vereeniging te verkrijgen.

69. Tot eene en dezelfde kloostervereeniging behooren het hoofdgesticht met al zijne onderdeelen en vertakkingen, en tot het patrimonium der vereeniging behooren al de goederen, welke op die wijze door haar, hetzij regtstreeks, hetzij door tusschenbeiden komende personen worden bezeten. Indien zoodanige vereeniging geen zedelijk ligchaam is, worden de goederen niet door de corporatie, maar door de leden der vereeniging individueel bezeten; het gevolg daarvan is, dat, indien zoodanige vereeniging door den dood van een harer leden, ten aanzien des overledenen, wordt ontbonden, er door zijn overlijden goederen worden geërfd en verkregen, waarvan door de erfgenamen en verkrijgers, onder den naam van regt van successie, belasting aan het rijk moet worden betaald.

Het regt van den fiscus is, in zoodanig geval, alleen afhankelijk van de vraag, of de vereeniging, waartoe de overledene behoorde, al dan niet als een zedelijk ligchaam moet worden beschouwd, en ter vervolging van zijn regt is het voor den fiscus onverschillig, of de vereeniging al dan niet geoorloofd zij, mits zij maar

niet hare exceptionele kwaliteit van zedelijk ligchaam bewijze.

70. Onverklaarbaar is het, dat in Nederland het besprokene regt van den fiscus zoo weinig door het bestuur der registratie wordt verdedigd; indien wij wel onderrigt zijn, wordt er nimmer regt van successie en overgang van het collectief vermogen der geestelijke vereenigingen gevorderd of betaald.

Eene vordering daartoe kan in werkelijkheid niet als vexatoir worden beschouwd. — Een ieder, welke de weldaden en protectie der maatschappij geniet, is volgens regt en billijkheid gehouden zijn deel in de lasten daarvan te dragen. — Het niet betalen van verschuldigde belasting is een onzedelijk bedrijf, een diefstal aan het algemeen gepleegd, wijl, hoe het ook zij, de gelden, tot het huishouden van den Staat benoodigd, moeten worden opgebragt, en men de alzoo ontdoken belasting overbrengt op de schouders van hen, welke die niet moeten vergelden.

„*Geeft den Keizer wat aan den Keizer toekomt*," hebben wij uit den mond van onzen Goddelijken Leermeester vernomen. De betrachting daarvan is voor allen, maar in de eerste plaats, pligt voor hen, welke zich inzonderheid voorstellen Christus te volgen. Op grond der beginselen van de Christelijke leer is het mitsdien voor de kloosterlingen een dure pligt, om, bij verkrijgingen door versterf, de vereischte aangiften te doen en de verschuldigde belasting te betalen.

71. In Frankrijk wordt geregeld bij overlijden van een lid eener geestelijke vereeniging, welke geen zedelijk ligchaam is, maar slechts krachtens eene acte bestaat,

waarbij bepaald is, dat de vereeniging, niettegenstaande het overlijden van een der leden, zal voortleven en dat de goederen het eigendom der vereeniging zullen blijven, op grond van Art. 4 der wet van 22 Frimaire an VII regt van overgang gevorderd van en betaald door de overblijvende leden der vereeniging.

De wet van Frimaire is wel is waar, wat het regt van successie en overgang door versterf betreft, door onze wetgeving vervangen, en is dat regt thans bij de wet van 13 Mei 1859 (Staatsbl. n°. 36) geregeld; dan dezelfde beginselen vinden wij in Art. 4 der wet van Frimaire en in Art. 1 al. 1 der wet van 13 Mei 1859 nedergelegd.

Art. 4 luidt: „le droit proportionel est établi etc. ponr „toute transmission de propriété, d'nsufrnit, on de jouis- „sance de biens meubles et immenbles, soit entre vifs „*soit par decès.*"

De eerste alinea van Art. 1 der wet van 13 Maart 1859 luidt: „Er wordt onder den naam van regt van „successie eene belasting geheven van de waarde van „al wat geërfd of verkregen wordt nit den boedel van „een ingezeten des rijks door zijn overlijden."

Bij vergelijking van deze wetsbepalingen zal men ontwaren, dat bij beide den ingezetenen de verpligting is opgelegd, om regten te betalen van al hetgeen zij zullen erven of uit anderen hoofde zullen verkrijgen door het overlijden van derden.

Uit hoofde van de gelijkheid dezer beginselen beroepen wij ons, ter ondersteuning van ons gevoelen, met vertronwen op de jnrisprndentie, welke in Frankrijk is gevestigd.

Ziehier een enkel voorbeeld [1]):

1) Dalloz, Rec. period. 1842, part. I. p. 353.

De dames der orde *de la visitation* te Lyon hadden bij notarieele acte dd. 2 Julij 1835 eene vereeniging tot stand gebragt; in de constitntieve acte werd onder anderen bepaald, dat alle roerende en onroerende goederen, behoorende aan elk der deelgenooten, inbreng zouden zijn en aan de vereeniging zonden behooren; dat de vereeniging niet door den dood van een of meer harer leden zoude ontbonden zijn, maar tusschen de overblijvenden zoude voortduren; dat de tegenwoordige of toekomstige deelgenoot, welke alleen zonde overblijven, den eigendom van alle aanwezige en te verkrijgen goederen zonde erlangen enz.

Den 25 November 1835 overleed een der deelgenooten met name Jeanne Louise Grangé.

Door het bestunr der Registratie werd alstoen van de overblijvende religiensen regt van overgang gevorderd en de navolgende conclusie genomen:

„Attendu que le bien, qne chaque associé apporte et „qni compose l'avoir de la société, cesse à l'instant „même de lni appartenir, et devient la propriété de „cette société; que quant au décés de Jeanne Louise „Grangé les biens à declarer et qni doivent snbir le „droit de transmission ne consistent pas dans les frs. „8000, et dans la moitié des immeubles, acquis par la „defunte du sienr Dumnnge, lesquels objets ont fourni „le montant de son apport, mais dans son émolument, „dans l'actif entier de la société, d'après l'évaluation, „qni en sera faite.

„Ordonner qn'il sera fourni déclaration de la part af„ferente à la dame Grangé dans la masse active de la „société."

Bij vonnis der Regtbank te Lyon dd. 10 Augnstns 1841, werden onder anderen op de navolgende gron-

den deze conclusiën aan het bestuur der registratie toegewezen.

„Attendu qu'aux termes de l'acte du 2 Juillet 1835 etc.

„Attendu qu'il résulte de l'ensemble et de la combi„naison de ces divers clauses acceptées par toutes les „sociétaires, que c'est par le décès des unes et par la „survivance des autres avant toute dissolution, que se „réalise et s'accomplit la condition suspensive, sous la„quelle la propriété avait été par elles eventuellement „transmise par l'acte constitutive; qu'ainsi au fur et à „mesure de chaque décès la communauté, ou plutot les „associées survivantes qui la composent, deviennent pro„priétaires des apports et parts sociales des sociétaires „prédécédées; que etc. il est évident, qu'une telle trans„mission de propriété donne ouverture au droit propor„tionel de mutation établi par l'Art. 4 de la loi de Fri„maire an VII, exigible au décés de chaque sociétaire."

De geestelijke zusters verzagen zich tegen dit vonnis in cassatie, welke voorziening echter bij arrest dd. 22 Augustus 1842 werd verworpen.

Dat Arrest luidt:

„La Cour. Attendu qu'en decidant par l'interpréta„tion de l'acte de société du 2 Juillet 1835, que la dis„position de ce contrat, par laquelle chaque associé „faisait abandon aux associés survivans des biens, par „lui apportés dans la société, constitue au jour du décès „de l'un des associés la transmission de biens, déter„miné par l'article 4 loi du 22 Frimaire an VII; le ju„gement attaqué, loin d'avoir violé cette loi, en a fait „une juste application à la cause."

„Rejette etc."

De regtsleer, welke men in deze zaak verkondigd vindt, is door eene constante jurisprudentie in Frankrijk

gehuldigd [1]), en bestendig wordt door het Hof van Cassatie aldaar begrepen, dat de voorwaarde eener constitutieve acte, waarbij aan de overlevende leden eener vereeniging regt wordt gegeven op het aandeel van den deelgenoot, welke zal komen te overlijden, eene suspensieve en aan eventueel overlijden gesubordonncerde voorwaarde is, waardoor, ten dage van het overlijden van een der deelgenooten, overgang van eigendom op de overblijvende leden plaats grijpt.

72. De proceduren in Belgie door het Bestuur der registratie ter invordering van regt van successie en overgang bij het overlijden van leden van geestelijke corporatiën, welke geene zedelijke ligchamen zijn, gevoerd, zijn zeer verschillend beslist.

Meermalen zijn, zelfs door het Hof van Cassatie te Brussel, de vorderingen van het Bestuur afgewezen, maar slechts dan, wanneer het Hof gebonden was door de feitelijke beslissing des eersten regters, of wel omdat de wettigheid der betrokkene vereeniging en harer constitutieve acte niet bij den eersten regter was betwist [2]).

In Belgie, en misschien ook hier te lande, zijn er onderscheidene geestelijke corporatiën, welke, ten einde zich de regten van een zedelijk ligchaam te geven en

1) Men vergelijke de arresten vermeld bij Dalloz, rec. period.
Arrest 15 Junij 1847, R. P. 1847 part. I p. 240.
" 8 Augustus 1848, " 1848 " I p. 186.
" 7 Januarij 1850, " 1850 " I p. 12.
" 19 November 1851, " 1851 " I p. 328.
en wijders Dalloz. Repertoire in voce enregistrement n°. 3868 seqq. 4052 en 4058 seqq.

2) Zie Belgique Judiciaire, Tom X. p. 1409, Arr. dd. 23 Julij 1851 en Tom XI, pag. 1023, Arr. dd. 30 April 1853.

zoodoende de verschuldigde belasting te ontduiken, den uiterlijken vorm van commanditaire vennootschappen, wier capitaal in actiën verdeeld zijn, hebben aangenomen.

Wij hebben hiervoor de onwaarde aangetoond der acten van vennootschap, waarachter zich ongeoorloofde geestelijke corporatiën verbergen en zullen daarop niet terugkomen; alleen willen wij nog aanstippen, dat het vormen van industriële of handels-vennootschappen nog veel minder met den aard der geestelijke vereenigingen strookt, dan het oprigten van burgerlijke maatschappen. Bij industriële en handels-vennootschappen is winstbejag het hoofddoel; de leden van geestelijke corporatiën daarentegen mogen alleen het oog naar boven gerigt hebben en moeten winstbejag verachten.

Men kan geene twee heeren, den Mammon en den Christus dienen; daarom kunnen de geestelijke vereenigingen geene industriële of handels-vennootschappen vormen en handel of industrie tot *hoofddoel* hebben. Dit sluit intusschen voor geestelijke vereenigingen, welke, indien zij als geoorloofd toegelaten wettig bestaande zedelijke ligchamen zijn, de bevoegdheid niet uit, om handel of industrie, waarvan de baten ten behoeve van het zedelijk ligchaam komen, als *nevendoel* te hebben. Het zedelijk ligchaam treedt dan, als bezittend en verkrijgend wezen, in de plaats van de leden der vereeniging en wordt, wat zijn regtstoestand betreft, beheerscht door Art. 1690 seqq. B. W. en door de bepalingen der wet op de vereenigingen, doch niet door de wettelijke voorschriften, welke ten aanzien der maat- en vennootschappen bestaan.

In „*le Moniteur du Notariat et l'enregistrément*," dd. 25 December 1853 n°. 348, wordt van een proces melding

gemaakt, waarin het Hof van Cassatie te Brussel in onzen zin heeft beslist.

Door Dubois Fournier en eenige andere Jesuiten werd, na bevorens eenig vast goed te hebben aangekocbt, bij notariële acte dd. 18 November 1842 te Bruggelette eene vereeniging onder den naam van *Societé de Saint Louis de Gonzague* opgerigt, welke tot doel had het best mogelijk onderwijs te geven; het maatschappelijk capitaal groot frs. 400,000 werd verdeeld in 40 actiën, welke aan de leden der vereeniging werden uitgegeven, met magtiging om dezelve door endossement aan andere leden en zelfs onder zekere bedingen aan derden over te dragen.

Dnbois Fonrnier kwam te overlijden, *na bevorens de zeven actiën, welke hij had, aan andere leden der vereeniging te hebben geëndosseerd.*

Door het Bestuur der Registratie werd op grond der wet van 27 December 1817 Stsbl. n°. 37 van de erfgenamen van Dubois Fonrnier regt van overgang gevorderd, voor zooverre betrof het vast goed door Dubois Fournier in de gemeenschap gebragt en vertegenwoordigd werd door de zeven actiën, welke hij in de maatschap had.

Bij vonnis der regtbank te Mons dd. 31 Jnlij 1852 werd die vordering aan het bestunr toegewezen en de erfgenamen van Dnbois Fonrnier veroordeeld om te betalen, „le droit de mntation reqnis à raison des actions „dont s'agit."

De erfgenamen van Dubois Fonrnier voorzagen zich te vergeefs tegen dat vonnis in Cassatie; bij arrest van 27 September 1853 werd het vonnis der Regtbank te Mons bevestigd onder de navolgende overwegingen:

„Attendn qne le dit jngement etc. a reconnu en fait „et sonverainement, que le bnt de l'association, dite

„Société de Saint Louis de Gonzague *n'etait pas un desir „de gain ou de lucre ni de faire et de partager des bé„néfices;* qu'en tirant de ce fait les consequences que la „dite société ne présentait pas les caractères, qui dintin„guent les sociétés de finances, de commerce et d'in„dustrie, et en écartant ainsi l'application de l'article „529, Code civil (Art. 567, Burg. Wetb.), le jugement „attaqué n'a ni violé, ni faussement interprété le dit „article, non plus que les autres textes soit du Code „civil soit de la loi du 27 Decembre 1817, invoqués à „titre de consequence par les demandeurs en cassation.

„Rejette etc.

De vraag, of, en van welke actien en vennootschappen regt van overgang moet worden betaald, is voor ons van alle belang ontbloot, wijl bij Art. 1, n°. 1 der wet van 13 Mei 1859 daaromtrent is voorzien. — Het is dan ook niet daarom, dat wij voorschreven arrest hebben aangehaald. — Het doel, hetwelk wij ons daarmede voorstellen is, om, ter bevestiging van de beginselen, welke wij hebben ontwikkeld, te doen zien, dat volgens het Hof van Cassatie te Brussel eene geestelijke vereeniging, ofschoon den vorm eener industriële vennootschap aannemende, daarom de regten niet erlangt, welke daaraan verbonden zijn, en dat, niettegenstaande de acte van vennootschap, en niettegenstaande de erflater zijne actien aan een ander had overgedragen, hij desniettemin geacht wordt den eigendom zijner aangebragte goederen te hebben behouden en die goederen aan zijne erfgenamen te hebben nagelaten, waarvoor zij gehouden zijn regt van successie te betalen.

In n°. 43 van het *traité des droits de succession* van B. RESTEAU, te Brussel in 1848 uitgegeven, lezen wij met betrekking tot het regt van overgang, te be-

talen door de geestelijke corporatiën, welke geene zedelijke ligchamen zijn, het navolgende: „Dépuis plusieurs „années il s'est formé des sociétés dont le but non „avoué est de faire passer, à titre gratuit ou à titre „onereux, entre les mains des associés des immeubles, „appartenant exclusivement à l'un ou à l'autre d'entre „eux, sans acquitter l'impôt établi sur les transmissions „soit entre vifs soit par décés. — Il s'est formé des „sociétés de l'espèce dont le contrat porte, que la société „ne pourra être dissoute, que du consentement unanime „des associés, et, qu'à la mort de l'un d'eux, les sur„vivants conservent la propriété des biens, avec pouvoir „d'admettre successivement dans la société d'autres per„sonnes, qui, par le seul fait de leur admission, doivent „jouir des avantages attachés à la qualité de sociétaire.

„Ces sortes de sociétés, ne pouvant être considérées „comme être moral ou personne civile, il en découle „la conséquence, qu'au décés des sociétaires il s'opère „en faveur des survivants une transmission qui évidem„ment tombe sous l'application de la loi du 27 Decem„bre 1817" [1]).

Bij dienzelfden schrijver is ter aangehaalde plaatse eene circulaire medegedeeld door den Minister van Financien in Belgie, onder dagteekening van 13 Januarij 1848, aan zijne ambtenaren gerigt, waarin wij diezelfde beginselen terug vinden [2]).

1) De wet van 27 December 1817 is in Nederland door die van 13 Mei 1859 afgeschaft. Die wetten intusschen berusten beide op den grondslag, dat er onder den naam van regt van successie eene belasting van al hetgeen door overlijden wordt geërfd of *verkregen* moet worden betaald.

2) In deze Circulaire lezen wij onder anderen:

„Enfin tous les membres possèdent aussi par eux mêmes et chacun d'eux „pour sa quote-part les biens acquis par eux en commun. — Il en resulte

73. Indien een lid eener verbodene geestelijke vereeniging, welke op een contract van overleving berust, sterft, heeft de fiscus, ter verkrijging van de hem verschuldigde regten van successie en overgang, de keuze tusschen twee regtsvorderingen.

In de eerste plaats kan hij zijne vordering rigten tegen de erfgenamen des overledenen, voor zooverre betreft den inbreng, de vruchten daarvan en het aandeel des overledenen in de baten en opkomsten door zijne medewerking verkregen. In dat geval moet de nietigheid worden beweerd van alle acten en contracten, waardoor de overledene zijne goederen of zijn aandeel op de acqnesten aan de verbodene vereeniging heeft overgedragen of afgestaan.

De andere regtsvordering is die, waarbij de fiscus, op grond der acte van maatschap en naar luid van Art. 1, 23, 41 en 42 der wet van 13 Mei 1859, tegen de overblijvende leden der vereeniging, als zijnde zij door het overlijden van een der deelgenooten verkrijgers van zijn aandeel in de gemeenschap geworden, zijn regt vervolgt.

Indien door den fiscus deze laatstgenoemde actie wordt ingesteld, kunnen de leden der verbodene geestelijke vereenigingen zich niet op de onwettigheid van hun toestand beroepen, en zijn zij niet ontvankelijk om op dien grond de nietigheid der acte van maatschap te beweren; teregt zou hun alsdan de regtsregel worden tegengeworpen „non auditur allegans suam turpitudinem" [1]).

„etc. Que lors de son décès ses héritiers légaux ou testamentaires doivent „déclarer sa part dans les biens communs comme les biens qui lui appar„tenaient exclusivement; et, si la succession n'est par échue en ligne directe, „acquitter, sur le solde actif, le droit de succession établi par la loi, du „27 December 1817."

1) Conf. hiervoor n°. 45.

Daarenboven zijn in het algemeen, *wanneer het regten van derden geldt*, voor *de leden* van vereenigingen zonder onderscheid verbindende de instellingen en reglementen van bestaan en werking, welke door de vereenigingen zelve worden opgevolgd en nageleefd, onverschillig welke de oorsprong dier instellingen en reglementen moge zijn [1]).

Geldt het de successie van een lid eener geestelijke vereeniging, welke geoorloofd, maar geen zedelijk ligchaam is, dan wordt de regtsvordering van den fiscus ten aanzien der goederen van de vereeniging door de constitutieve acte van maatschap beheerscht, en in zoodanig geval kan het bestuur der registratie, bijaldien in de acte van maatschap de goederen der vereeniging aan de overblijvende leden der vereeniging worden toegewezen, alleen zijne vordering tegen de leden der vereeniging, welke, zooals wij gezien hebben, tegenover derden door hunne statuten verbonden zijn, instellen, maar zoude het niet gegrond zijn die tegen de erfgenamen des overledenen te rigten, omdat in dat geval de leden der vereeniging, geenszins de erfgenamen des overledenen, het aandeel verkrijgen, hetwelk de overledene in de gemeenschap had.

74. De fiscus is, even als elk ander belanghebbende, geregtigd de nietigheid, aan de openbare orde ontleend, tegen acten en overeenkomsten door en voor verbodene en mitsdien onwettige corporatiën of vereenigingen verleden, te doen gelden. Hij is echter niet geregtigd,

---

1) Conf. Arresten van den Hoogen Raad, dd. 2 Januarij 1846, van den Honert, Gemengde zaken. Deel IV, p. 1—21 en dd. 29 Mei 1846, v. d. Honert, gem. zaken. Deel IV, p. 315—334.

om ten zijnen behoeve aan het wezen der acten of contracten, welke tusschen of ten behoeve van personen of vereenigingen, welke wettig bestaan en zich zoodoende wettig kunnen verbinden, eenige nietigheid te ontleenen, en moet in dat geval de eisch tot betaling der verschuldigde regten in de overeenkomst zijn grondslag vinden.

Om deze reden is het, dat, daar waar het eene verbodene geestelijke vereeniging geldt, het bestuur der registratie de erfgenamen van den overledenen kloosterling kan vervolgen, maar dat dáár, waar een lid eener geoorloofde vereeniging, welke op een overleverings-contract berust, overlijdt, dat bestuur de overblijvende leden der vereeniging tot betaling der verschuldigde regten moet aanspreken, hoe nietig ook de constitutieve acte in wezen of vorm moge zijn.

75. Wij hebben thans de wetgeving ten aanzien der geestelijke orden en corporatiën besproken en de regtsgevolgen aangeduid, welke daaruit voortvloeijen; ons blijft thans nog over een blik op haar feitelijken toestand te werpen.

Ten gevolge der besluiten door Koning Willem II in 1840 ten behoeve van sommige geestelijke corporatien genomen, zijn er niet alleen in de kloosters, bij die besluiten aangeduid, nieuwe leden aangenomen, maar hebben zich de orden, waartoe die kloosters behooren, over geheel het land uitgebreid en zijn er, niettegenstaande die besluiten slechts tot enkele aangeduide nederzettingen betrekking hadden [1]), op vele andere plaatsen nieuwe kloosters dier orden opgerigt.

1) Vid. het besluit betrekkelijk de congregatie der redemptoristen te Wittem, hiervoor sub n°. 13 medegedeeld.

Wij hebben hiervoor in n°. 15 het besluit van 28 November 1840, betrekkelijk eenige kloosters in Noord-Brabant en dat betrekkelijk de congregatie der Redemptoristen te Wittem medegedeeld, en maken thans de opmerking, dat, hoe gunstig men ook over de verbindende kracht der bewuste besluiten moge denken, in allen gevalle daardoor slechts erkend werden de congregatien ter plaatse alwaar zij gevestigd waren, maar geenszins de geestelijke orden waartoe die congregatien behoorden; men kan alzoo aan die besluiten geene bevoegdheid ontleenen, om elders geestelijke congregatien op te rigten of kloosters te stichten.

Uit de lijst, welke wij aan deze verhandeling hebben toegevoegd, doch waarop wij niet de bagijnhoven (beguinages), ofschoon door de leden dier inrigtingen de regels van geestelijke orden gevolgd worden, gebragt hebben, zal men zien, dat het getal kloosters, hetwelk in 1813 in geheel Nederland feitelijk slechts 7 of 8 bedroeg, allengskens, en bepaaldelijk na 1840, zoodanig is toegenomen, dat hetzelve thans tot een schier ongeloofelijk cijfer is geklommen.

Ofschoon wij getracht hebben onze opgave zoo juist mogelijk te doen, zal toch welligt bedoelde lijst hare gebreken en onnaauwkeurigheden bevatten; waarschijnlijk zijn daarop zelfs niet al de kloosters vermeld, welke in Nederland bestaan; het diep geheim, hetwelk de kloostervereenigingen omtrent hare inrigting, het getal harer leden en al hare handelingen bewaren, en het gemis van officiele opgaven, heeft ons genoodzaakt de toevlugt tot berigten van bijzondere personen te nemen.

Voor de staathuishoudkunde ware het van het uiterste belang, dat, uit hoofde de geestelijke vereenigingen een groot element en bereids eene magt in den Staat zijn

geworden, het bureau der statistiek van regeringswege gelast werd ten dien aanzien de noodige opgaven te verzamelen.

Wij onderwerpen dit denkbeeld met vertrouwen aan het oordeel der Hooge Regering.

Intusschen zal men, in allen gevalle en hoe het ook zij, uit onze opgave kunnen leeren, dat het oprigten van kloosters met rusteloozen ijver wordt voortgezet, en dat die gestichten op dit oogenblik reeds vele honderde leden tellen, welke alzoo aan het leven van den Staat en der familiën zijn onttrokken.

76. Ten einde bij de kinderen den lust, om in de maatschappij te leven, in den kiem te verstikken en zoodoende het noodige personeel voor de kloosters te vinden, zijn er, zooals b. v. te Tilburg inrigtingen voor jongens en meisjes tot stand gebragt, welke onder den naam van *kweekscholen* kinderen van 10 tot 14 jaren, of wel gratis, of wel tegen eene geringe retributie opnemen, en tot dat de meisjes den ouderdom van 16 en de jongens dien van 18 jaren bereikt hebben, tot het kloosterleven voorbereiden, op welk tijdstip zij tusschen het verlaten van het gesticht en het treden in eene geestelijke orde moeten kiezen.

De school te Katwijk kan als eene werf-inrigting voor de orde der Jesuiten worden aangemerkt; althans is het een feit, dat in de laatste jaren onderscheidene jonge lieden, welke door fortuin als anderzins begunstigd waren, na aldaar hunne studien volbragt te hebben, in die orde zijn getreden.

Naar onze zienswijze verdienen de kweekscholen en inrigtingen, alwaar de kinderen tot het kloosterleven worden voorbereid, de hoogste afkeuring.

Het is onmaatschappelijk, de verbeelding der jeugd in zoodanige rigting te leiden; door aan de overtuiging der kinderen die rigting te geven, wordt hun een zedelijk geweld aangedaan, hetwelk de zelfstandige keuze van een staat uitsluit en alzoo zeer dikwijls het ongeluk maakt van hen, welke zich zelven later, maar dan te laat, beter hebben leeren kennen.

Wijders vindt de werving voor de kloosters niet weinig hulp in de omstandigheid, dat in Noord-Brabant en Limburg, alwaar de Catholijken in groote meerderheid zijn, het onderwijs voor een groot deel in handen der kloosters en der geestelijkheid is. Op vele van rijkswege bezoldigde latijnsche scholen wordt uitsluitend door Catholijke geestelijken, waarvan er velen tot kloosterorden behooren, een zeer beperkt onderrigt gegeven; men vindt zelfs aanzienlijke plaatsen b. v. Roermond, alwaar de dienst van het onderwijs, zelfs op de scholen der gemeente, aan Roomsch-Catholijke geestelijken is toevertrouwd.

Door alle deze hulpmiddelen, en door eenige anderen van meer bijzonderen aard, is het mogelijk geworden in korte jaren de kloosters tot de overdrevene hoogte op te voeren, waarop zij zich thans bevinden, en kan men er in slagen bij voortduring voor die inrigtingen het noodige personeel te vinden.

77. Wij kunnen met geene mogelijkheid, zelfs niet bij de meest gewaagde raming, de schatten bepalen, welke bereids op dit oogenblik door de doode kloosterhand worden bezeten en door haar aan het patrimonium der familiën en, als werkend kapitaal, aan de maatschappij zijn onttrokken.

Intusschen, indien men slechts in aanmerking neemt de kostbare gebouwen, welke zij hebben opgetrokken,

de vaste goederen, welke zij op eigen naam en op naam van derden bezitten, mitsgaders de inrigting welke zij aan de kloosters hebben gegeven, en daarbij tot kapitaal brengt eene matige som, welke elk kloosterling aan onderhond moet kosten, verkrijgt men, zelfs na aftrek der verdiensten, welke de schoolinrigtingen, handwerken als anderzins kunnen afwerpen, een zoo groot aantal millioenen schats, dat het werkelijk tijd wordt, om wettelijke maatregelen te nemen, ten einde den Staat tegen schade en de familien tegen verarming te vrijwaren.

78. De tntelaire bepaling van Art. 1717 B. W., waarbij aan godsdienstige gestichten verboden is zonder magtiging des Konings schenkingen aan te nemen, is, wat de kloosters aangaat, ten eenemale illnsoir; in de eerste plaats nit hoofde de schenkingen, aan geestelijke gestichten gedaan, in den regel door allerhande omwegen geschieden, ten einde de goedkenring des Konings overbodig te maken; ten andere nit hoofde de kloostervereenigingen in Nederland zich niet als geestelijke gestichten voordoen, zich niet als zoodanig door het gezag wettig hebben doen erkennen, en zich mitsdien ongehonden achten bij het aannemen van schenkingen de toestemming des Konings te vragen, en eindelijk, omdat tot het aannemen van schenkingen van hand tot hand geene toestemming der regering noodig is [1]).

Wil men den toekomstigen rijkdom der kloosters en de overdrijving in het oprigten daarvan leeren kennen, en wil men weten, waaraan wij, zonder wet-

---

1) Conf. Art. 1724 B. W. en eene Circulsire van den Heer Minister van Jnstitie, dd. 12 Maart 1844.

tige regeling van het onderwerp, blootstaan, dan moet men de oogen naar Frankrijk en Belgie wenden.

Uit een rapport, door den Heer Dupin in de zitting van den Franschen Senaat den 25 Mei 1860 uitgebragt[1]), blijkt, dat er op dit oogenblik in Frankrijk 7802 kloosters bestaan, waarvan er 4932 door de regering zijn erkend en 2870 niet erkende corporatien zijn. — Bij dat rapport worden, op grond van statistieke opgaven, alleen de vaste goederen, welke door de wettig erkende kloosters worden bezeten, op 100 millioenen francs begroot.

Het is overbekend, hoe bovenmatig groot het aantal kloosters is, hetwelk sedert 1830 in Belgie is opgerigt, hoe zij in het vermogen der familien hebben ingegrepen en hoe ongeduldig een groot deel der bevolking het tijdstip schijnt af te wachten, waarop de politieke gesteldheid van Europa het feitelijk veranderen van een toestand, welke ondragelijk is geworden, zal gedogen.

79. Van Justinianus[2]) af, tot op onze dagen toe, hebben al de regeringen, zelfs de Spaansche en Oostenrijksche niet uitgezonderd, de noodzakelijkheid gevoeld, om het ingrijpen der doode hand te moeten breidelen[3]).

Bij ons werd vroeger bij onderscheidene placcaten het doen van schenkingen aan geestelijke corporatien beperkt en verboden[4]).

De begrippen, welke ten aanzien der vrije beschikking over den eigendom bij onze hedendaagsche wetge-

1) Vid. Journal des Debats, dd. 18 Junij 1860.

2) Novel, V.

3) Confr. betrekkelijk de vroegere wetgeving op het stok der geestelijke orden en Corporatiën Dalloz, rep. in voce *Cultes*.

4) Confr. Voet, Lib. XXVIII. Tit. V n°. 3 en 4 de hered. instit.

ving voorzitten, strijden niet met het denkbeeld, om, in het belang der familien, de liberaliteit ten aanzien der kloosters en het bezitvermogen dier inrigtingen te beperken. — De bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, ten aanzien van schenkingen tusschen echtgenooten, die, waarbij aan een verkwister het beheer zijner goederen kan worden ontnomen, en zoo al meer, toonen aan, dat onze wetgeving in het belang der familien beperkingen in de vrije beschikking over den eigendom gedoogt.

Op grond der wetgeving, welke van de vroegste tijden af heeft bestaan, op grond der beginselen aan het staatsregt en aan onze wetgeving ontleend, en inzonderheid op grond der wet, welke zich *hooge noodzakelijkheid* noemt, beweren wij alzoo, dat de Staat niet alleen bevoegd, maar aan zich zelven, aan de familien en aan de individnen verpligt is, paal en perk te stellen aan eene overdrijving, welke, zooals de geschiedenis leert, op den dnur voor den Staat en voor de godsdienst de noodlottigste gevolgen hebben; en zeggen met den Heer de Clamageran [1]): „ne s'agissant que „d'intérêts individuels, chacun est libre d'apprécier la „position qu'il se fait à lui-même. — Mais qnand il „s'agit d'intérêts moraux, quand il s'agit surtout de ce „qu'on croit être les intérêts de la religion etc. l'élan „de l'ame vous entraine au dessus de la sphère des intérêts terrestres et il faut que le législatenr intervienne „pour vous protêger contre vons même et pour préserver „vos familles de la misére."

1) Revue pratique année 1857, vol. I. p. 34.

BESLUIT.

Caveant consules ne quid detirment respnblica capiat.

CICERO.

Onmiskenbaar is de beweging, welke in alle landen van Europa en ook in Nederland op het godsdienstig terrein heerscht.

Het Voltairisme heeft zijn tijd geleefd, en lnttel zijn op dit oogenblik de volgelingen dier cynieke philosophie; de heginselen van het christendom zijn zegevierende en, als het ware door het vuur gelouterd, met nienwe kracht nit den strijd te voorschijn getreden; daar ligt dan ook niet het gevaar, hetwelk thans de eerediensten bedreigt. Het gevaar ligt in het wegwerpen van gezagsleer en het zoeken naar waarheid en oordeelkundige overtuiging in zake van geloof.

Nadat de christenleer het lange tijdperk harer vestiging had doorgeworsteld, werd in de XIIe eenw de kerk alomme als christeneenheid en waarheid erkend; en naardien zich elke magt aan de opperheerschappij van Rome ontleende, waren de leerstellingen der kerk onbetwistbare waarheden, en was het geloof daaraan eene dnre noodzakelijkheid geworden; wee het geheente van hem, welke in dat geloof mogt wankelen; rad en brandstapel waren hem wachtende.

In dezen toestand had alle twist omtrent de leerstellingen der kerk opgehouden, en beijverden zich de kerkvaders, met den H. Anselmus aan het hoofd, om het geloof aan die leerstellingen bevattelijk te maken en op oordeelkundige overtuiging te vestigen; *„fides quaerens „intellectum.”*

In dat rationalismus was voor de kerk, zooals de zaken toen lagen, niet het minste gevaar, en gewis hebben de godgeleerden van dien tijd niet voorzien, dat zij de voorloopers zouden zijn van de leerstellingen van ERASMUS, DESCARTES en LEIBNITZ en van de hedendaagsche rationalistische philosophie, en dat, na een verloop van eeuwen bij verandering en ontwikkeling van den materielen en intellectuëlen toestand der christenen, het *„fides quaerens intellectum”* een dreigend gevaar voor de kerk zoude worden.

Indien het rationalismus ongodsdienstigheid en het verwerpen der beginselen van de leerstellingen des christendoms tot grondslag had, was het gevaar voor de eerediensten minder groot; een zoodanig rationalismus sterft in zich zelf, uit hoofde de gemoedelijke en godvreezende man daarin geene bevrediging kan vinden. Allergevaarlijkst voor de eerediensten is daarentegen het rationalismus, hetwelk naar de waarheid der dogmatieke leerstellingen der kerkgenootschappen onderzoek doet; indien het godsdienstige deel der christenheid naar dat onderzoek overhelt, worden *facto* authoriteitsgeloof *„est quia est”* en daarmede de dogmatieke leerstellingen der kerkgenootschappen ondermijnd en is het te vreezen, dat de eerediensten, in eigen boezem bestookt, tegen de gevaarlijkste van alle vijanden, dat is tegen een *vis inertiae*, zullen te kampen hebben.

De rigting, welke alzoo de godsdienstzin in onze dagen

neemt, maakt het, naar onze opvatting, zeer bedenkelijk aan de eerediensten elementen toe te voegen, welke geene noodwendige bestanddeelen van haar zijn; en hoogst gevaarlijk is het voor haar met overdreven ijver instellingen, met name kloosters, in het leven te roepen, welke zoo diep in de belangen der maatschappij ingrijpen.

Dat gevaar af te wenden, is het hoofddoel dezer verhandeling.

Men vraagt misschien, wat wij in de gegevene omstandigheden wenschen?

Wij znllen trachten deze vraag in breede trekken te beantwoorden.

Wij wenschen in de eerste plaats, regeling van het onderwerp bij de wet, ten einde een privilegie te doen ophonden, hetwelk op overtreding der wet stennt; in een welgeordenden staat kan zoodanige toestand niet worden gedoogd.

Door de bestaande wetten niet nit te voeren is er een feitelijke toestand geboren, welke eene wettelijke regeling vordert, nit hoofde van de groote belangen welke daaraan verbonden zijn.

Zonder zoodanige regeling is en blijft het bestaan van schier al de kloosters in Nederland eene voortdnrende overtreding der wet, eene flagrante nittarting van het nitvoerend gezag en eene bron van eindelooze processen en onrnst in den lande.

Wij wenschen, dat aan de wet, niet aan regeringsbeslniten, de aandniding der geestelijke gestichten, welke mogen bestaan en der plaats alwaar zij mogen worden opgerigt, worde voorbehouden.

In Frankrijk heeft de ondervinding geleerd, dat de magtiging van het nitvoerend gezag niet voldoende is, om het bnitensporig oprigten van kloosters te weren.

De regeringen wisselen zich af, de inzigten van personen veranderen, de geestelijke gestichten daarentegen leven eeuwig voort en weten van gene te verkrijgen, wat deze hun geweigerd zou hebben.

Wij wenschen, dat aan een zeker aantal vrouwenkloosters, wier leden zich met het verplegen van zieken en noodlijdenden en met het geven van onderwijs onledig houden, wettig bestaan worde verzekerd. Opregte eerbied volgt de liefdadigheid dier achtenswaardige vrouwen, en onbetwistbaar is het nut, hetwelk zij stichten. Dan hoeveel goeds ook de inrigtingen van dien aard mogen hebben, moeten zij desniettemin binnen zekere grenzen beperkt zijn. Elke overdrijving is schadelijk, zelfs in het goede.

De zoogenaamde liefdehuizen en andere vrouwenkloosters, voor zoo verre daarin bewaarscholen gehonden worden of aan zeer jonge kinderen onderwijs wordt gegeven, zijn voor een groot deel doelmatige en nuttige inrigtingen; zoo ook zeer enkele der voor meisjes bestemde klooster-pensionnaten, welke zich, door voldoend onderwijs en maatschappelijke rigting, onderscheiden van de vele anderen, waarbij eene te zeer uitsluitende strekking voorzit en de kinderen niet, althans niet behoorlijk, tot het leven in de maatschappij worden voorbereid en opgeleid.

Ten gevolge der min kostbare inrigting van het meerendeel der bedoelde pensionnaten, ontslaan zich zeer vele ouders al te gemakkelijk van de opvoeding hunner meisjes. Die kinderen intusschen, op zeer jengdigen leeftijd uit het ouderlijk huis verwijderd, worden vreemd aan de genoegens van het huisselijk verkeer, vreemd aan de behoeften van het gezin, vreemd aan den band der familie en vreemd aan den kring, waarin zij zich eenmaal zullen moeten bewegen.

Over het meer of min doelmatige van het onderwijs, hetwelk in de dag- en avondscholen, van geestelijke gestichten aan kinderen van meerderen leeftijd wordt gegeven, durven wij geen algemeen oordeel vellen. Die opleiding is maat- en wetenschappelijk goed of minder goed, al naar mate van de rigting van het gesticht en van de geschiktheid der znsters, welke met het onderwijs in die scholen belast zijn.

Wij wenschen opheffing der mannenklooster, met nitzondering alleen van die, wier leden zich nitslnitend aan het verzorgen der lijdende menschheid wijden.

De kloosters, wier leden een contemplatif leven lijden en zich door hunne afzondering ten eenenmale buiten de maatschappij gesloten hebben, vinden schier geene verdedigers.

De geestelijke orden,. wier leden zich met het honden van predicatiën en het geven van godsdienstig onderrigt onledig houden, brengen eene schadelijke en betreurenswaardige overdrijving te weeg in het godsdienstig gevoel van een aanzienlijk deel der Catholijke bevolking, en trekken haar af van de herders, waaraan door de kerkelijke hierarchie de zielenzorg is toevertronwd.

Het onderwijs, hetwelk op de scholen en in de pensionnaten der broeders van Christelijk onderwijs en in schier al de geestelijke inrigtingen aan de jongelingen wordt gegeven, moge, als voorbereiding tot de opleiding in de seminariën, doelmatig wezen, maar voldoet niet aan de behoeften van onzen tijd. — De eenzijdige rigting, welke daarbij gevolgd wordt, is een strnikelblok voor de ontwikkeling van den geest en het denkvermogen der leerlingen, en de onbekendheid van het meerendeel der leeraren, welke geene Hoogescholen bezocht hebben en zelven in een engen kring zijn op-

gevoed, met den toestand en behoeften der maatschappij, waarin zij nimmer geleefd hebben en waarvan zij de werking nimmer hebben ondervonden, werkt aller ongunstigt terug op de denkbeelden, welke de leerlingen zich van het maatschappelijk leven vormen en voornamelijk op de zelfstandigheid, veerkracht en zelfbewustzijn, waarin de jongeling een spoorslag moet vinden, om, onafhankelijk van anderen, voor zijne toekomst te zorgen, en welke den man onmisbaar zijn, om, kalm en krachtig, met eere aan de wisselvalligheden des levens het hoofd te knnnen bieden."

Wij wenschen, dat bij de wet bepaald worde, dat geene gift of schenking, hoe ook genaamd en onder welken vorm ook gedaan, door of voor de geestelijke corporatien mag worden aangenomen zonder goedkeuring der regering, alles onder bedreiging van straf tegen hem, welke de gift of schenking, zonder goedkenring zal hebben overgeleverd en onder bedreigeng van ontbinding tegen de geestelijke corporatie, welke de gift of schenking, zonder goedkeuring, zal hebben ontvangen.

Wij wenschen, dat mede bij de wet, onder bedreiging van straf, verboden worde, om door tusschenbeide komende personen eenig goed, hoe ook genaamd, voor geestelijke corporatien te bezitten, te bewaren of op naam te hebben, alles onder bedreiging van ontbinding tegen de corporatie, welke hare goederen door tusschenbeide komende personen bezit.

Wij wenschen geene spoliatie van de kloosters, welke men niet zou willen behouden, den Staat met hun vermogen te verrijken zoude eene onregtvaardigheid zijn; wij zouden alleen wenschen, dat hunne bezittingen tot het levend vermogen der maatschappij wederkeerden; door de opbrengst der bezittingen tusschen de leden der klooster-

vereeniging te verdeelen, zoude men dat doel bereiken. In Art. 10 en 11 der wet op de vereenigingen kan men daartoe aanleiding vinden.

Door de regeling, welke wij beoogen, wenschen wij niet, dat aan iemands individuële godsdienstige overtuiging eenig geweld worde aangedaan. Dat grondwettig regt moet voor een ieder geheiligd blijven.

Voor zooverre echter de geestelijke vereenigingen naar buiten werken en in de belangen van den Staat en van de familien ingrijpen, achten wij eene *wettelijke* regeling eene gebiedende noodzakelijkheid, omdat zonder die, en bij voortgang op den weg, welken de kloosterinrigten thans bewandelen, de noodlottigste gevolgen voor Godsdienst en Staat te voorzien zijn.

Men denke slechts, hoeveel bloeds de vernietiging der kloosters aan Spanje gekost heeft, en men wende de oogen naar het ongelukkige Italie, ten einde te weten tot welke rampspoeden de overdrijving kan leiden, welke wij hebben aangetoond.

De seculaire geestelijkheid, wier trouwe pligtsbetrachting de meeste achting verdient, leeft in de maatschappij en kent hare behoeften; *haar* ondersteunen is de maatschappij bestendigen; *haar* gezag bij het volk ondermijnen, is een element van orde vernietigen.

En desniettemin staan de kloostergeestelijken bestendig op haren weg en verliest daardoor de parochiale geestelijkheid een groot deel van haar bestaan en invloed.

Wij maken hiervan eene groote grief tegen de kloosters, wijl door die wrijving langzamerhand het godsdienstig element bij de Catholijke bevolking wordt vernietigd.

Zooals de zaak der kloosters liggende is en wij haar kennen, wenschen wij ten slotte, dat s' lands regering er toe moge besluiten, om, in het belang van den Staat

en der familien, het besproken onderwerp naar behooren te regelen, en wenschen wij aan de Roomsch-Catholijke kerkvoogden de noodige welberadenheid toe, om, in het belang van de godsdienst, tot die regeling aan de regering de hand te bieden.

BIJLAGE I.

LIJST

VAN

KLOOSTERS IN NEDERLAND.

In 1861.

Nommer.	Gemeenten waarin de kloosters gevestigd zijn.	Geestelijke orden waartoe de kloosters behooren.	Tijdstip van vestiging.	Getal leden.	*Aanmerkingen.*
		A. In Noord Brabant.			
1	Aarle Rixtel.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	Omstreeks 1856.	29	
2	Asten.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1841.	14	
3	Bergen op Zoom.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1841.	15	
4	Bergen op Zoom.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1836.	12	
5	Berlicum.	Vrouwenklooster. Jesuitessen.	1859.	7	
6	Boekel.	Mannenklooster. Franciscaner broeders.	1722.	20	

Nommer.	Gemeenten waarin de kloosters gevestigd zijn.	Geestelijke orden waartoe de kloosters behooren.	Tijdstip van vestiging.	Getal leden.	*Aanmerkingen.*
7	Boxmeer.	Mannenklooster. Carmelieten.	1652.	20	
8	Boxmeer.	Vrouwenklooster. Carmelitessen.	1666.	37	
9	Boxtel.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1855.	9	
10	Breda.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1844.	20	
11	Budel.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1856.	5	
12	Cuyck.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	Omstreeks 1845.	6	
13	Cuyck (st. Agatha.)	Mannenklooster. Kruisheeren.	1374.	17	
14	Deurne.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	Omstreeks 1856.	7	
15	Deursen.	Vrouwenklooster. Augustinessen.	1732	32	
16	Dongen.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1801.	35	
17	Drunen.	Mannenklooster. Franciscaner broeders.	Omstreeks 1855.	8	
18	Eindhoven.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	Omstreeks 1843.	20	
19	Engelen.	Vrouwenklooster. Jesuitessen.	1823.	45	
20	Erp.	Vrouwenklooster.	In oprigting.		
21	Escharen.	Mannenklooster. Dominicanen.	1852.	4	

Nommer.	Gemeenten waarin de kloosters gevestigd zijn.	Geestelijke orden waartoe de kloosters behooren.	Tijdstip van vestiging.	Getal leden.	*Aanmerkingen.*
22	Etten.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1855.	35	
23	Geertruidenberg.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1843.	12	
24	Geffen.	Vrouwenklooster. Zusters van barmhartigheid.	1857.	6	
25	Geldrop.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	Omstreeks 1856.	9	
26	Gemert (Handel).	Mannenklooster. Franciscanen.	1852.	16	
27	Gemert.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	Omstreeks 1843.	36	
28	Ginneken.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1847.	5	
29	Grave. [1]	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1848.	14	[1] Sedert 1839 wordt daarenboven de dienst in het Burgerlijk Gasthuis te Grave door een tiental Franciscaner nonnen verrigt.
30	Grave.	Mannenklooster. Broeders van christelijk onderwijs.	1859.	17	
31	Heeswijk. [2]	Mannenklooster. Norbertynen.		7	[2] Deze kloosterlingen behooren tot de orde der voormalige abdij van Berne, in 1134 door Fulco van Bern, Graaf van Teisterband, gesticht; zij bezitten onderscheidene collatiën en hebben thans te Heeswijk een gesticht gevestigd in een huis, hetwelk reeds in 1786 door den abt van Berne van de regering gekocht is en aan de Pastoors van Heeswijk tot woning gediend heeft. — In 1812 was deze inrigting niet als eene geestelijke vereeniging bekend.
32	Helmond.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	Omstreeks 1840.	29	
33	's Hertogenbosch.	Mannenklooster. Redemptoristen.	1854.	25	
34	's Hertogenbosch.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1852.	22	
35	's Hertogenbosch.	Vrouwenklooster. Jesuitessen.	1858.	17	

Nommer.	Gemeenten waarin de kloosters gevestigd zijn.	Geestelijke orden waartoe de kloosters behooren.	Tijdstip van vestiging.	Getal leden.	*Aanmerkingen.*
36	's Hertogenbosch. [1])	Vrouwenklooster. Zusters van barmhartigheid.	1820.	37	[1]) Te 's Hertogenbosch worden daarenboven het Krankzinnigen gestieht en het R. C. weeshuis door geestelijke broeders en zusters bediend.
37	Heusden.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1858.	3	
38	Hilvarenbeek.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	Omstreeks 1854.	5	
39	Hoeven.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1838.	7	
40	Huibergen.	Mannenklooster. Franciscanen.	1853.	5	
41	Made.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1854.	10	
42	Megen.	Mannenklooster. Franciscanen.	1647.	29	
43	Megen.	Vrouwenklooster. Clarissen.	Omstreeks 1748.	33	
44	Megen (Haren).	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1506.	29	
45	St. Michiels-Gestel.[2])	Mannenklooster. Broeders van christelijk onderwijs.	1852.	33	[2]) Te St. Michiels-Gestel wordt daarenboven een instituut voor doofstommen door 10 geestelijke broeders en 11 geestelijke zusters bediend.
46	Moergestel.	Vronwenklooster. H. Vincentius van Paula.	Omstreeks 1845.	36	
47	St. Oedenrode.	Vrouwenklooster. Augustinessen.	1801.	35	
48	Oerle.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	Omstreeks 1855.	5	
49	Oirschot.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1797.	37	

Nommer.	Gemeenten waarin de kloosters gevestigd zijn.	Geestelijke orden waartoe de kloosters behooren.	Tijdstip van vestiging.	Getal leden.	*Aanmerkingen.*
50	Oisterwijk.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1844.	30	
51	Oosterhout.	Vrouwenklooster. Norbertienen.	1637.	34	
52	Oosterhout.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1858.	12	
53	Oosterhout.	Mannenklooster. Jesuiten.	1859.	3	
54	Oss.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1838.	29	
55	Ossendrecht.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1847.	3	
56	Oudenbosch.	Mannenklooster. Broeders van christelijk onderwijs.	Omstreeks 1841.	45	
57	Oudenbosch.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1838.	41	
58	Princenhage.	Vrouwenklooster.	1845.	7	
59	Ravestein.	Mannenklooster. Jesuiten.	1850.	48	
60	Ravestein.	Vrouwenklooster. Augustinessen.	1845.	19	
61	Reek.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1858.	6	
62	Rosendaal.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1833.	35	
63	Rucphen.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1842.	6	
64	Schijndel.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1836.	20	
65	Standaardbuiten.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1838.	7	

Nommer.	Gemeenten waarin de kloosters gevestigd zijn.	Geestelijke orden waartoe de kloosters behooren.	Tijdstip van vestiging.	Getal leden.	*Aanmerkingen.*
66	Steenbergen.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1855.	16	
67	Steenbergen.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	Omstreeks 1848.	6	
68	Terheyden.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1857.	3	
69	Tilburg. [1]	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1834.	40	[1]) Op den 5den Februarij 1834 werd de congregatie van zusters van liefde te Tilburg onder het onmiddellijk gezag van den Vicarisgeplaatst en kerkelijk georganiseerd. Op den 30sten November 1836 werd die geestelijke vereeniging in den vorm eener burgerlijke maatschap gegoten. Te Tilburg wordt het gast- en weeshuis door geestelijke broeders en zusters bediend.
70	Tilburg (Goirke).	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1843.	10	
71	Tilburg.	Mannenklooster. Broeders van christelijk onderwijs.	1844.	28	
72	Uden.	Mannenklooster. Kruisheeren.	1700.	14	
73	Uden.	Vrouwenklooster. Brigittienen.	1720.	42	
74	Uden.	Vrouwenklooster. Ursulienen.	1852.	26	
75	Udenhout.	Vrouwenklooster.	In oprigting.		
76	Vegel.	Vrouwenklooster. Zusters van barmhartigheid.	1842.	20	
77	Velp.	Mannenklooster. Franciscanen.	Omstreeks 1640.	30	
78	Velp.	Vrouwenklooster. Redemptoristienen	1858.	10	
79	Vlymen.	Vrouwenklooster. Jesuitessen.	Omstreeks 1843.	9	
80	Vught.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1855.	7	

Nommer.	Gemeenten waarin de kloosters gevestigd zijn.	Geestelijke orden waartoe de kloosters behooren.	Tijdstip van vestiging.	Getal leden.	*Aanmerkingen.*
81	Waalwijk.	Vrouwenklooster. Jesuitessen.	1846.	20	
82	Waspik.	Vrouwenklooster. Jesuitessen.	Omstreeks 1857.	9	
83	Wouw.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1851.	11	
84	Zevenbergen.	Vrouwenklooster. Jesuitessen.	Omstreeks 1830.	14	
85	Zundert.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1845.	4	
			TOTAAL	1580	

B. In Gelderland.

1	Arnhem.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	Omstreeks 1851.	18	
2	Culenborg.	Vrouwenklooster. Jesuitessen.	1857.	8	
3	Doesborg.	Vrouwenklooster. Zusters van barmhartigheid.	1848.	9	
4	Driel.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1845.	12	
5	Groenlo.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1846.	12	
6	Groesbeek.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1853.	7	
7	Huissen.	Mannenklooster. Dominicanen.	1858.	30	
8	Neerbosch.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1850.	20	

Nommer.	Gemeenten waarin de kloosters gevestigd zijn.	Geestelijke orden waartoe de kloosters behooren.	Tijdstip van vestiging.	Getal leden.	*Aanmerkingen.*
9	Nykerk.	Vrouwenklooster. Zusters van onze lieve vrouw.	Omstreeks 1855.	8	
10	Nijmegen.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1850.	20	
11	Nijmegen.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1857.	9	
12	Wisch.	Vrouwenklooster.	Omstreeks 1856.	5	
13	Wychen.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	Omstreeks 1853.	8	
14	Zevenaar.	Vrouwenklooster. Jesuitessen.	1858.	6	
15	Zutphen.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1851.	12	
16	Zutphen.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1857.	5	
			TOTAAL	189	

C. In Zuid Holland.

1	Gorinchem.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1851.	10	
2	Gouda.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1851.	9	
3	's Gravenhage. [1]	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1842.	20	
4	Katwijk. [2]	Mannenklooster.	Omstreeks 1841.	22	

[1] Het R. C. weeshuis wordt te 's Gravenhage door 17 franciscaner nonnen bediend.

[2] In 1833 rigtte de Bisschop van Curium te Katwijk een pensionnaat op, hetwelk omstreeks 1841 aan de orde der Jesuieten is opgedragen.

Nommer.	Gemeenten waarin de kloosters gevestigd zijn.	Geestelijke orden waartoe de kloosters behooren.	Tijdstip van vestiging.	Getal leden.	*Aanmerkingen.*
5	Leiden.	Vrouwenklooster. Zusters der Voorzienigheid.	1857.	12	
6	Monster.	Vrouwenklooster. Franciscanen.		5	
7	Rotterdam. [1])	Mannenklooster. Franciscanen.	Omstreeks 1841.	7	[1]) Te Rotterdam wordt daarenboven de dienst in eene kinderschool door eenige Franciscaner nonnen en in een R. C. weeshuis door een achttal zusters van liefde verrigt.
8	Rotterdam.	Vrouwenklooster. Dominicanen.		20	
9	Rotterdam.	Mannenklooster. Franciscanen.		12	
10	Rotterdam.	Vrouwenklooster. Franciscanen.		14	
11	Schiedam. [2])	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.		20	[2]) Deze nonnen zijn met het onderwijs in de R. C. bewaarschool en met de dienst in het R. C. weeshuis belast.
12	Soeterwoude.	Vrouwenklooster.	1860.	6	
			TOTAAL	157	

D. In Noord Holland.

1	Amsterdam. [1]) Keizersgracht.	Mannenklooster. Redemptoristen.	Omstreeks 1850.	21	[1]) Te Amsterdam worden de navolgende parochie-kerken, sedert meer dan twee eeuwen, door orden-geestelijken bediend; als: de *Mozes en Aäron-* en *Boomskerk* door 8 Franciscanen; het *Stadhuis van Hoorn* en *Torenskerk* door 4 Dominicanen; de *Krijtberg-* en *Zaaijerskerk* door 9 Jesuiten; en *de Ster* door 4 Augustijnen. Een R. C. weeshuis wordt bediend door 30 geestelijke zusters en een ander door 10 geestelijke broeders.
2	Amsterdam. Elandstraat.	Mannenklooster. Broeders van christelijk onderwijs.	Omstreeks 1843.	22	
3	Amsterdam. Elandstraat.	Vrouwenklooster. Zusters der Voorzienigheid.	Omstreeks 1843.	26	
4	Amsterdam. Achterburgwal.	Vrouwenklooster. Dominicanen.	Omstreeks 1845.	19	
5	Amsterdam. Angeliersstraat, Kerkstraat, Looijerstraat.	Vrouwenklooster. genaamd H. Pius H. Vincentius van Paula.	Omstreeks 1847.	30	

Nommer.	Gemeenten waarin de kloosters gevestigd zijn.	Geestelijke orden waartoe de kloosters behooren.	Tijdstip van vestiging.	Getal leden.	*Aanmerkingen.*
6	Amsterdam. Elandstraat en oude Turfmarkt.	Vrouwenklooster. genaamd H. Bernard H. Vincentius van Paula.	Omstreeks 1847.	20	
7	Amsterdam. Kalverstraat.	Vrouwenklooster. Zusters van liefdadigheid.	1845.	10	
8	Enkhuizen.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1855.	5	
9	Haarlem.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1845.	19	
10	Haarlem.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	Omstreeks 1850.	9	
			TOTAAL	181	

E. in Zeeland.

1	Aardenburg.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1842.	5
2	Hulst.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1851.	15
3	Vlissingen.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1851.	7
			TOTAAL	27

F. in Utrecht.

1	Amersfoort.	Vrouwenklooster.	na 1840.	15
2	Maarsseveen.	Vrouwenklooster.	na 1840.	14
3	Montfoort.	Vrouwenklooster.	na 1840.	14
4	Rijsenburg.	Vrouwenklooster.	1859.	4

Nommer.	Gemeenten waarin de kloosters gevestigd zijn.	Geestelijke orden waartoe de kloosters behooren.	Tijdstip van vestiging.	Getal leden.	*Aanmerkingen.*
5	Utrecht.	Vrouwenklooster.	na 1840.	15	
6	Wijk bij Duurstede.	Vrouwenklooster.	na 1840.	5	
			TOTAAL	67	

G. In Friesland.

1	Bolsward.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1850.	5
2	Bolsward.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1851.	7
3	Leeuwarden.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1852.	8
			TOTAAL	20

H. In Overijssel.

1	Borne.	Mannenklooster. Carmelieten.	1855.	6
2	Deventer.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1857.	10
3	Oldenzaal.	Vrouwenklooster. Franciscanen.	1849.	14
4	Raalte.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	1857.	6
5	Zwolle.	Vrouwenklooster. H. Vincentius van Paula.	Omstreeks 1845.	26
			TOTAAL	62

Nommer.	Gemeenten waarin de kloosters gevestigd zijn.	Geestelijke orden waartoe de kloosters behooren.	Tijdstip van vestiging.	Getal leden.	*Aanmerkingen.*

I. in Groningen.

1	Groningen.	Mannenklooster. Redemptoristen.	Omstreeks 1855.	3	
2	Groningen.	Vrouwenklooster.	Omstreeks 1850.	14	
			Totaal	17	

J. in Drenthe.

Geene.

K. in Limburg.[1]

1	Brunssum.	Vrouwenklooster. Franciscanen.		6	
2	Eysden.	Vrouwenklooster. Ursulinen.		9	
3	Grubbenvorst.	Vrouwenklooster. Mariecollen.		25	
4	Gulpen.	Vrouwenklooster. Zusters van liefde.		5	
5	Heythuizen.	Mannenklooster. St. Aloisius gesticht.		40	

1) De opgave, welke wij ten aanzien der kloosters in Limburg ontvangen hebben, is niet zoo volledig en in allen deele bepaald, als wij die gewenscht hadden; dan, naardien de lijst der bestaande kloosters slechts de strekking heeft, om de vlugt aan te toonen, welke het oprigten van kloosters heeft genomen, hebben wij in het onvolledige dier opgave geene voldoende reden gevonden, om de uitgave onzer verhandeling langer te vertragen.

Daarenboven zal de welwillende lezer ons de verklaring wel willen ten goede houden, dat, ofschoon wij de lijst der bestaande kloosters zoo naauwkeurig als ons doenlijk was hebben opgemaakt, wij ons echter niet onvoorwaardelijk verantwoordelijk kunnen stellen voor de juistheid van hetgeen daarin vermeld is, als zijnde ons de bouwstoffen daartoe, bij mangel van officiëele opgaven, door welwillende mededeelingen van bijzondere personen verstrekt.

Nommer.	Gemeenten waarin de kloosters gevestigd zijn.	Geestelijke orden waartoe de kloosters behooren.	Tijdstip van vestiging.	Getal leden.	*Aanmerkingen.*
6	Heythuizen.	Vrouwenklooster. Franciscanen.		35	
7	Herten.	Mannenklooster. Passionnisten.		7	
8	Maastricht.	Mannenklooster. Jesuiten.		29	
9	Maastricht.	Mannenklooster. Franciscanen.		23	
10	Maastricht.	Mannenklooster. Broeders der onbevlekte ontvangenis.		±15	
11	Maastricht.	Mannenklooster. H. Vincentius van Paula.		± 7	
12	Maastricht.	Vrouwenklooster. Ursulinen.		± 9	
13	Maastricht.	Vrouwenklooster. Zusters van liefde.		±12	
14	Maastricht.	Vrouwenklooster. Zusters van barmhartigheid.		±12	
15	Maastricht.	Vronwenklooster. Josephiten.		±23	
16	Mook.	Vrouwenklooster.		19	
17	Oud Vroenhoven.	Vrouwenklooster. Zusters van het H. Kruis.		3	
18	Posterholt.	Vronwenklooster. Ursulinen.		±15	
19	Roermond. [1]	Mannenklooster. Broeders van christelijk onderwijs.		±18	[1]) Te Roermond bestaat nog daarenboven een Bisschoppelijk collegie, tevens kostschool, alwaar door ordegeestelijken onderwijs wordt gegeven.
20	Roermond.	Vrouwenklooster. Ursulinen.		±15	

Nommer.	Gemeenten waarin de kloosters gevestigd zijn.	Geestelijke orden waartoe de kloosters behooren.	Tijdstip van vestiging.	Getal leden.	*Aanmerkingen.*
21	Roermond.	Vrouwenklooster. Zusters van liefde.		14	
22	Sittard.	Mannenklooster. Jesuiten.		±22	
23	Sittard.	Vrouwenklooster. Ursulinen.		±23	
24	Sittard.	Vrouwenklooster. Zusters van liefde.		10	
25	Urmond.	Mannenklooster. Passionnisten.		20	
26	Vaals.	Vrouwenklooster. Sacré coeur.		±40	
27	Venlo. [1]	Vrouwenklooster. Zusters van liefde.		10	[1] Te Venlo wordt nog daarenboven een R. C. Godshuis door geestelijke zusters bediend.
28	Venray.	Mannenklooster. Franciscanen.		33	
29	Venray.	Vrouwenklooster. Ursulinen.		23	
30	Weert.	Mannenklooster. Broeders der onbevlekte ontvangenis.		±15	
31	Weert.	Mannenklooster. Franciscanen.		47	
32	Weert.	Vrouwenklooster. Brigittinessen.		±12	
33	Wittem.	Mannenklooster. Redemptoristen.		77 [2]	[2] In dit cijfer zijn begrepen een zeker aantal jonge lieden, welke te Wittem voor de orde der Redemptoristen worden opgeleid.
34	Wittem.	Vrouwenklooster. Redemptoristinen.		30	
				703	

RECAPUTILATIE.

	MANNENKLOOSTERS.					VROUWENKLOOSTERS.				
Noord-Brabant	18	met	±	369	leden;	67	met	±	1211	leden.
Gelderland	1	„	„	30	„	15	„	„	159	„
Zuid-Holland	3	„	„	41	„	9	„	„	116	„
Noord-Holland	2	„	„	43	„	8	„	„	138	„
Zeeland	—	„	„	—	„	3	„	„	27	„
Utrecht	—	„	„	—	„	6	„	„	67	„
Friesland.	—	„	„	—	„	3	„	„	20	„
Overijssel	1	„	„	6	„	4	„	„	56	„
Groningen	1	„	„	3	„	1	„	„	14	„
Limburg	13	„	„	323	„	21	„	„	380	„
TOTAAL	39	„	„	815	„	137	„	„	2188	„

TOTAAL GENERAAL 176 mannen- en vrouwenkloosters [1]) met ± 3003 [2]) leden.

1) NB. Als kloosters moeten worden aangemerkt, en zijn alzoo op deze lijst gebragt, al die gestiehten en inrigtingen waarin meerdere geestelijke personen, welke allen één en denzelfden geestelijken regel volgen en een gemeenschappelijk doel hebben, te zamen verblijven, onverschillig of de gestiehten aan maatschappen toebehooren, of op naam van bijzondere personen staan, en of de leden dier vereenigingen, zich aan het geven van onderwijs of het verplegen van hulpbehoevenden wijden, of zich aan een zuiver contemplatief leven overgeven.

2) Aan dit cijfer moet nog worden toegevoegd het aanzienlijk getal van geestelijke broeders en zusters, welke burgerlijke liefdadige inrigtingen bedienen.

BIJLAGE II.

REGLEMENT

VOOR DE VEREENIGING DER ZUSTERS VAN LIEFDE IN NEDERLAND, GEVESTIGD TE TILBURG.

Naam en doel der Vereeniging.

ART. 1. De vereeniging draagt den naam van *Vereeniging der Zusters van Liefde.*

ART. 2. Het doel en de strekking dezer vereeniging is het verplegen van zieken en gebrekkigen, het onderwijzen van kinderen en in het algemeen hulp te verleenen aan allen, zonder aanzien van godsdienst of stand in de maatschappij, welke aan eene liefdadige hand behoefte hebben, en hare diensten tot dat einde inroepen, en zulks onder opvolging en naleving van de deswegen bestaande of later in te voeren wettelijke verordeningen.

Om dat doel te bevorderen is de vereeniging zoo veel mogelijk werkzaam tot het daarstellen van hulp-vereenigingen, tot het zich in betrekking stellen met andere weldadige inrigtingen en personen, zoo te Tilburg als elders, opdat met vereende krachten, het goede dat zij beoogen, te gereder en volkomener worde daargesteld.

Middelen.

ART. 3. De vereeniging is daargesteld en wordt voortdurend onderhouden door liefdadige en milddadige bijdragen,

welke aan de vereeniging worden geschonken, met inachtneming van de voorschriften der wet, omtrent giften bij uitersten wil en onder de levenden.

Zij die daartoe het vermogen bezitten, zullen in redelijkheid bijdragen tot de kosten harer huisvesting, voeding en kleeding.

Aan haar die onbemiddeld zijn wordt van wege het bestnur het noodige voor kost, inwoning en kleeding bezorgd.

Leden.

Art. 4. De vereeniging bestaat uit weduwen of ongehnwde vronwen van allen rang of stand, die door een zuiver godsdienstig of liefdadig gevoel geleid, in de vereeniging werkzaam wenschen te wezen, en, na eene behoorlijke beproeving geschikt bevonden zijnde, tot dat einde in dezelve zijn opgenomen.

Art. 5. De roeping der leden is geheel vrijwillig.

Ieder lid kan ten allen tijde de vereeniging verlaten en het blijft der vereeniging voorbehouden aan hetzelve zijn ontslag te geven, wanneer zij vermeent daartoe wettige redenen te hebben.

Art. 6. De op te nemen leden zullen vooraf met den inhoud van het reglement worden bekend gemaakt en, ten bewijze hunner deelneming, hetzelve onderteekenen, of bij afzonderlijke verklaring moeten doen blijken, dat zij met den inhond van dit reglement volkomen bekend zijn en zich verbinden, om aan deszelfs inhoud stiptelijk te voldoen.

Art. 7. Elk lid der vereeniging zal den eigendom van zijne goederen en inkomsten behouden, en overeenkomstig de bepalingen der wet daarover beschikken.

Art. 8. Zij die in de vereeniging zijn opgenomen, zullen, voor zoo veel de middelen zulks toelaten, bij ziekte of onderdom in dezelve verpleegd of verzorgd worden.

Art. 9. Diegenen, welke de vereeniging znllen verlaten, of uit dezelve ontslagen worden, verliezen daardoor alle aanspraak en regt op de eigendommen der vereeniging, alleen

hare kleederen en lijfsbehoeften en wat haar persoonlijk toebehoort, zullen aan haar gelaten worden.

Art. 10. Al de roerende goederen, thans in de vereeniging aanwezig, en alle meerdere zoo roerende als onroerende goederen, welke in het vervolg onder welken titel of bij welke gelegenheid, hoe genaamd ook, door de vereeniging zullen worden verkregen, zullen zijn en blijven derzelver zuiver eigendom, onder de uitdrukkelijke bepaling, dat nimmer eenig lid of leden daarover afzonderlijk, geheel of gedeeltelijk, op eenigerlei wijze, zullen kunnen of mogen beschikken.

Art. 11. In geval van overlijden van een of meer leden van de vereeniging zullen derzelver erfgenamen of regtverkrijgenden geene aanspraak hebben of knnnen maken op de goederen, roerende of onroerende, noch op de winsten, of iets hoe genaamd, wat deze vereeniging betreft, als zijnde en blijvende dit alles het zuiver en uitsluitend eigendom der vereeniging. — De erfgenamen of regtverkrijgenden zullen daarentegen in niets verantwoordelijk of aansprakelijk zijn voor wat betreft de verliezen of de schulden, welke ten laste van de vereeniging mogten bestaan.

Art. 12. De leden en alle anderen, die in de vereeniging, waar en hoe dan ook, werkzaam zijn, zijn aan derzelver wettig bestuur ondergeschikt.

Art. 13. Men draagt in de vereeniging eene zindelijke, zedige en gelijkvormige kleeding.

Bestuur.

Art. 14. Het bestnur der vereeniging bestaat uit vijf leden, als uit eene presidente of overste en vier adsistenten, welke uit en door de vereeniging overeenkomstig dienaangaande door dezelve vast te stellen huishoudelijke bepalingen, voor den tijd van zes jaren worden gekozen. — Zij regelen onderling de verschillende werkzaamheden, en alle handelingen en besluiten van het bestuur geschieden bij meerderheid van stemmen van hetzelve.

Art. 15. Aan dat bestuur wordt overeenkomstig dienaangaande door de vereeniging vast te stellen huishoudelijke bepalingen opgedragen, het geldelijk en dagelijksch beheer der vereeniging, het opnemen en ontslaan van de leden uit dezelve en in het algemeen alles, wat het beheer der vereeniging betreft.

Alle acten en verbintenissen in naam der vereeniging (de bloot huishondelijke hiervan alleen uitgezonderd) worden door de overste onderteekend.

Art. 16. Jaarlijks vóór de maand April zal de rekening van ontvangsten en uitgaven der gelden behoorlijk door het bestnur worden opgemaakt en gesloten.

Art. 17. Het bestuur dezer inrigting doet de werkzaamheden ter liefde Gods, alzoo om niet.

Art. 18. Het bestnur onderwerpt zich zoo wel aan den inhoud der wetten en verordeningen op dit stuk bestaande, als aan de stipte naleving van dit reglement.

Het bestuur der Vereeniging der Zusters van Liefde te Tilburg

Was geteekend.
M. LEYSEN.
J. C. BOGAERS.
W. A. VAN SONSBEEK.
G. J. MAESEN.
E. M. P. WESTERWOUDT.

Behoort bij Koninklijk besluit van den 25 Maart 1848 n°. 127.

Ons bekend

De Minister voor de zaken der Roomsch-Catholijke eeredienst
(*get.*) J. B. VAN SON.

De Minister van Binnenlandsche Zaken
(*get.*) VAN DER HEIM.

De Minister van Justitie ad interim
(*get.*) D. DONKER CURTIUS.

